

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XVIII. ÉVFOLYAM, 4. (101.) SZÁM —

*Szalagtűzés a Csiky Gergely Főgimnázium zászlajára
a nyolcadikosok ballagásán*

(Bortos Júlia felvétele)

A R A D
2014. augusztus

NÉPTÁNCGÁLA

Körbe-körbe a nagyszínház színpadán

Ülvegestánc az év végi néptáncgálán

Díjátadás a nyolcadikosok ballagásán

BALLAGÁS a Csiky Gergely Főgimnáziumban

Búcsúzó nyolcadikos rózsaszálak

Dalolva vonul fel a 12. A

Ballagnak a végzősök

A Csiky-Csuky búcsúzó szerkesztői

Bacsilla Sándor, Bortos Júlia, Csomós Roland, Ilona
János felvételei

TARTALOM

Ódry Mária: Jó széllel, Szövétnek!	1
Ódry Mária: Szövétnek (tusrajz)	1
Irodalom, művészet	
Böszörményi Zoltán: A végállomás	2
(ujj): Kisiratosi könyvek	3
Vágner Szabó János: Lajtán innen, túl az Óperencián	3
Vágner Szabó János: Kisiratosi gyémántmorzsák	5
Szép Mária Terézia: Talány	6
Grósz László: Jöjjél!	6
Juhász Béla: Emberek vagyunk	7
Juhász Béla: Brokkoli meg a többi – Beszélgetések egy földönkívülivel (I.)	7
Siska-Szabó Hajnalka: 40 éves a Zerindi Képtár	8
(ujj): A zergék három nyelven mekegnek!	10
Dr. Vajda Sándor: Egy értékes élet	10
Történelem	
Ujj János: Születésnap kiadvány	14
Dr. Blazovich László: Az európai város az ókor és középkor között	15
Helytörténet	
Váradi Károly: A három testvér meséje	18
Piroska Katalin: Ferenc József azt üzent	19
Oktatás	
Matekovits Mihály: Iskolai névadás	22
Matekovits Mária: Szülő és gyermek kapcsolatok	23
Memoár	
Réhon József: A Színész hagyatéka	24
Horváth Csaba: Gizella szelleme	25
Móré-Sághi Annamária: Varázsdoboz	27
Hitélet	
Vajda Noémi: Godó atya lelkeségét	28
Brittich Erzsébet linómetszetei	29
Útinapló	
Lészay Béla: A Rácfertályból Serengetibe (I.)	30
Puskel Péter: Gondolatok a Falnál	33
Azt írta az újság	
Piroska István: Bizarr reklámok a múlt századból	37
Humor	
Sz. Benedek István: Állati történetek	39
Sz. Benedek István: Beszédhibás történetek	39
Sport	
Pataki Lehel Zsolt: Foci a javából	40
Keresztrejtvény	
Lészay Béla: „Élet vagy halál”	42
Búcsúzunk	
Matekovits Mihály: Tanári emléktabló	43
Réhon József: „Képzelt riport” a Szövétnek szerkesztőjével	44

Ódry Mária

JÓ SZÉLLEL, SZÖVÉTNEK!

Jó széllel, Szövétnek, előre megint!
Ki viszi a fáklyát, előre tekint,
homályban, éjben lobogjon a láng,
különben árnyak ezre lesne ránk.

Tudjátok, ITT VAGYUNK, és élünk és halunk,
mint annyian mások, emberek vagyunk.
Egy maroknyi ember, ha kell, összefog,
és csendesen, halkán hő imát morog.

És a morgás, halld csak, egyre hangosabb,
s a kórus lassan üvöltésbe csap,
halljátok meg ti is, mi az, mi úgy fáj,
mért kedves az Otthon, a Haza, a táj?

– mert mi itthon vagyunk, s bármibe kerül,
magyarul mondjuk, míg szánk kihűl.

Arad, 2014. július 21.

Ódry Mária: Szövétnek (tusrajz)

2014 – Holokauszt emlékévk. Hetven évvel ezelőtt kezdték meg a magyar zsidóság deportálását.

1941–45 között a magyar zsidóság csaknem kétharmadát megsemmisítették. Közel félmillió ember pusztult el a halálmenetekben, koncentrációs táborokban, kegyetlen kivégzések nyomán. A nemzeti szocialista rendszer üldözte a romákat, a homoszexuálisokat és a fogyatékosokat is.

Megindult a zsidók teljes elkülönítése a keresztény társadalomtól. Korra és nemre való tekintet nélkül gyűjtőtáborokba, illetve gettókba szállították őket. Először Kárpátaljáról, majd Észak-Magyarországról és Észak-Erdélyből indítottak vonatszerelvényeket a lengyelországi Auschwitzba. Azután Budapest is sorra került. A koncentrációs táborba érkezők kétharmadát, akiket nem minősítettek munkaképesnek, megérkezésük után azonnal elgázósították, s holttestüket elégették a krematóriumokban. A több napig tartó szállítás során, az embertelen körülmények között, sokan nem tudták elviselni a megpróbáltatásokat, s még útközben meghaltak.

J. B.

Böszörményi Zoltán: A végállomás

Lassít a vonatszerelvény.

Nyöszörögnek, majd felsikoltanak a fékek. Ahányan állunk, egymásnak dőlünk, mint rosszul felállított kuglibábok.

„Végállomás!” – szűrődik be kívülről egy kiáltás.

Talán ötvenen vagyunk a tehervagonban. De lehet, hogy többen. A menetirány szerinti bal sarokban öt halottunk hever. Két férfi és három nő. Csak egyiküket látom fiatalabbnak. Hosszú hajfonatát a feje köré csavarta. Tüzes arcát néha fény szeleteli. Ilyenkor ijesztően hatnak a vörös színű csíkok, mintha indiánkönyvből másolta volna ide az élet. Fekete ruhát visel és egy ugyanolyan színű szvett-félét. A férfiak sokat engedték ülni. Azt mondták, nagyon beteg, szüksége van a pihenésre. Amikor lábra segítették, hogy egy kis friss levegőt vegyen, visszaesett az őt támogatók karjaiba. Arca megvillant egy pillanatra az egyik fénycsíkban. De már nem vörösén csillan, hanem közömbösen, mint tárgy, mely elnyeli a fényt. Ő volt az utolsó, akit órákkal ezelőtt fektettek a sarokba a többi mellé. Valaki szürke, rozsdafoltos pokrócfélével takarta le őket.

Odakinn süt a nap. A repedéseken és a levegőnyílásokon becsordogál a fény. Egy-egy rémült, fáradt arcnak a szeptét tárja fel előttünk. Felszabdálja azt, akire rávetül.

Nagyot döccenünk, mielőtt megtorpan a szerelvény.

Egyre erősödő hangok hatolnak át a deszkafalakon. Hatalmas robajjal nyílik ki a toloajtó. A friss levegő illata azonnal elbódít. Anyám mellett ül, felhúzott térdel. Fogja a kezem. Amint feltáru az ajtó, olyan erősen megszorítja, hogy a fájdalomtól majdnem elkiáltom magam.

„A munka szabaddá tesz” – olvasom a feliratot. „Hová érkezünk, anya?” – kérdelem, s most már én szorítom a kezét. Nagyon szorítom. Olyan erősen szeretném, hogy neki is fájjon.

Félek.

A vagonokból lekaszálódókat dühös, mocskos szavakat kiabáló, gépfegyveres katonák taszítják, lökik, ütik a nyárvégi szél sepe peronra.

Értem, amit mondanak, mert édesapám gondoskodásából nem csak latin, de német és francia órákra is jártam.

Fordítom anyának, amit hallok.

A hosszú, meggyötört embertömeg szabálytalan, tömött, szürke sorokban hullámszik. Kutyaugatással keveredő vezényszavak mindenütt.

„Ez a Regál, fiam” – suttoja anyám.

„Az jót jelent?” – kérdezném, de nem teszem, inkább forgatom magamban a betűket, keresem jelentésüket. Szétzedem őket, majd újra és újra összerakom.

Előttünk valaki összeesik.

Az egyik katona odaszalad, és belelő a földön fekvőbe. A lövés zajára becsukom a szemem.

Lassan haladunk előre.

A peron elején magas tiszt áll. Kezében pálca. Azzal intget azoknak, akik eléje érnek. Egyesek jobbra, mások balra tartanak. Én már nem is pipiskedem, mint az egyik lány előttem. Megyek anyával. Örvendek, hogy együtt maradtunk.

Könyörgés, sírás, jajveszékelés erősödő hangjai. Szorítom, nagyon szorítom anya kezét, azt akarom, hogy egyik legyünk.

Az emberhullám magával ragad. Már abban a teremben vagyunk, ahol a csomagjainkat kell letennünk. Itt már nincs olyan nagy lökdösődés. De lehet, csak nekem tűnik úgy.

„Jegyezzék meg, hol hagyták a dolgaikat, hogy fürdés után biztosan megtalálják” – figyelmeztetnek itt is, ott is.

Egy másik teremben kopaszra nyírnak, majd le kell vetköznünk. Szégyellem magam. De mindenki hangtalanul hámozza le magáról a szennyes ruhadarabokat. Anya is.

Ott állunk a vízrózsák alatt. Míg várjuk, hogy megengedjék a vizet, behunom a szemem, látom a bérházunk négyszögletes udvarát. Ott állok, a kedvenc leshelyemen, a vaskorlát mögött. Onnan szemlélem a világot. Látom, ki jön be a házba, és kihez igyekszik. Ők nem látnak engem, mert leguggolva észrevétlen vagyok. Észrevétlen, mintha nem is lennék. Csak én szerezhetek tudomást arról, mi történik az udvaron és a folyosókon.

Egyedül én.

Kiváltságos helyzetben vagyok.

Néha, mint most is, sokáig nézem az eget. Tekintetem fennakad egy lassan kúszó báránnyelhen.

Felkapaszkodom rá, és elúszom a hátán.

Szépemlékű *Dr. Almási Béla* orvos honosította meg szülőfalujában a falunapok nyitórendezvényeként a könyvbemutatókat. Bemutatója volt Beke György, Pávai Gyula, Almási Gábor, e sorok írója kiadványának is. De az állandó visszatérő alkotó, a településhez édesapja révén kötődő békéscsabai, most balatonalmádi *Sarusi Mihály*, József Attila-díjas író.

Őt a település írójának is nevezik a helyiek. A Kisiratosra vonatkozó munkáinak első kötete, *A magyar Krisztus* még a diktatúrában jelent meg. Akkor a román titkosrendőrség valóságos hajtóvadászatot rendezett példányai felkutatására. Az azóta napvilágot látott írásaiban a falurajz (szokások, mondókák, beszéd, gazdálkodás) különböző témáit dolgozta fel. Az idén a *Vagabundkor-*

zó sorozat VII., befejező köteteként megjelent *Szentföldön* című könyvében nem véletlenül nevezi ezt, az Arad környéki régiót „Szentföldnek”. Az ő ősei ebben a szent földben nyugszanak.

A július közepén megtartott XIII. Kisiratosi napok nyitórendezvénye ismét könyvbemutató volt. A helyi művelődési otthon frissen renovált, új világítóberendezéssel, padozattal, ajtókkal-ablakokkal felszerelt épületében. Jó házigazdaként *Almási Vince* polgármester szépszámu hallgatóságnak mutatta be a szerzőket, a már említett *Sarusi Mihályt* és *Vajda Noémit*, a népi játékok felgyűjtőjét, valamint a recenzenst, a tiszaföldvári *Vágner Szabó János* közíró, a *Trianoni Szemle* munkatársát. Az ő ismertetéseit olvashatjuk a következőkben.

(*ujj*)

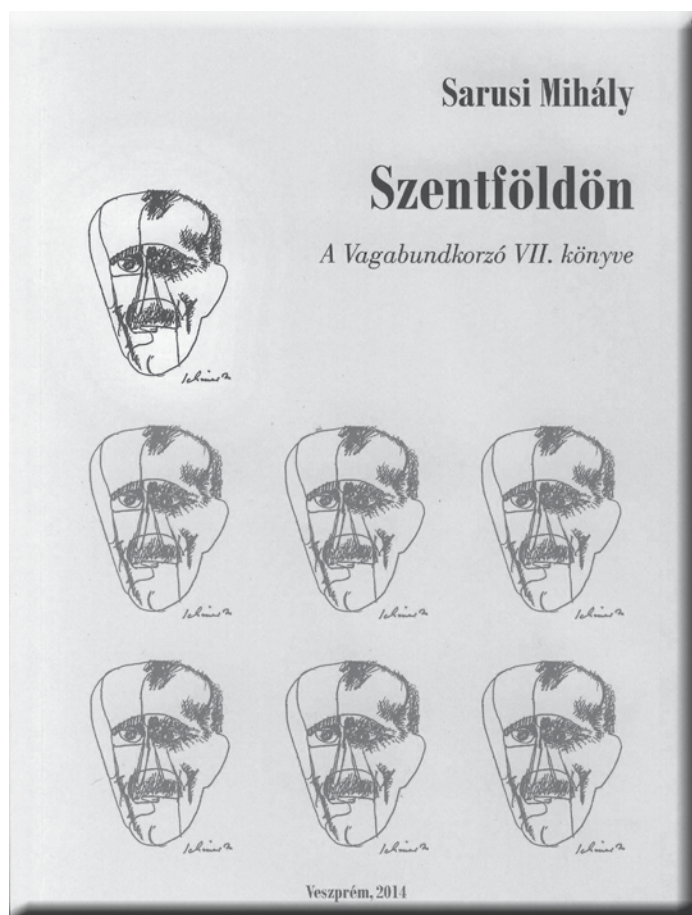
LAJTÁN INNEN, TÚL AZ ÓPERENCIÁN – A hetvenéves kamasz *Sarusi Mihály* újabb könyvei –

Alig egyetlen esztendő leforgása alatt a fiatal, de már érett gondolkodású, az idei tavaszon alig a hetvenedik életévét betöltő *Sarusi Mihály* – Arad-Csanád-Zaránd-Békés Szentföld szülötte – az elmúlt egy esztendőben három könyvét tette az olvasó asztalára. Azaz, az egyik a vele készült beszélgetéseket tartalmazza – a lényegeket abban is ő mondja. De haladjunk a megjelenések sorrendjében. Tavaly jelent meg, úgy a karácsonyfa alá, *Kopóirat* című regénye, a Hungarovox Kiadó jóvoltából. Ez a XX. század végi magyar besúgóvilág regéje, sarusiasan előadva, s ebben benne foglaltatik az is, hogy szerzőnk nem sajnálta az időt, és beült a ma már hozzáférhető anyagok táraiba, és... És olyanokat talált, hogy abból e sorok jegyzője is megtudhatta, hogy 19 esztendő korában ideológiailag fejletlen volt, mert a szovjet csapatok és a Varsói Szerződés hadainak csehszlovákiai bevonulását elítélte, és ennek társaságban hangot is adott. (Igyekeztem, de nem fejlődtem...) Gondoljon bárki bármit e regény olvasói közül: ez a hazaárulás regénye egyszer, másodszor pedig az ilyen-olyan, de mégiscsak hűség könyve... Mert abban a gyalázatos időben – ő, nem volt ám oly derűs, az a „legvidámabb barakk”! – kellett valami kapaszkodó a túléléshez. És így lőn a Kárpátok koszorúza hazában beszerző-beszerzett-benemszervezett populáció, s ezt aztán *Sarusi* a rá jellemző módon megszínezi pártonkívüli benemszervezett kiszervezővel, pártos bolsevik ellenállóval, népi-nemzeti színnel (veszélyes, hú, de veszélyes! elvtársak, itt tenni kell valamit!), liliumot megtipróval, nővel, kinek semmi sem ölég. És sajnos – fájdalmas ezt leírni – lapról lapra írástudók, ún. értelmiségiek árulása és elárulása zajlik, néha-néha félhősi pózokkal. És minden szellemi

tréfa, *Sarusi-cigánykerék* ellenére félelmetes az egész: mert ez a piszkos dágványbirkózás tökéletesen kegyetlen, és a gépezet működik, minden félhülye fogaskerek ellenére. Mert van őrnagy, százados, hadnagy, ezredes, alezredes, akik mozgatják a martalékká vált marionettbábokat.

Elég sokan teszik föl a kérdést – valójában tartva e könyv tartalmától (is) –, minek ezt piszkálni, teregetni? Az ő figyelmükbe ajánlom Páskándi rokon művét, a *Vendégség* című nagyszerű drámát, amelynek besúgói végül mind a bakó kezére jutnak. *Sarusi* sem kerül el ezt a lényegét: az élet e könyvben is kétfelé ágazik: kárhozat vagy az üdvösség reménye, szerencsenmosdatásnak nincs helye. Nem lesz elegendő egy nemzedéknyi idő ennek kiheveréshez.

Különben pedig, jó, karcos-harcos-szarkasztikus magyarsággal írott olvasmány ez, ne feledjük, olvasmány. Élőszóval szóló betűkkel, szavakkal, mondatokkal. Amelyben benne van egy kiváló színházi előadás is, fanyar, keserűmandula illatú gyilkos bohózat. Dramaturg és színház kerestetik... (Tekintsünk el ezúttal attól a köztudott tényről, hogy az óreksim dramaturgiai közül sokan besúgtak, azért alkalmazták őket, és ezt nem a sugólyukból tették, a sugó-besúgó szakmáról egyelőre nem szól a Színháztörténeti Intézet.) A könyv szövege abban a *Sarusi* stílusban fogant, amely nagyon hajaz a huszonéves Kurtucz-Sarusira, hetyke, kamaszos, lázadó, rosszat elutasító modorára. S ez az alább ajánlásra kerülő két másik könyvére is érvényes... Akár a *Lajtán* inneni világról szól, vagy épp az Óperencián túlról tudósít. (*Sarusi M.: Kopóirat. Regény a XX. századból.* Hungarovox Kiadó, Bp. 2013.)

„Még ha száz esztendeig tart is a trianoni gonoszság, még akkor is csak Magyarországnak fogjuk nevezni a Kárpátok koszorújában azt a területet, ami ezer esztendeig a mienk volt, s föltétlenül megint a mienk lesz a természettörvények kérlelhetetlen következetességével. Csakhogy ezt a kiegészülést nem szabad összetett kézzel várnunk, hanem szünet nélkül munkálkodnunk is kell (...) Minden magyar embernek jól kell ismernie a hazáját (...), a magyar hazának birtokosai vagyunk, minden magyar ember úgy tekintse, mint a birtokos családtagjai a családi birtokot, minden részét alaposan meg kell ismernünk!” E sorokat Cholnoky Jenő, nagyszerű földrajztudósunk 1929-ben megjelent *Magyarország földrajza* című könyvéből idéztük, mert hogy ennek az elkötelezett, határokat nem ismerő magyarságnak a jegyében fogantak Sarusi *Vagabundkorzó* című kötetfolyamának könyvei is: e tavaszon a *Szentföldön* címmel jelent meg a sorozat hetedik darabja. Szentföldön? Igen, ez nagyon pontos meghatározása azoknak a tájaknak, hol magyarok élnek, éltek, nyomot hagytak, kultúrát teremtettek, templomot, várat, iskolát, présházat, dohánypajtát építettek, énekeltek, sírtak, asszonyaik vajúdtak. Szent pedig az, ami Isten számára elkülönített, a táj és lakója is szent tehát. Sarusi *Szentföldön* kötetének kisesszéiből (amelyek egyike-másika kiáltvány, szabadvers, satíra, szomoreszk, humoreszk – leginkább egyszerre mind) süt a hazaszeretet, bárhol is jár a vagabundok korzóján. Kárpátaljai huncut menyecskéről rajzol, vagy Árpádházi Szent szüzek nyomában magyari len-

gyel földön sóhajt. A tenger melléki Szenj-ben /Zengg/ Sarusira ráköszön jó Balassa Bálint fegyvertársa, mert hát e tenger melléki városka adta Kőszeg /Kiseg/ végvára hős védőjét, Jurisics Miklóst. Mert „Vitézek! Mi lehet szebb dolog az végeknél!...”

De minden útja hazavezet annak, kinek lelkében az sikolt, hogy „édes hazám, fogadj szívedbe.” (József A.: *Hazám*) Sarusi is kiköt Arad-Csanád-Zaránd táján, egészen pontosan pedig a szellemi szülőfaluban (ő nevezi ennek), Kisiratoson. Ősei, hősei, vérei földjén. Mással mondatja, de maga mondja: „Könnyű annak, aki ennyi helyen érezheti magát otthon...” Hogy a kötet zárósorai imádsággá váljanak:

„...édes hazánk. Otthona mindannyiunknak. Szent anyaföld. Szentfölded.

– Szentföldem, Szentfölded, Szentföldje, Szentföldünk... Úgy, úgy.”

Úgy legyen.

(Sarusi M.: *Szentföldön. A Vagabundkorzó VII. könyve*. Veszprém, Vár-ucca Műhely 2014.)

Tiszta betű címmel nyolc Sarusival készült interjút foglalt kötetbe a békéscsabai Corvinka Könyvek kiadása. Egyiket a másik után olvasva az is kiderül: Sarusi van oly öntörvényű, hogy úgy válaszol, olyasmit is beleszó a válaszába adott esetben, amire a kérdező épp nem kíváncsi, ám a szabadságszerető ember nem hallgathat, s ma már nincs értelme körülnyalogatni semmilyen cenzúrárt. Szóval: hetvenéves szerzőnk mondja a magáét, őszintén, hitelesen. Az interjúkban sok minden szóba kerül, gyermekkor, származás, iskolák és iskola-kerülés egyaránt, tájak, korok, emberek nép, nemzet, haza, anyanyelv, földrészek és alföldi akácok dülők... A lét olyan bősége ez, amiről az írás talentumaival áldott író nem hallgathat. Még vers is kibuggyan olykor, költemények jönnek, ha túlfeszül az indulat, dühös, szív- szaggató sorok, mint ahogyan az *Öcsi Iratosért táncol* címűben, ama förtelmes népszavazás-csalás, nemzetrot-hasztás idején, éppen tíz éve lesz ennek decemberben.

Sokszor elmondott szavak jönnek e három Sarusi-könyv rövid ajánlása-méltatása zárásaképp: a jó író szereti az embereket és a világot. Megbocsát a besúgóvilág nyomorultjainak, s hozzá magyar szívvel szól a kárpáti kisorosz is, a nagy magyari gyepüvidék bármely lakója...

(*Tiszta betű. Sarusi-megszólaltatások. 1990–2014. Corvinka Könyvek, Békéscsaba, 2014.*)

Vágner Szabó János

KISIRATOSI GYÉMÁNTMORZSÁK

Vajda Noémi Öregapám mesélte című könyvéről

Nagyon érdekes, tágas világba vivő szellemi kalandozás Vajda Noémi *Öregapám mesélte* című könyve, amely úgy született, hogy... Hogy eredetileg egy mesegyűjtő pályázatra készült a szerző-szerkesztő, de a lakóhely – Kisiratos (Csanád vármegye, Szögedi nemzet) – meséi, mesélői elfogyván, megszületett a kisiratosi népi gyermekjátékgyűjtemény és gyűjtőnapló. „Gyémánthegyen állunk. De zsebünkben kavicsok vannak.” – írja a tizenkilenc esztendő József Attila *Gyémánt* című versében, és a leglényegesebbet mondja ki, hiszen Vajda Noémi is olyan hagyományok éltetéséhez járul hozzá e könyvvel, ami a valóságos, szabad életre visz, s fontos része a nemzeti műveltségnek. Vagyis:

gyémántmorzsákat szedeget, egy még nem elsüllyedt parasztpolgári világ kincseit, mindenfélét, amivel az iratosi gyermeknép, a pólyástól az ifjú korig játszott, lány és fiú, s ügyesedtek, okosodtak általa. Mert: bármilyen játék valós élethelyzeteket modellál, a babázástól az orvososig, az adj király katonát-tól, az eszközökkel játszott játékokig, a csöm-csöm gyűrűtől a bújócskáig. Szórakozás, szép időtöltés, tanulás, erkölcsi nevelés van a magyar népi gyermekjátékokban, a megannyi eleme a művészetekhez visz közelebb, hisz a művészet maga: a legnemesebb játék. „Jöjj el szabadság ... játszani is engedj szép, komoly fiadat!” (József Attila: *Levegőt!*)

Vagyis: olyan könyv jött létre, amely azért fontos, sőt valójában nélkülözhetetlen, mert az egészséges, normális közösségről szól, amely lehet bár szegény földi javakban, szellemben, lélekben végtelenül gazdag.

Szerzőnk-gyűjtőnk-szerkesztőnk tiszta ízléssel, az iratosi tájszóláshoz ragaszkodva halad ábécé sorrendbe szedve a játékokat, aprólékos gondnal igazítva ehhez a tipográfiát is, láthatóan elválasztva az „öregapám mesélte” és a szerző szól közbe, tesz kiegészítést részleteket. A néprajzosok – különösképp a szellemi néprajz sűrűjében – régóta tudják, hogy az ilyen gyűjtések közzététele bizonyos veszélyekkel is jár(hat). Egy lokális életközösség nevei, személyei szerepelnek itt is nagy számmal,

lehetőséget teremtve, okot adva az „ügyvót-nemügyvót” vitára, nem szólva bizonyos nyelvi vaskosságokról. Utóbbival kapcsolatban fogadjuk el Bartók Béla álláspontját, hiszen ő egész életében szenvedett attól, hogy bizonyos népdalszövegeket nem közöltek bizonyos cenzúrák árnyékában, mert azok nem tűrik a nyomdafestéket. Csúfolók, mondókák, kis dalocskák bőven vannak e könyvben is – obszcenitás, trágárság nélkül, de nem takargatva a gyermeki alkotó nyelv smirglisségét.

A kisiratosaik gyönyörű gyémántja, az ö-ző nyelvjárás betűs megjelenítése ugyancsak kétkedésre, vitára adhat okot – teljesen fölöslegesen (vagy feleslegesen?). Hiszen két ember nem beszél egyformán, még

egy családon belül sem, pedig mindenki ugyanazokat a történelem előtti időkből eredő szavakat, kifejezéseket használja.

Valójában két könyvet tart egy köntösben a kezében az olvasó. Iratosi gyermekjátékok, betűrendben és egy nagyon cselekményes gyűjtőnapló, időrendben. Az utóbbi valójában egy kitűnő riport, megjelenített beszélgetésekkel, találkozásokkal, hétköznapi eseményekkel, női és férfi karakterek színeivel. És itt nem árt rögzíteni a hangsúlyozás szándékával, hogy a valódi, feszültségeket hordozó riport (eredetileg: jelentés) már java szépirodalom, hogy csak egyet említsünk a magyar csúcsteljesítmények közül, Móricz Zsigmond *Boldog emberét*.

Vajda Noémi Márta szorgalmatosságú gyűjtő, de Mária módjára képes elvenni a másik (jobbik) részt is: a gyűjtőnaplóban megcsillogtatja szépírói adottságait is. Nyelvileg, stílusosan nagyon élvezetes módon, s mondhatni gypűvédő módon, hiszen a magyar nyelv mindennapos veszteségei idején, az élő beszéd olyan zamatait érezzük, ami pótolhatatlan.

Korántsem néprajzi szakmunkát vesz tehát a kezébe olvasó. Sokkal többet. A számos tavaszt látottakat viszszaviszi saját gyerekkoruk faluszéli mezőire, az ifjabbak pedig rácsodálkozhatnak: miket tudnak mesélni a nagyapák! E sorok írójának sem járt egyéb az eszében

a kisíratosi gyermekjátékok gazdagságában nézelődve, mint hogy a lovacsikázásnál, ha hárman voltunk, hogyan is kötöttem hámba a két „lovat”. (Mindig kocsis szerettem volna lenni! Nem az lettem.) Vagy a tehénször-vakarékból gömbölyített „lapta”, amelyről vajon eszünkbe jut-e, hogy a teniszlabda őst tisztelhetjük benne!

Lehet töprengeni, hogy Gazda Klára, jeles néprajztudósunk „Játékok és együttjátsszók” című ajánlása miért került a 241. oldalra? Annak bizony jobb helye lett volna az Előszó előszava mellett, vagy zárszóban, más kérdés, hogy e lényeglátó kisesszé után következik Gazda Klára játéktipológiája. E megjegyzést talán érdemes lesz figyelembe venni a könyv újabb kiadásakor, mert az is bizonyosnak látszik, hogy a mostani kiadás néhány száz példány gyorsan el fog fogyni.

Nagyon alapos, érdekes, olvasmányos, fontos az *Öregapám mesélte*, amelynek ráadásul van egy finom családi zöngéje – érezhető, hogy a szerző kisgyerekek (Dorka és Csanád) édesanyja, és az is sugárzik belőle,

hogy ez bizony a kollektív népi tudás summája, ekképp tehát sokszerzős mű, feltétlenül elismerő szavak illetik az adatközlőket, a pontosítani igyekvőket.

A kiegészítő apparátus sem hagy maga után kívánnivalót: tájszavak, kifejezések, szólások jegyzéke, külön ejtésjegyzék, a játékok jegyzéke, az adatközlők névsora, a forrásjegyzék könnyen kezelhetővé is teszik könyvet. Az illusztrációk hasznosak, eligazítók, szépek.

S kinek is ajánlható az *Öregapám mesélte*? A néprajz kutatóinak, a tárgy iránt kicsit érdeklődőknek feltétlenül. És bárkinek, aki valaha volt gyerek és játszott, és akinek van gyereke, és játszik, és lesz, és játszani fog. Hogy átélhető legyen az a boldog, mennyei szabadság, amit a játék képes adni.

(Vajda Noémi: *Öregapám mesélte*. 2014. Kisíratos. A kötet a Pro-Ki-Dor támogatásával íródott. A megjelenést a Nemzeti Erőforrás Minisztériuma és a Balassi Intézet támogatta.)

Vágner Szabó János

Szép Mária Terézia

TALÁNY

Geszterédi Ágnesnek

*Tündér lennél – nimfa –,
tán vagánykodó fiús sugallat,
csodákra vadászó,
őskorból ittmaradt
örökérvényű, varázserejű akarat...?*

*Illanó, hullámozó,
tűnékeny ködlepel
a perc, melyben érkezel,
majd palástot-öltő bírálatod
szigorú ítéletet mérlegel.*

*Lépted hova vezet,
kezed merről integet,
szivárvány ívén
kószáló szellemed
mily titkokat fejteget,
visszahozza-e
az elveszettnek hitt
Isteni Terveket?...*

Grósz László: Jöjjél!

*Lehet rév és lehet holtág,
Kérés-csordák érnek hozzád:*

*Jöjjél, amíg nincsen késő,
Oly édes a bódulat,
Emitt árnyak, szemük féltő,
Fenik rám a fogukat,
Végy zálogba tőlem bármit,
Jöjjél, hiszen az sem számít:
Találkozásunk elrohan,
Hát vedd kérésem komolyan...
És jöjj!*

*Lehet, hangom sért meg durva,
Én vagyok, ki hívni tud ma,
S boldogságba belegyúrna
Közelséged...
Jöjjél, kérlek!*

*Kánkánt lejt a szó agyamban,
Megreked, s a föld alattam
Szétnyílik, ha nem jössz el –
Vég és kezdet oly közel!*

*Úgy kéne egy hithű társ...
Jöjjél, leány, mire vársz?
Hervadt lelkem eléd tárva,
Jöjjél, hívlak, ne vágyj másra!*

*Együtt mást ígér a holnap,
Jöjjél hát... és holtig óvlak!*

Juhász Béla írásai

EMBEREK VAGYUNK

– Maga törte be? – kérdezte a kalauz.
 – Nekinyomott egy kövér asszony; kosár volt a karján.
 – Meg kell fizetnie a kárt – mondta a kalauz.
 – Már repedt volt – mondtam.
 – Ha maga nem fizeti meg, akkor nekem kell megfizetnem – mondta a kalauz.
 – Sokba kerül?
 – Ötven lej.
 – Kereken?
 – Mutassam az árjegyzéket?
 – Csak huszonöt lejem van. A heti zsebpénzem. Diák vagyok – próbálkoztam.
 – Maga törte be. Nem fizethetem ki én – mondta a kalauz.
 – Akkor most mi lesz? – kérdeztem.
 – Mások is látták. Ki kell fizetnie az ablak árát.

– Mondtam, hogy csak huszonöt lejem van.
 – Mit csináljak magával? A törvény az törvény – erősködött a kalauz.
 – Véletlen volt – mondtam.
 – Hiába!
 – Nem lehetne valamilyen megoldást találni? – kérdeztem.
 – Nehéz ügy.
 – És ha meglógtam volna?
 – Az más – mondta a kalauz.
 – Hát akkor...
 – Jöjjön utánam – mondta rövid habozás után.
 A vagon végében, ahol senki sem látott, elkérte a huszonöt lejt. A belső zsebébe tette.
 – Roppant kellemetlen – mondta. – De hát, az én fiam is diák, megértem a helyzetet. Emberek vagyunk!

(1973)

BROKKOLI MEG A TÖBBI – *Beszélgetések egy földönkívülivel (1.)*

Hátradőltem a fotelban, becsuktam a szemem. Ott ült előttem, a szőnyegen. Rám meresztette lilás, de szelíd tekintetét. Átlátszó ajándékszatyrot tartott kezében, s szorította mind a tizennégy vékony ujjával.

– Nem szeretem a töltött cukkinit. A töltött tököt sem. A brokkolit meg utálok. Mit akarsz itt ezekkel? – kérdeztem kis szemrehányással szememben.

– A mi bolygónkon ezeket a finomságokat a dísznövények kategóriájába sorolják. Ha kedveskedni akarsz az imádott hölgynek, illetve férfinak, ha elismerésedet akarod kifejezni valaki iránt, átnyújtasz neki egy cukkinit. Gombával töltött cukkinit. A tököt rebarbaralekvárral szokták felszolgálni. Pompás élmény! A legértékesebb ajándék, amit adhatunk, a brokkoli. Ha elfogadja az illető, azt jelenti, levette a lábáról, nyert ügyed van; bármit megkaphatsz tőle, bármire rábírhatod... A brokkoli nálunk többet ér, mint a legdrágább ékszer, mint a legrangosabb kitüntetés, mint bármely aranycirádás oklevél vagy diploma.

– Mit akarsz te tőlem megkapni?! Miért akarsz levenni a lábamról? Miért hoztad ezeket a fura ajándékokat? Én nem vagyok érdemes ezekre! Nincs, mit adjak neked cserébe. Semmire sem vagyok rábírható. Egyetlen világrengető, különleges tettet sem hajtottam végre.

– Ha gondold, most azonnal meg is eheted bármelyiket. Úgyis kímélő étrendet javasolnak neked az orvosok...

– Inkább tennél valami csodát! Hogy teljesen meggyógyuljak. És ehessen nyugodtan jó fűszeres házikolbászt meg szalámit, zsírtól csöpögő sült oldalast, friss mangalica tepertőt, narancsos kacsasültet párolt káposztával. Azt olvastam, hogy egyes földönkívüliek értenek a gyógyításhoz...

– Érték én sok mindenhez, de téged én nem tudlak meggyógyítani. Még az Isten sem tud téged meggyógyítani. Erre a feladatra csak egyvalaki lehet képes... Találd ki, hogy kire gondolsz?

– Hagyjuk a találós kérdéseket! Az én gyógyításommal annyian foglalkoztak az utóbbi hónapokban...! Egy gyönyörű, hirtelenszőke, karcsú orvosnő felfedezte a betegségeimet, egy férfi sebészcsapat kivágott egy darabot a gyomromból, s most fele akkora, mint volt, egy női hematológus csapat különféle vegyi anyagokat, azaz mérgeket csepegtetett infúzióval az ereimbe... S egész idő alatt feleségem fogta a kezemet. Te meg hozod nekem a cukkinit, a tököt és a brokkolit... Igaz, hogy a Klinikán megszerettették velem a tökfőzeléket (sertéssülttel), meg a meggyoszózt (főtt hússal öntve) ... De most már álljunk le! Elég volt a „finomságokból”! Normális életet szeretnék élni ezentúl; nyugalomban, szeretetben, csendben, sok-sok öleléssel fűszerezve...

– Kitalálsz, végre, hogy ki az, aki nélkül nem lennének ilyen jók a leleteid?

– Mondd már, haver! Irtóul furdalja oldalamat a kíváncsiság.

– Ne keresd az illetőt a távolban! Ne gondold, hogy varázsló vagy mentalista! Csak egyszerűen csodatevő... Gyógyulásod nem történt volna meg, ha a gyógyító orvosok mellé nem álltál volna oda TE! A te személyed, pozitív hozzáállásod, optimizmusod nélkül én sem jöttem volna most ide. Vedd hát el kis ajándékomat, s jó étvággal fogyaszd el a cukkinit, a tököt és a brokkolit! Megérdemled! – mondta mosolyogva a földönkívüli. Felegyenesedett, kihúzta magát. Halványulni kezdtek vonásai, szép lassan elmosódott szikár alakja. Egy éles villanás, és eltűnt...

Kinyitottam a szememet. Előttem, a kisasztalon két jókora csupor: az egyikben zöld tea, a másikban frissítő Rooibos tea. Cukor nélkül. Nyílik az ajtó, ebédelni hív feleségem.

– Mi lesz a menü? – kérdelem kíváncsian, korgó gyomorral.

– Háromfogásos ebédet készítettem. Előétel: gombával töltött cukkini, főétel: tejfölös szósszal leöntött, sajtos brokkoli, a desszert pedig egy egészen új recept szerint készült: cukormentes rebarbaralekvárral töltött sütitök.

40 éves a Zerindi Képtár

Nagy örömmel és lelkesedéssel készülünk a Zerindi Képtár 40. évfordulójának megünneplésére és a XII. Nagyzerindi Nemzetközi Képzőművészeti Alkotótábor megtartására. Az 1974-ben létrehozott képtárnak az idén május 18-án volt a negyvenedik évfordulója. A *Falvak Dolgozó Népe* újságban Fazekas József tanárnak, akkori kultúrigazgatónak megjelent cikke, felhívása nyomán egymás után adományozták a képeket a művészek. A felhíváshoz egy emberként csatlakozott a község értelmiségének nagy része, akik aktívan részt vettek a gyűjtő és alapítási tevékenységekben. A gyűjtemény törzsanyaga eleinte adományozott festményekből, grafikákból állt, később szobrok, domborművek, majd kerámiák is bekerültek a műtárgylistába.

A képtár létrehozásának gondolata nagy visszhangra talált a zerindi és környékbeli lakosságban és mondhatni az egész megyében. Létrejöttéről, felavatásáról korabeli újságok is tudósítottak:

Megnyitották a zerindi képtárat „Ragadja meg, kedves olvasó, az első adódó alkalmat, és keresse fel a Fekete-Körös-parti Zerind községet... Egy héttel ezelőtt egy Fekete-Körös-parti községben képtárnyitást tartottak az annak kijáró protokoll minden szabálya szerint. Elhangzottak ünnepi beszédek, üdvözlések, gratulációk, senki sem érezte, hogy egy várostól messze eső kultúrotthon látja vendégül.” Kilin Sándor (Vörös Lobogó, 1974. május 25.)

„Szépszámu közönség előtt kezdődött meg az ünnepség. Fazekas József kollegánk álma, amely mindnyájunk álma lett, megvalósult. Május 18-án megnyitottuk talán az országban az első falusi képtárat. Az adományozó festőművészek, huszonheten, jó magvetőknek bizonyultak.

És a mag jó talajba hullott. Köszönjük nekik, és reméljük, hogy a zerindi képtár emlékkönyvében nemcsak az ő nevük marad adományozóként.” Csáky Barna, Zerind (A Hét, 1974. június 21.)

A képtár először a kultúrotthonban, majd a volt gyógyszerház épületében kapott termet, a Fekete-Körös mellett. 1984-ben a község háza és a kultúrotthon között felépített épületbe lett átköltöztetve, az önkormányzat és az adakozók jóvoltából, amelyet 2004-ben Románia kormányának jelentős mennyiségű pénzadományával korszerűsítettek és felújítottak. A képtár számtalan irodalmi, művészeti találkozóknak adott helyet, ma is egy reprezentatív helyisége a községnek, ahol bármilyen találkozót meg lehet szervezni.

Fellelkesítő, nem mindennapi történetéről és az első 25 évről „A Zerindi képtár” című 2000-ben megjelent nagyon szép albumban olvashatunk, melyet az interneten is megtalálunk a magyar elektronikus könyvtárban. Ma már felbecsülhetetlen értékű gyűjtemény jött létre, mint ahogy ezt Banner Zoltán írja ebben az albumban:

„Ha végigtekintünk a képeken vagy a műtárgyjegyzéken, a jelentős kortárművészek között alig találunk ismeretlen nevet, vagy jó művész által adományozott gyenge alkotást. Sőt, sajnálatos módon ma már egyenesen hozzáférhetetlen szerzőkké avatta a halál például Karácsony Jánost, Bene Józsefet, Nagy Pált, Sükösd Ferencet, Gy. Szabó Bélát, Alaszu Pált, Balla Józsefet, Hajós Imrét, Györkös Mányi Albertet, Incze Istvánt;”

A képtár felavatása utáni években két alkalommal is festőtáborba hívták meg az adományozó művészeket, és a képtár gyűjteménye az itt készült gyönyörű művekkel tovább bővült. Ezek a festmények, grafikák ma már kor-

dokumentumnak számítanak, hisz az akkori tájat, utcákat, házakat örökítették meg, egy ma már letűnt világot. Gyermekkorom feledhetetlen emlékei közé tartoznak a képek érkezésének, gyűjtésének és a képtár avatásának pillanatai, majd az ezután megrendezett két alkotótáborban igyekeztem mindig az alkotó művészek közelében lenni. Ezek mind meghatározó emlékek lettek a későbbi pályafutásom számára. Sajnos ezek az alkotótáborok nem folytatódhattak, mivel az akkori politikai hatalom és a szekuritáté (titkosszolgálat) nem nézte jó szemmel, így hosszú időre nem volt lehetőség másra, mint a gyűjtemény nem kis feladattal és felelősséggel járó megőrzésére.

A képtár jelenléte, szelleme kötelez a gyűjtemény gyarapítására, népszerűsítésére. Banner Zoltán lelkesítő biztatását megfogadva: „*minden gyűjteménynek a gyűjteményfejlesztés a lelke*”, 2003-tól máig folyamatosan újabb képzőművészeti alkotótáborok szervezésével vált lehetővé a képtár anyagának gyarapítása. A részt vevő művészek az itt alkotott munkájukból minden évben adományoznak egyet a képtárnak, melyeknek egy része mára a Polgármesteri Hivatal falait is díszíti.

Eleinte nehezen ment a táborok szervezése, sokan még később is szkeptikusak voltak a sikerben. Jelenleg azonban Arad megye egyetlen folyamatosan működő nemzetközi képzőművészeti alkotótábor, mely az évek során művészteleppé nőtte ki magát. Vas Enikő képtár- és könyvtárfelelős lett és maradt az alkotótáborok lelkes gazdasági szervezője, mondhatnám lelke, én pedig a művészeti vezető lettem.

És ahogy annak idején folyamatosan jöttek a képek, most érkeztek a művészek, egyre távolibb országokból, valamint itthonról, és általuk a műalkotások is: festmények, grafikák, szobrok, kerámiák. Voltak már Szlovákiából, Lengyelországból, Bulgáriából, Szlovéniából, Indiából, Kaliforniából, Dél-Koreából és persze Magyarország különböző városaiból, valamint számos hazai városból. A résztvevők között mindig vannak visszajáró és újonnan érkezett művészek is. Nagy öröm számunkra, hogy aki egyszer részt vett a művésztelepen, mindig szívesen tér vissza, még ha nagyon messziről is érkezett. A zerindiek vendégszeretetről így vallott Turcsányi Ferenc szlovákiai művész: „*Ha az idegen bekopog a kapujukon, a házigazdák kedvesen, szívélyesen fogadják még azokat is, akik nem beszélik a nyelvüket. Ami azt jelenti, a szeretet kisugárzásával, nyelvtudás nélkül is lehet velük kommunikálni.*” Vannak, akiket visszavonz a valaha létezett régi kertes világ, rendkívül családias hangulattal, ahol az emberek közelebb élnek a természethez. Ez itt még most is tapasztalható, máshol viszont kihalt már – vallotta a budapesti Breznay András és a Kaliforniában élő Cziglényi Attila.

Az alkotótáborokban a művészek minden évben megújuló, változatos tematikában dolgoznak, mely hozzájárul az együtt gondolkodáshoz, tapasztalatcseréhez, nyelvi akadályok nélkül. Ugyanakkor az alkotómunkában ihle-

tet adnak a környék, valamint Arad város és megye kulturális értékeinek megismerésére irányuló kirándulások. Sokan vallották a művészek közül, hogy a nagyzerindi művésztelepen való részvétel és a képtár meghatározó hatással volt művészeti stílusuk alakulásában. Ödry Mária aradi festőművész mondta egy záróünnepségen: „*Itt a művész munkáját megbecsülik. Itt szükség van a művészetre, itt a művészet csodája megszületik. ... Tehát itt nem csak jövőnk-megyünk-művészkedünk, hanem itt munka folyik. Mégpedig igényes munka!*” (A Szövétnek 2011. októberi számában is megjelent.) Igen, valóban igyekeztünk minden évben egyre magasabbra tenni a mércét, és igyekezetünket siker és elismerés koronázta.

A művésztelepen készült alkotásokat minden évben színvonalas zárókiállításon láthatja a közönség, melyet mindig változatos társművészeti előadás fűszerez. Az alkotótáborok munkáját a kezdetektől folyamatosan nyomon követték a különböző újságok, folyóiratok, dokumentálva azt. A résztvevő művészeket 2008 óta minden évben igényes, szép katalógus mutatja be, Oleg Szmirnov budapesti művész szerkesztésében.

A művészeket eleinte családoknál szállásoltuk el, mint a hetvenes években, majd később egész mostanáig a Csáky család biztosítja a szállást. Ugyanakkor az önkormányzat, számtalan magánszemély és család különböző módon segíti, támogatja a művésztelep működését. Ezáltal a lakosság is folyamatosan részesévé válik az élő kortárs képzőművészetnek, megismerkednek jelentős, nemzetközileg is elismert képzőművészekkel, és értékes művészeti alkotásokkal gazdagodnak.

„*Mondják, a művészet nélkülözhetetlen, de csak ha már részesedtünk belőle. Hisszük, hogy a zerindiek számára egyre inkább nélkülözhetetlen lesz a kép, a szobor, sőt a vers és a zene is.*” – írta Kányádi Sándor a képtári látogatók könyvébe.

Az alkotótáborok nemzetközivé bővülésével a művészek elviszik szerte a nagyvilágba a zerindi képtár hírnevét, és gazdagítják folyamatosan a gyűjteményt. Így már nemcsak az erdélyi, hanem a nemzetközi kortárs képzőművészek alkotásaiba is bepillantást nyer a látogató, aki egy korszerű, szépen felújított galériába érkezik. Remélem, hogy időtlen időig megtehetik ezt, és lesz majd egy újabb nemzedék, aki felvállalja a képtár és a művésztelep sorsának továbbvitelét. A 40 éves múlt és a jövő reményében lett az idei művésztelep tematikája: „Vissza a jövőbe.”

Ödry Mária festőművész, költő szavait idézem: „*Ahhoz, hogy a csoda megszülessen, összefogásra van szükség, befogadóképességre. Ahol van vendégszeretet, akarat, összefogás – ott a csoda megvalósul. Zerinden a csoda természetes.*”

Siska-Szabó Hajnalka
festőművész, művészeti vezető

A zergék három nyelven mekegnek!

Egy barátomtól kaptam egy könyvet ajándékba. Az 1956-ban Aradon érettségizett Wild Ferenc a szerzője. Nem hiszem, hogy sokan olvassák majd, mert *Az alpinizmus a Békás-szorosban* (Alpinism în Cheile Bicazului) című román nyelvű kiadvány kifejezetten a hegymászók számára írt szakkönyv. Tele szakkifejezésekkel.

Aki már járt a helyszínen, tudja: a szoros meredek falai szinte csábítják az alpinizmus szerelmeseit. Ezekről a meredek, többségében csupasz kőszirtek csúcsaira vezető, illetve onnan levezető útvonalokról írt könyvet Wild Ferenc. Hogy milyen gazdag lehetőség e sportág szerelmeseinek, arra példaként egy számat említek: csak a Bardos-hegység felé eső részen közel kilencven megmászható sziklafal leírását találhatjuk meg!

Hogy egy ilyen témájú könyvről írok, azt két okból teszem: mindenképp azért, mert a szerzője aradi. Egykori iskolánk azok közé a volt tanulói közé tartozik, akiket tanáraik beoltottak a természet iránti szerelemmel. Közülük Mátyás Vilmos, Wild Ferenc, majd a jelenlegi legismertebb aradi alpinista, Török Zsolt könyvet is írt. A megrögzött természetjárók felsorolása igen nagy teret igényelne, a hegyaljai kirándulásokról pedig annyi nosztalgizálás jelent már meg a *Szövétnek*ben, hogy csak

Móré-Sághi Annamária vagy özv. Bogdáné Veres Ilona Gloria emlékezéseit említsem.

A második ok a könyv végére biggyesztett utószó. Szerzője a Románia pitorescă Kiadó „Zöld sorozatának” koordinátora. Mihai Ogrinji úr, mint „jó román” (az általa használt kifejezés!), az *Utószó a rongáláshoz* című, a könyv írójával nem egyeztetett „adalékában” azt kifogásolja, hogy a könyv túlzottan eltolódott a magyar és német hangsúlyok felé. Hogy Wild Ferenc állítólag politikai célokra használta fel a számára felkínált lehetőséget. (Talán azért, mert az útvonalak első megmászásának említésekor, annak kijelölésekor túl sok magyar és szász név szerepel?) A szerző a hátsó borítóra ragasztott oldalban válaszol. A frappáns válasz megérdemli, hogy fordításban is leközzöljünk:

Kedves Ogrinji úr! Tévesen tájékoztatták. Az erdélyi kárpáti zergék régen is, még a Ceaușescu-időkből is három nyelven, románul, németül és magyarul (még székely nyelvjárásban is!) mekegtek. Meggyőződésem, hogy a zergék ezután is három nyelven fognak mekegni, akár mennyire is kényelmetlen ez Önöknek ott Bukarestben.

*Mihai Ogrinji úrnak, bukaresti szenvedélyes hazafinak egy szerény erdélyi hazafi részéről. Wild Ferenc
Temesvár, 2014. július 9.*

(ujj)

Dr. Vajda Sándor

EGY ÉRTÉKES ÉLET

Dr. Balogh Ernő, a borosjenői kórház igazgató-főorvosának életútja

Debrecenben született 1880. november 1-jén. Édesapja, Dr. Balogh Ferenc (1836–1913) a debreceni református teológia egyháztörténet tanára volt, aki két éves korában félárván maradt, édesanyja nevelte egyedül Nagyváradon. Ott érettségizett 1854-ben, ebben az évben került a debreceni teológiára, majd 1866-ban nevezik ki az egyháztörténeti tanszék tanárává. Édesanyja Fekete Ágnes (1849–1920). Balogh Ernőnek hat testvére volt: öt fiú és egy leány. A legidősebb testvér, Balogh Ferenc 1869-ben született, református lelkész volt Margittán, ott szolgált évtizedekig, 1934-ben onnan ment nyugdíjba. 1938-ban halt meg a Szatmár

megyei Magyargéresen, ahol a Kézi család – felesége családjá – élt, melynek tagjai közül többen szintén lelképásztörök voltak. Másik testvére, Balogh Béla (1877–1951) törvényszéki tanácselnök volt Debrecenben. A legfiatalabb testvér, Balogh István (1883–1952) szintén Debrecenben volt bírósági, majd kúriai bírósági ment nyugdíjba. Az ő felesége Orbán Aranka volt, Orbán Balázs közeli rokonságából, Székelyudvarhelyről.

Balogh Ernő a debreceni Nagytemplom és Kollégium szomszédságában eltöltött gyermek- és tanulóévei után 1899-ben érettségizett a híres Debreceni Kollégiumban. Osztálytársai között volt Medgyessy Ferenc,

az egyik legkiválóbb, világhírűvé lett magyar szobrászművész.

Orvosi tanulmányait a budapesti Orvosi Egyetemen végezte, akkor még nem volt a debreceni egyetemnek orvosi kara. Gyakorló éveinek egy részét is Budapesten végezte. A Monarchia katonai előírásai szerinti szolgálatát is letöltötte, több hadgyakorlaton is részt vett. Sokat utazott, Európa több országát bejárta, számos barátságot kötött és

szakmai kapcsolatokat teremtett. Sebészi szaktudását Franciaországban szerezte meg, ott tette le szakorvosi vizsgáját.

Sziksón kötött házasságot 1908-ban Szőke Erzsébettel, a házasságából egy leánygyermek, Ágnes született 1910-ben. Ebben az időben, 1908-ban került Dr. Balogh Ernő Borosjenőbe, itt bontakozik ki szakmai tudása, szervezőképessége, emberi és költői egyénisége.

De miért éppen Borosjenőt választotta az évfolyamelső, kiváló felkészültséggel rendelkező fiatal orvos? Szájhagyományok szerint (állítólag ő maga mesélte annak idején baráti körben), miután gyakornoki éveit Franciaországban befejezte, Debrecenben akart egy állást megpályázni, de azt egy összeköttetésekkel rendelkező kollegája kapta meg, és akkor megfogadta, hogy az ország legkisebb kórházában fog dolgozni, oda megy, ahol a legnagyobb szükség van orvosra. Talán akkor még maga sem sejtette, hogy egy életre eljegyezze magát ezzel a kis falusi kórházzal.

A borosjenői kórházat 1855-ben alapították, különösen br. Aczél Sándorné Ottlik Anna áldozatkészsége által. Ekkor a kórház 25 ágygal rendelkezett, anyagi alapját a hűbérurások biztosították. Az 1900-as év elején a kórház az állami adminisztrációhoz került, és

Az 1855-ben épült kórház egy részlege

ugyanebben az évben megnyílik a mintegy 3300 lelket számláló helység első magánpatikája is. 1927-ben már 40 ágyon biztosítják a betegek ellátását. Abban az időben még nem volt kimondottan szakosítva a kórház; mivel sok volt a beteg, előfordult, hogy egy ágyba helyeztek egy felnőttet és egy gyereket. Sokszor már kora reggel hosszú sorokban álltak a szekerek a kórház előtt, és az orvos ott vizsgálta meg őket, ott állapította meg a diagnózist, volt, akit beutalt, volt, akinek otthonra adott kezelést. A betegek ellátása, a szülések több mint 90%-a odahaza történt, csak a súlyos, komplikált eseteket utalták kórházba, vagy azokat a szülőanyákat, ahol császármetszést kellett végezni. Ezekben az években az egész környéken csak két magánorvos praktizált, Dr. Hirsán és Dr. Hegedűs, de a kórházban csak Dr. Balogh rendelt. Miután befejezte a beutalt, az operált betegek ellátását, már sokan várták, hogy az otthon fekvő betegeket is meglátogassa. Dr. Balogh Ernő az év és a nap bármely órájában, éjjel vagy nappal a betegek rendelkezésére állt. Télen báránybőr bundájába burkolózva parasztszekéren vitték a környék betegeihez, nyáron többnyire kerékpárral közlekedett, szeretett biciklizni, de még jobban motorkerékpározni, erről a szenvedélyéről ír egyik versében is, *Motorkerékpáron* címmel:

*„Emeltyűkben
Karokban gondolkodom,
Rugókban ringatom
Lelkemet.
Szemem felénk
Száguldó útra mered.
Markoló szél
Hűti hevült testem
S őrült kattogással
Száguld alattam
Az érzéketlen
Vas, rideg váz.”*

Mindig vele volt nagy orvosi táskája, a vizsgálathoz szükséges műszerekkel, a sztetoszkóppal, vérnyomásmérővel, sziringákkal és egy mini patikával, a leghasználatosabb gyógyszerekkel. A beteg vizsgálata után helyben elvégezte a kezeléseket, otthagytá a szüksé-

A régi sebészeti osztály bejárata

ges gyógyszereket, vagy ha súlyos eset volt, beutalta a kórházba. Olyan tipikus „doktor bácsi” volt, könnyen megtalálta bárkivel a megfelelő hangot, tudásánál csak a türelme volt nagyobb. A kórházban nem volt szakképzett személyzet abban az időben. Ő képezte ki munkatársait a község értelmes és rátermett parasztszonyaiból, akik értékes segítőtársaivá váltak. Sokan emlékeznek még Radićára, Évára, Mariskára, Sárára mint nővérekre, vagy Berta nénire, aki szülésznőként sok babát segített a világra.

Dr. Balogh különösképpen szerette a gyerekeket, nagy türelme volt hozzájuk, közvetlen, jóságos doktor bácsira emlékeznek azok, akik akkor gyerekként páciensei voltak: „– Na, mi a hiba, miért sírsz, mi fáj neked, te szegfű?” – szólította meg a kis pácienseket, és percekben belül felszáradtak a könnyek, megszűnt a fájdalom, mert jó kezekbe kerültek. Ha a betegek állapota úgy alakult, többször meglátogatta őket, éjjel is sokszor átment a kórházba, hogy megnézze, hogyan érzik magukat az operált betegek. Tiszteletdíjat csak azoktól fogadott el, akiknek volt miből fizetni, a szegényeket, a gyerekeket, a cigányokat ingyen kezelte, még a gyógyszerek költségeit is ő fedezte.

Szakmai tevékenységéről elmondhatjuk, hogy korának valóban „*medicus universalis*”-a, tehát általános orvos volt, hiszen egyik percben gyomorfekélyt operált, vagy császármetszést végzett, másik percben fogat húzott vagy törött lábat tett gipszbe. Nem volt a gyógyításnak olyan területe,

amelyhez ne értett volna. Állandóan képezte magát, számos tudományos kongresszuson vett részt Budapesten, Szegeden, Kolozsváron, valamint külföldön. Jól beszélt németül, franciául; angolul is olvasott; oroszul a hadifogságban tanult meg. Gyermekgyógyászati ismereteit Franciaországban bővítette, és igen magas nívón alkalmazta. Számos orvosi szaklapot olvasott, nagyon gazdag könyvtára volt.

A sebészeti beavatkozásokat nagyon nagy tudással, precízen, nagy hozzáértéssel, szinte virtuóz módon végezte, nagyon biztos keze volt, és a műtési technikát szinte művészetté fejlesztette. Dr. Pollák István nyugdíjas főorvostól hallottam (aki sok éven át munkatársa volt), hogy amikor Balogh doktor hadifogolyként Szarajevóban a hadikórházban dolgozott, az orosz sebészek, akik a híres sebészprofesszor, Pirogow tanítványai voltak, megkérték, hogy tanítsa meg őket az általa alkalmazott gyomorműtési technikára. Szakmai tudását még

ott is elismerték és tisztelték, eleinte franciául beszélt az orosz kollégákkal, majd megtanulta az orosz nyelvet, hiszen több mint négy évet volt orosz hadifogoly.

Sokan feltették a kérdést, hogy egy ilyen kapacitású ember hogy maradt egy vidéki kórház orvosa, mi volt az a tényező, ami itt tartotta, hiszen egyetemi oktatónak hívták a megalakuló orvosi egyetemre Debrecenbe, de Európa bármely klinikáján megállta volna a helyét. A magyarázat csak az lehet, hogy kötődött a helyhez, az emberekhez, tudta, érezte, hogy itt nagy szükség van rá. Trianon után is, amikor százezrek menekültek az anyaországba, ő családjával együtt vállalta a kisebbségi sorsot, és a helyén maradt. Eleinte nehezen, törve, később kiválóan beszélt a román nyelvet, hiszen a pácienseinek mintegy 75%-a román ajkú volt. A szájhagyomány őrzi azt a történetet, hogy amikor egyik atyafi elvitte beteg feleségét a rendelésre, a doktor úr kúpokat adott neki, és azzal az ajánlással fordult a férjhez: „*să dai de trei ori pe zi la fund*”. Pár nap múlva visszajött a páciensnő, és kérte, hogy neki ne írjon többet ilyen kezelést az orvos. Hát mi történt? – kérdezte a doktor. Mire a válasz az volt, hogy a férje lenyelette vele a napi három kúpot, és közben jó nagyokat csapott a fenekére, hiszen úgy írta elő a doktor úr.

Nagy tisztelet övezte. Ha kihívták valamelyik beteghez, és ha ő nem tudott segíteni, már csak a papot hívták. Dr. Stoian sebész főorvos mesélte ezelőtt jó pár évvel, hogy mennyire csodálta azt a képességét, hogy röntgen, laboratórium és más segédeszközök és felszerelések hiányában milyen pontos diagnózisokat állított fel, csupán a beteg kórtünetei alapján.

Rengeteget dolgozott, és hogy ezt bírja, mindig segítette a hite. Aktívan részt vett a református egyház életében, idejövetele után pár évvel már a presbitérium tagjává választották, és az is maradt élete végéig. A 40-es években választották meg a református egyházkerület főgondnokának, amely tisztséget nagy odaadással és felelősségtudattal töltötte be. Megválasztott tagként részt vett a református egyházi zsinati üléseken Kolozsváron és Budapesten.

Ha munkájába belefáradt, egy másik nagy szerelméhez menekült, az irodalomhoz, a költészethez. Verseskötete 1927-ben jelent meg Kolozsváron *Ez az én vérem* címmel. Az 54 verset tartalmazó kötetet olvasva megismerjük egy érzékeny lélek vívódását. A költő, aki a mindennapi életben annyi bajjal és szenvedéssel találkozott, nem volna őszinte, ha nem dalolna az élet sötét mélységeiről. A bánat is, amit az elmúlás felett érez, valós fájdalomról fakad. Versei, vagy

inkább szonettjei közvetlenek, tartalmilag is emberiek, nem tartalmazznak hivalkodó rímeket, a forma nem keresett, hanem lágyan simuló, természetes foglalat a mondanivalónak. A költő nemcsak lírájában, hanem a valóságban is az élet, a létért való küzdelem pártján volt, ámbar egyes verseiben felhangzik a bánat szelíd zsongása, vagy elvéve egy-egy élesebb jajsikoly, de mindegyre áttörik az életigenlés – olykor halkabb, máskor harsányabb – hangja. Mindig a szenvedők, a küzdők pártján áll, és ezt nemcsak azért teszi, mert lovagias ember volt, hanem azért, mert a legnagyobb értéknek a munkát tekintette. Tiszteletet érzett minden jól megoldott feladat iránt, legyen az orvosi, egyházi, irodalmi vagy gyümölcsnemesítési. Egész életében azt vallotta, hogy bármit tesz is az ember, azt jól csinálni érdemes.

Dr. Balogh Ernő nem a betegek, hanem a „beteg világ” elől menekült az irodalomba, de közösségi felelősségérzete itt sem hagyja sokáig nyugodni. Állandóan visszatérő motívuma a 20-as években írt verseiben az önmagával való vívódás – valami kimondhatatlan gond fölött. Ugyanakkor érezzük a derűs bizakodást, a lobogó életörömet, a tiszta humánusmot.

Talán elsieltett vállalkozás volna részemről, hogy Dr. Balogh Ernő költészetének irodalomtörténeti jelentőségét méltassam, de reméljük, ezt megteszik a hozzáértő irodalmárok, és neve bekerül a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonba is.

Dr. Balogh Ernő legjobb barátja Diószeghy László festőművész volt, aki azért festett, hogy anyagi alapot teremtsen a lepkegyűjtéshez, amit a legmagasabb tudományos fokon végzett. Sokszor elkíserte Diószeghyt lepkészni a Retyezáta. Az egyik versét, melynek címe *Az aloé erdő*, Diószeghy László festőművésznek ajánlotta. Másik jó barátja, aki sűrűn látogatta a családot, Solymosi Tibor földbirtokos volt, akinek 1944-ben mindenét elvették, üldözték, és egészen haláláig a Balogh családnál talált menedéket.

Nemcsak a betegek, hanem a város előljárói is nagyon tisztelték, tagja volt a borosjenői önkéntes tűzoltó-egyesületnek, amely 1882-ben alakult, valamint a város vonózenekarának. Bármilyen rendezvényre díszvendégként hívták. Egészségnevelési előadásokat is tartott, nemcsak Borosjenőben, hanem Aradon és a megye más helységeiben is. Mindig az egészséges életmód terjesztője volt, ő is rendszeresen tornázott, szeretett úszni, állandóan edzette magát, 60 éves korá-

ban is igen frissen mozgott. Vidám, élénk természetét mindvégig megőrizte. A többnyelvű környezetben is jó kapcsolatokat épített ki munkájának minden területén.

1939-ben Debrecenben járt a 40 éves érettségi találkozójukon, azután már nem járt többet Magyarországon, csak családtagjai voltak néhányszor Budapesten és Debrecenben. Levelező kapcsolat állt fent az anyaországban élő testvéreivel és felesége rokonságával.

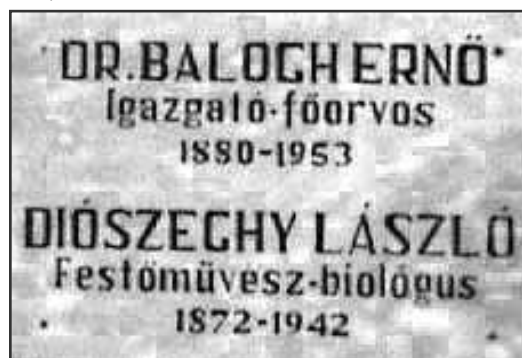
1948-ban, amikor mindenki ellenséget kerestek, kuláklisra került, de a helyi lakosság kiállt mellette, így nem telepítették ki, nem deportálták a Duna-csatornához vagy a Baragánba, mint annyi másokat. Akkor költöznek ki (lakoltatják ki őket) a mokrai kolnába, ahol a ház körül gyönyörű park és nemesített gyümölcsfák voltak.

Egészsége csak élete legvégén gyengült meg, tüdővízenyő miatt halt meg 1953. március 23-án, és a borosjenői temetőben helyezték örök nyugalomra. A borosjenői református templomban volt felravatalozva, nagyon sokan a helybeliek közül és környékebeli településekről is eljöttek, hogy végső búcsút vegyenek tőle. Felesége és Ágnes leánya nem sokkal éltek túl, mindketten 1955-ben haltak meg, néhány hónap különbséggel.

Egy tartalmas, gazdag, értelmes élet zárult le, amelynek nyomai beíródtak városunk történelemkönyvébe, és még most is sokan vannak, akik a nevét imáikba foglalják.

Tisztelői 2007-ben márványtáblát helyeztek el emlékére a református templomban. De a legmaradandóbb emlékmű, amit szeretetből emelünk lelkünkben.

Tavaly emlékeztek meg Szegeden *Blazovich László* 70. születésnapjáról. Az MTA doktora tudományos címmel rendelkező ismert kutató, egyetemi oktató a Tisza-parti város közismert személyisége, majd három évtizeden keresztül volt a Csongrád Megyei Levéltár igazgatója. A kerek évfordulóra jelent meg Szegeden a **Demográfia, jog és történelem** című, többségében kiadatlan közléseiből összeállított kötete.

Aki figyelemmel kísérte a *Szövétnek* korábbi számaiban megjelent közléseit, emlékezhet arra, hogy Blazovich László a középkori magyar történelemtudomány szakembere, évtizedek óta elsősorban a magyarországi településrendszer és a népesség alakulásában, valamint a jogalkotás kérdéseiben kutakodik. Ilyen témájú írással több alkalommal is megtisztelte az aradi kulturális folyóiratot. (Lásd legutóbb: *Az Európai várostörténeti história vázlata* című tanulmányát, 2013. február.)

A Dél-alföldi évszázadok sorozat 31. köteteként tavaly napvilágot látott vaskos (450 oldalas), kiváló nyomdai kivitelű könyv tanulmányait három fejezetre osztotta Antal Tamás, a szerkesztő: I. Középkori jogkönyvek, rendiség és etnikai autonómiák; II. Középkori mezővárosok és városalakók az Alföldön; III. Középkori örökhagyók. Valamennyi írás szakembernek szól, a történelem iránt érdeklődő laikusnak talán az utolsó fejezet keltheti fel érdeklődését, hiszen azokban történetírók, emlékezők (Ransanus, Tubero, Siklósi Péter, Telegdi III. Tamás) munkáiba, azok értelmezésébe, a reájuk vonatkozó okiratokba kap némi betekintést.

S hogy csekély ízelítőt adjunk az olvasóknak az egykori Arad vármegyére vonatkozó részletekről, íme néhány villanás *A Dél-Alföld települései a 16. században a defterek alapján* című tanulmányból. (Laikusoknak: deftereknek nevezték a török adóösszeírásokat.) A szerző következtetése szerint a török hódoltság első időszakában a régió (gyulai, budai, moldovai, csanádi, szegedi, temesvári szandzsák) településrendje a korábbi középkori településrend lenyomata. Igaz a megállapítás annak ellenére, hogy a 14. században elkezdődött török-tatár betörések miatt az alföldi részeken már komoly lyukak keletkeztek a hálózatban. A korábbi települések egyharmad része eltűnt, másik része már csak pusztaként szerepel. A lakosság védettebb helyre húzódott, vagy elhurcolták. Ellenben a hegyvidéken teljes egészében megmaradt a településhálózat, oda nem jutottak el a hódítók.

Blazovich László tanulmányában szerepel a megállapítás, hogy a török hódoltság első időszakában a városokból mindenekelőtt a szellemi és gazdasági elit távozott el. Így történet ez Araddal is, amely „az ország egyik

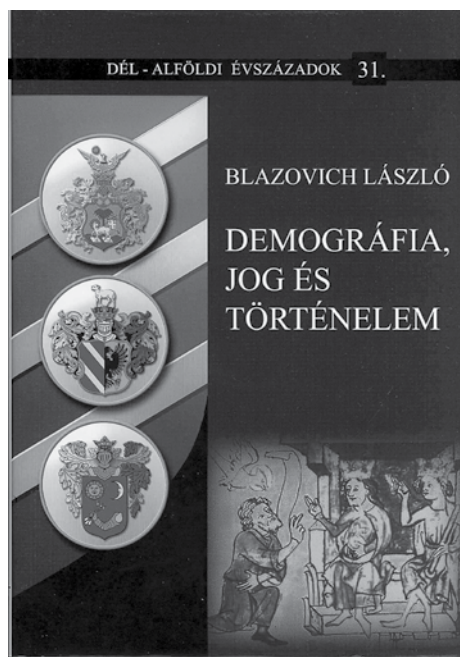
legtehetősebb társaskáptalanjának székhelye és birtokközpontja”. A jelentősebb települések (Temesvár, Kalocsa, Csanád) magyar lakosságát lassan délszlávokkal pótolták.

A gyulai szandzsák 1567-es és 1579-es deftere alapján az egykori Arad vármegyére vonatkozóan is találunk érdekes

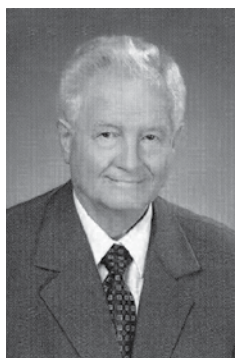
adatokat. (Ezek egy részét néhai Kovách Géza felhasználta az 1978-ban, majd 1999-ben megjelent megyei monográfia középkori részében.) A két összeírásban az aradi náhiében 63 lakott helységet említenek, ezekből 60 a város és falu, három pedig pusztá. A defterekben említett helynevek magyarok, a családnevek alapján az adózók zöme is az, így a pusztítások ellenére még mindig a magyar etnikum többségét feltételezi a kutató, bár az elmenekült lakosság helyére már délszlávok települtek be. (Erre következtet *Az alföldi mezővárosok etnikai képe a 14–16. században* című tanulmányában is.)

A török hódoltság utáni évtizedek Arad városának lakosságát 590-re, illetve 870-re becsüli, ami a környező települések közül hasonló Becse, Csongrád, Dunapataj, Foktő, Nagykörös, Titel vagy Vásárhely lakossága számához. A régió legnagyobb települése Szeged mintegy 7-8000 lakossal. Aradnál valamivel nagyobb urbánus település Gyula, Kalocsa, Kecskemét, Makó, de még Simánd lakosságának száma is mintegy kétszeres. Ez a településhálózat egészen a tizenöt éves háború (1591–1606) idejéig áll fenn. Akkor a krími tatárok pusztításának következményeként ez összeomlott, s a hódoltság megszűnésével a 17. század végén egy teljesen új hálózat alakult ki.

A *Szövétnek* megkésve gratulál Blazovich Lászlónak születésnapjához is, s a kiváló tanulmánykötetéhez is. Erőt, munkakedvet a következő megírásához.

Ujj János

Dr. Blazovich László

AZ EURÓPAI VÁROS AZ ÓKOR ÉS KÖZÉPKOR KÖZÖTT I. RÉSZ

A város fogalma

Akkor, ha valamilyen témával foglalkozunk, mindenekelőtt ajánlatos meghatároznunk azt, mi annak a tárgya. Esetünkben tehát arra keressük a választ, mi a város. A középkort vizsgálva könnyű helyzetben vagyunk e tekintetben. Távrolról nézve, a város falakkal körülvett, sűrűn beépített hely, amelyből templom- és vártornyok emelkednek ki, és amely jól elkülönül az őt körülvevő vidéktől, szemben a mai várossal, amely kiterjedve egybesimul és összefügg az őt övező területtel. A város fogalmának eme leírását a középkor már ismerte. Megtalálható a Summa legum Raimundiban, ahonnan Werbőczy is átvette. A falak azonban nemcsak a város védelmét szolgálták, hanem egy az őt körülvevő vidéktől eltérő jogterületet határoltak el, a városi jog különleges területét, amelyen érvényesült a városi polgárok jogegyenlősége az őt körülvevő világ jogegyenlőtlenségével szemben, védtek a város alkotmányát, amelybe a város ura nem szólhatott bele, azaz óvták a város polgárainak autonómiáját, amely mintegy csírájaként tekinthető a mai állampolgári egyenlőségnek és szabadságnak. A városfalon belül élt lakosság nemcsak a saját szabadságát élvezte, hanem szabadon választhatta meg lakóhelyét, tovább költözhetett a foglalkozásának megfelelően, és sokoldalú társadalmi tagozódásban élt. A városfalakon belül tömörült az ipar, amelyet a városi hatóság irányított és felügyelt, valamint itt telepedtek le a távolsági kereskedők, akik Európában kereskedelmi hálót építettek ki, és ebbe bekapcsolták Ázsia és Észak-Afrika területét is. E kereskedők határozták meg a város sorsát, továbbá amíg a királyok és fejedelmek a vazallusaikkal folytatott küzdelemmel töltötték idejüket, új gazdaságpolitikát alakítottak ki, és létrehozták annak új intézményeit.

A városok ipari-kereskedelmi életének középpontjában a piac foglalt helyet, ahol a különböző vidékekről érkező áruk cseréjét bonyolították le. A piac által uralta a város az őt környező körülhatárolt területet, és lett így a gazdasági élet központi helye. Az egyházi, kulturális, politikai és igazgatási feladatokat ellátó intézmények ugyancsak a városban tömörültek, és erősítették a központi hely jellegét. A többi már kialakult egy köz-

ponti feladatot ellátó hely (egyházi központ, kolostor, uradalmi központ) a települések hierarchikus rendjében hátra maradt a városokkal szemben. Éppen ezért a város fogalmának koroktól független lényegi ismertető jegyeit a területi funkciókban kereshetjük. A város legfontosabb ismertető jegyeinek összességét Haase határozta meg, amely egyrészt tartalmazza a külső megjelenés szempontjait: egybetelepültség (utcák, terek), összetömörülés, zárt utcafront és egyebek. A belső jellemzők közé sorolta a rétegekre tagolódó társadalmat, a városlakók között a középkorban létezett különböző jogállást és a nekik megfelelő funkciókat, a munkamegosztáson alapuló gazdaságot, valamint az egyes szakterületeken megnyilvánuló központi szerepet.

A külső megjelenés, a szerkezet és az ellátandó feladatok egy-egy városon belül kölcsönhatásban voltak, ám nem rendelkeztek mindig egyforma hatóerővel. A mindenkori szerves kapcsolatuk adja meg máig az egyes városok jellegzetes karakterét, amely minden város jellemzője. Az említett városfogalom azonban csak egy váz, illetőleg segédeszköz, amelynek segítségével a városok ezerarcúságát megközelíthetjük, hiszen minden város, kicsi és nagy külön egyéniség. Egyénileg vizsgáljuk és kutatjuk történetüket, majd összevethetjük eltérő és rokon vonásaikat.

Max Weber és követői a város fogalmát ugyancsak az ismertető jegyek együttesében látják, hangsúlyozván azt, hogy minden város külön személyiség, továbbá a története folyamán egy-egy város változik, és időnként más-más arcot ölt külső és belső karakterjegyeiben egyaránt. Éppen ezért Weber úgy véli, csak a város ideáltípusa írható le, amelytől számos eltérés lehetséges. Például, mint az alábbiakban látjuk, a városfalat fontos ismertetőjegynek tartja, mégis lehetnek olyan városok, amelyek nem fallal övezettek (Tirol, Magyarország). Weber, miután a városok általános ismertető jegyeit: a lakosságszámot, a sűrű beépítettséget, a gazdaságot és az egyéb központi helyi szempontokat tárgyalta, a nyugati város meghatározó jegyeiként az erődítetttséget, a piachely szerepet, saját bírói hatóságot és legalább részben a saját jogot, a szövetségi jelleget, azaz a polgárok községét, amely részleges vagy teljes autonómiával rendelkezik, látta. Ez utóbbi tartalmában

benne foglaltatik az önálló norma (jogszabály) alkotási jog, valamint az autokefália, a politikai hatalom.

Amíg Haase a város külső megjelenését, társadalmának szerkezetét és a viselt funkciókat emeli ki, addig Weber a központi helyből adódó sajátosságok mellett a polgárok községét a kommuna-t vagy Gemeinde-t hangsúlyozza, amely a saját érdekeit és céljait próbálja érvényesíteni a város urával, vagy vele együtt a várost körülvevő nemesi környezettel szemben. Max Weberrel egy új elnevezés jelent meg, a nyugati városé, amely a korábbi városoktól különbözik, lényegét a polgárok szövetsége fejezi ki, és keletkezésének ideje a 11. századtól folyamatos a középkori Európában, amiről a későbbiekben ejtünk szót. Itália mellett abból a régióból indult el kialakulása, amelyet „városövnök (urban belt) nevezünk, amely a dél-angliai kikötőktől Flandrián, a Szajna vidékén keresztül a Rajnáig, a Felső-Rajna vidéktől Lombardiáig és Toszkánáig, Burgundiáig és Provance-ig nyúlt, és innen minden irányban továbbterjedt a latin Európában.” Ide tartozott Németország nyugati része, amely közvetítette a nyugati várost mint jelenséget a Rajna és Elba közötti régióba, majd onnan Magdeburg közbenjöttével kelet, a Baltikum felé. Lengyelországban, Csehországban, Magyarországon és Skandináviában ugyancsak elterjedt részben a telepések révén, részben a királyok támogatásával. Az ettől a vidéktől keletre és délre fekvő tájékon, Oroszországban és a Balkánon, nem vagy csak kivételes esetekben fordult elő. Ez a város számos fogalmat és formát: a polgár fogalmát, a helyhatósági választásokat, a hivatalt, a bürokratikus igazgatást, az írásba foglalt változtatható jogot készített elő a modern állam számára.

Az ókori város (visszatekintés)

A városok története nem a középkorban kezdődött, ám a 11. századi Nyugat-Európában egy, az addigiaktól teljesen eltérő társadalommal és jogi berendezéssel létrejött új várostípus született, amelyben a későbbi polgári állam és társadalom keresheti gyökereit. Mielőtt azonban visszatekintünk a nyugati várost megelőző formákra, tisztázzuk, hogy mit értünk a középkor fogalma alatt. Természetesen adódik a válasz: Európa történetének mintegy a Kr. u. 500-tól 1500-ig terjedő szakasza, azaz hozzávetőlegesen a Nyugat-Római Birodalom szétesésétől Amerika felfedezéséig terjedő korszak. Ugyanakkor ez az időszak sem egynemű. A mintegy 500-tól 900-ig terjedő időt az ókorból a középkorba átvezető szakasznak tekinthetjük, míg az 1350-től 1501-ig terjedőt az újkorba vezető út átmeneteként foghatjuk fel. A közbe eső időszakot, hozzávetőlegesen a 11–13. századokat a középkort jellemző

ismertetőjegyek virágzásának idejeként tekinthetjük. Ezen túlmenően földrészünk nagy régióiban a változások fázisai egymástól eltérő időszakokban játszódtak le. Amint látjuk tehát, a korszakolást éppen úgy, mint a városfogalmat nem dogmaként, hanem a tudományos kutatás segédeszközeként foghatjuk fel.

A városi kultúra tekintetében hasonló a helyzet. Az említett első szakaszban, amely a feudális-nemesi világ kiteljesedésének az ideje, amelynek társadalmi szerkezetét egyrészt a hűbéri láncolat hierarchiája, másrészt az alávetett rétegek szolgai állapota határozta meg, nem létezett polgárság, ugyanis nem tudott volna beilleszkedni a kor agrárgazdaságába. Ezért felmerül a kérdés, vajon volt-e folyamatosság az ókori és középkori városok története között.

Az első városszerű képződmények, ahol már városi kultúrával számolhatunk, a Kr. e. 7. évezredben az ókori Közel-Keleten jelentek meg. A városi kultúra Európában innen, keletről indulva szakaszosan terjedt el. A Földközi-tenger keleti medencéjében a Kr. e. 2. évezredben jelent meg, és a Kr. e. első évezredben érte el a Rajnát. Az ókori város, amelyet elsősorban a görög polis és a római civitas testesített meg, volt a szervezője a korabeli közéletnek, valamint állandó lakhelye a papságnak, a gazdag birtokosoknak, és hivatalnokaival együtt az előjáróságnak. A város és vidéke egységet képezett, amelyben az utóbbi semmiféle lényeges szerepet nem játszott. Ez a helyzet Itáliában a középkor során is fennmaradt. Az Alpoktól északra fekvő vidék azonban a középkorban saját politikai és kulturális jelentőségre tett szert a főurak várai, a nemesek kastélyai és udvarházai, valamint a kolostorok által. Ezért nem lettek a középkori városok a kultúra, a lelki élet és a hatalom olyan egyedüli centrumai egy-egy területnek vagy országnak, mint az ókorban, jóllehet az ipar és kereskedelem központjai voltak. Ugyanakkor a nemesség nem részesítette a városokat előnyben lakóhelye megválasztásakor, a kolostorok pedig, jóllehet az egyetemek megjelenésével fellendült a városi szellemi élet, továbbra is hosszan lelki-szellemi központok maradtak. A két világot elválasztotta egymástól a két területen élt eltérő jog is.

Európának a Római Birodalmon kívül esett számos területén nem léteztek városok, sőt a birodalmon belül sem volt egységes a városháló, jóllehet az összetartó erejét képezte már az Antoninusok idején Britanniától az Eufráteszig. Többek között azért sem, mert a birodalom egymástól jól elkülöníthető hét gazdaságilag különböző fejlettségű területből tevődött össze. 1. Itália a szigetekkel és az Alpoktól délre eső területek. 2. Hispánia, Gallia, Nyugatgermánia a római Britanniával. 3. Közép- és Keleti-Alpok, Észak-Balkán, Dánia. 4. Római Észak-Afrika Marokktól Tripolisig. Ezekhez

a latin régiókhoz három görög járult. 1. Görögország a szigetekkel, a Dél-Balkán Kis-Ázsiával, továbbá a Krím, a dél-orosz vidékek, a Fekete-tenger vidéke, Örményország és a Kaukázus, mint hozzá kapcsolódó külső területek. 2. Szíria, Palesztína, Északnyugat-Arábia, Észak-Mezopotámia. 3. Egyiptom, a leggazdagabb terület. A birodalmat továbbá összetartotta a hadsereg, a városokat összekötő úthálózat és a római jog a hivatalrendszerrel. A tarkaságra jellemző, hogy a római polgár a birodalomban egyrészt a római polgárjogával élt, másrészt lakóhelyén a helyi jog szerint, amely a szokásjogban gyökerezett.

A városok voltak a kereskedelem, a forgalom, a bank-, a politikai és a sportélet, valamint a művészetek központjai. A római társadalom vezető rétege, a nagybirtokosság a városban lakott. Tagjai fő céljuknak a hivatali karriert tekintették. A város és vidéke szerves egységet képezett. Területe az összes földre kiterjedt a város határain belül, mondja a Digesta. Városi polgár az lehetett, aki annak született, adoptálták, felszabadították, vagy a polgárságot privilégiummal szerezte meg függetlenül attól, hogy a város központjában vagy a hozzá tartozó területen lakott. A város községének fő szerveit képezték a császárság idején egyre csökkenő szerepet játszó népgyűlés, a szenátus és a városi előljá-

róság. A kisebb városokban a vezető réteghez tartoztak a kereskedők és iparosok, akik különböző kollégiumokba tömörültek. Külön templomokkal és összejövetelekre alkalmas épületekkel rendelkeztek.

A városi élet súlypontja a császárkorban Itáliából előbb a provinciai városokba helyeződött át, ahol a polgárok ugyanúgy, mint korábban Itáliában diadalíveket, amfiteátrumokat, fürdőket, stb. építettek. Majd a 3. századtól, amikor a barbárok egyre inkább fenyegették a birodalom határait, változott a városi élet. A gazdag földbirtokosok a városok vidékeire költöztek, a városi élet hanyatlásnak indult. Kezdek zsugorodni és bennük egyre inkább az agrárius élet jelei mutatkoztak. A piac és a kereskedelem jelentősége egyre inkább háttérbe szorult. Kezdek egyre inkább a fallal körülvett katonai táborokhoz hasonlítani. A városi élet súlypontja a Kelet-Római Birodalom területére helyeződött át. A hanyatlásnak, a rusztikus élet kialakulásának ellentétjét képezte az egyház, amely a városokba helyezte központjait, és így kialakultak a püspöki városok, amelyekben a központi hatalom szétesése után is megmaradt a korábbi létnek számos eleme, többek között az írásbeliség és a városi igazgatás, ugyanakkor vidéken új gazdasági és hatalmi centrumok jöttek létre immáron a kialakuló feudális rend súlyponti helyeiként.

(folytatás következik)

Idézőjel

A műveltség nem statikus állapot, amibe egyszer belekerül az ember, és élete végéig abban leledzik. A műveltség folyamat, amelynek fenntartása állandó energiabefektetést igényel.

Simonyi Károly

Olyan kevesen vagyunk, hogy a műveletlenség luxusát nem engedhetjük meg magunknak.

Kodály Zoltán

A kevés tudás veszélyes. A sok is.

Albert Einstein

A valódi felfedezés nem abban áll, hogy új területeket találunk, hanem hogy új szemmel nézzük az ismert világot.

Marcel Proust

Amikor az ember határozott cél felé tart, nagyon fontos, hogy az útnak is szenteljen figyelmet. Az út az, amely mindig megmutatja a célba érés legjobb módját, s útközben gazdagodunk.

Paulo Coelho

Vannak dolgok, amelyek nélkül nem lehet élni, ez ma százmilliók problémája. És vannak, amelyek nélkül nem érdemes.

Karinthy Ferenc

Helytörténet

A három testvér meséje

Aradon „vagyunk”, a XIX. század utolsó évtizedeiben.

A három Pekár fiú apja is mondhatta, vagy legalább sugallta a meséből ismert mondatot:

– Próba szerencse, menjetek világot látni! Tanuljatok valami jó mesterséget!

Pekár Károly (1869–1911), Pekár Mihály (1871–1942), Pekár Dezső (1873–1953) Aradon születtek. Mind a hárman az Aradi Királyi Főgimnáziumban érettségiztek szabályos, kétéves időközökben 1887-, 1889-, 1891-ben, úgy, ahogyan az „testvérek között illik”. Pekár Mihály (1888/1889), Pekár Dezső (1890/1891) az önképzőkör elnöki székében is ült. Dezsőt kiváló versmondóként is nyilvántartották.

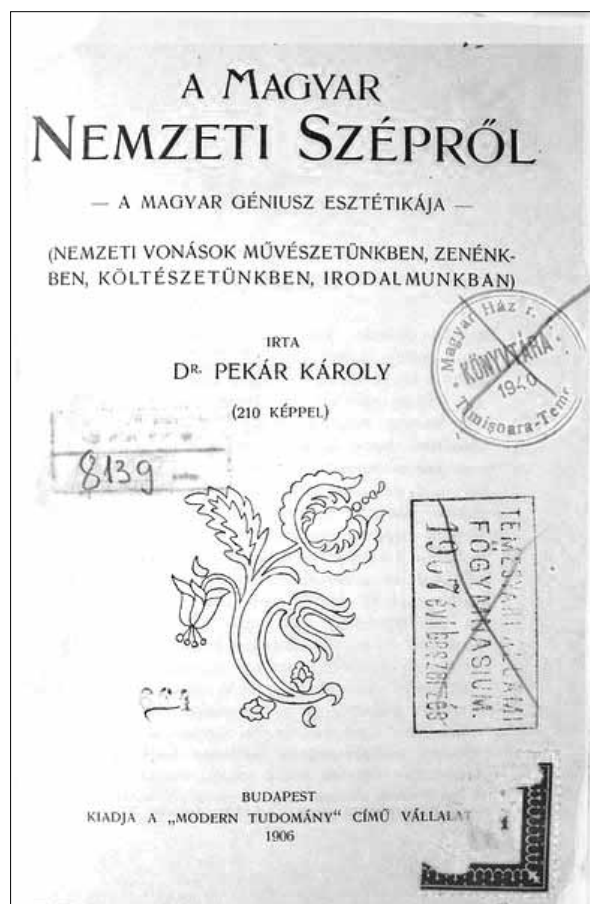
A Pekár név, a három Pekár fiú nem lehet ismeretlen az aradi könyvforgatók körében, Ujj János *Arad megye neves szülöttei* összeállításában részletesen és nagyon pontosan ír az aradi születésű három kiválóságról (155–156–157. oldal). A nagy magyar vegyész, Winkler Lajos (1863–1939), kortársai, barátai is egyben a Pekár testvérek.

A fiúk megfogadták az édesapa tanácsát, elmentek szerencsét próbálni. Nem mentek világga, csak Budapestre, az ország fővárosába. Nem jöttek vissza Aradra, másképpen szólt a „rendelés”. Talán ezért – vagy másért – később nem kaptak emléktáblát, nem neveztek el róluk utcát, intézményt, még termet sem. Minden más „világban”, egykori iskolájuk folyosóján vagy előterében lenne valamilyen emlékeztető jelzés. Aradon nincs!

Megjelent egy sajátos tartalmú, szerkesztésű és szellemiségű monográfia a Királyi Főgimnázium jogutódjáról(?): MONOGRAFIA „IOAN SLAVICI” fost „Moise Nicoara” din Arad 1745–1919–1971. Megjelentési év: 1971. Oldalszám: 328. A munkát a Ioan Slavici akkori igazgatója, Ioan Antone gondozta.

Az 1745–1919 időszakból csak az iskola román nemzetiségű tanulói szerepelnek név szerint. A kiválóságokká lett diákok között a szerző említi Ioan Slavici, Vasile Goldiş, Ioan Suciú nevét. A Pekár fiúkról és társaikról semmit sem olvashatunk.

PEKÁR KÁROLY: költő, esztéta, filozófiai író, az első magyar szociológus. Budapesten szerzett bölcsészdoktori diplomát. Költői álneve Pekri Károly. Munkássága rendkívül sokoldalú, változatos, már-már kalandos. A Divat-Salon pályázatán *Hanyatló ifjúkor* című költeményével első díjat nyert (1891).

Pekár Károly munkája

PEKÁR MIHÁLY: orvos, egyetemi tanár, orvosi szakíró, a felsőház tagja. Az I. világháború alatt Újpesten hadikórházat vezetett. A Révai Nagy Lexikon egyik szerkesztője. Munkássága a fővároson kívül Pozsonyhoz és Pécshez köthető.

Pekár Mihály sírja

PEKÁR DEZSŐ: fizikus, pontosabban geofizikus. Ő a legkisebb fiú, egyben a legsikeresebb is. A Budapesti Tudományegyetemen szerzett diplomát. Than Károly Chemiai Intézetében gyakornokoskodott, a kapillaritást tanulmányozta. Az Eötvös-törvényt ki akarta terjeszteni az oldatokra. Eötvös Loránd 1895-ben maga mellé vette, tanársegéddé nevezte ki. Eötvös mellett, Pekár Dezső Than Károllyal együtt bekapcsolódott az Eötvös-ingával végzett kutatásokba. Földgáz és kőolaj után kutattak Tirolban, Dél-Magyarországon, Kecskemét környékén, az Erdélyi medencében, Aradhoz közel a Maros völgyében és a francia Limagne-síkságon (1927). Az erdélyi, az Arad környéki méréseket Fényes Dezső szervezte. Fényes Antolik Károly (1843–1905) tanítványa volt, 1877-ben érettségizett a Királyi Főgimnáziumban, ahol később fizikát is tanított. A Pekár testvérek minden bizonnyal kapcsolatban voltak Antolikkal is, aki 1892-ig tanította a fizikát Aradon.

Pekár Dezső, Eötvös halála után (1919), főgeológusként maga irányította a méréseket. Fekete Jenővel közösen megalkotta a nehéz terepen is könnyen szállítható Eötvös–Pekár-ingát. MTA-i tagságát 1949-ben visszavonták, majd 1989-ben, posztumusz visszaállították.

...

Pekár Dezső, Fényes Dezső, Antolik Károly, Rozsnyay Mátyás tudós gyógyszerész, Hidegh Kálmán (1839–1899) kémikus Aradon születtek, vagy munkásságuk Aradon teljesedett ki. Ők alkották az aradi „nagy természettudós nemzedéket”. Őket követte Fodor Gábor (1915–2000) kémikus, Rácz Gábor (1928–2013) gyógyszerész-professzor, Schweitzer József (1887–1980) botanikus, tanár.

Van velük szemben adósságunk? Van lehetőség némi törlesztésre?

Elég annyi, ha beszélünk, ha írunk róluk?

Illessük ezeket a kérdéseket a „költői” jelzővel.

Váradi Károly

FERENC JÓZSEF AZT ÜZENTE

HÁBORÚS TÉMÁJÚ DARABOK ARADON AZ 1914/15-ÖS SZÍNHÁZI ÉVADBAN

Az első világháború kitörését követő napokban, hetekben a színház világának nyomasztó problémája, hogy van-e létjogosultsága a szórakozásnak, s ebből következően a színjátszásnak a világégés közepette? A kérdésre az első válasz a színházak részéről az, hogy beszüntetik az előadásokat (már ahol voltak, mert ez az időszak a nyári szünet ideje), a színházi vállalkozók, igazgatók többsége szintén úgy vélte, hogy üzleti szempontból ugyancsak kockázatos lenne a színházak további működtetése. Az aradi társulat is megszakitotta a hódmezővásárhelyi nyári szezont, és augusztus 2-án hazatértek. Budapesten, szeptember elején ideiglenesen becsukott az Operaház, a Nemzeti Színház, az előadások csak januárban kezdődtek újra.

Szinte restellek beszélni arról – nyilatkozta Lengyel Menyhért valamivel később a fővárosi Színházi Életnek –, hogy a rémséget, melyben a világ vonaglik (...), úgy megszokták, hogy a színházi lárma ismét hallható lett. Furcsa az élet felületessége: minden gondolatnak és cselekedetnek csak egy cél felé kellene irányulni, hogy a világot a rettenetes helyzetéből kihúzzák. Nem volna szabad mást leírni, csak ami erről szól, mert hogy lehet

egy pillanatra elfelejteni, hogy mi történik kinn a fagyos lövészárkokban, ahol emberek vadásznak egymásra. A furcsa valóság viszont az (...), hogy az élet zajlik tovább, és a derék írók tolla is szorgalmasan serceg. Nekem is dolgoznom kell, ez a mesterségem (és mert ez biztosítja a megélhetésemet – tehetné hozzá a neves író).

Ugyanilyen okból játszaniuk kellett a színházaknak is, hisz a gazdasági élet pangása már a háború kitörése előtt nehéz helyzetbe hozta a teátrumokat, legtöbbjük gazdaságilag a csőd szélén állott. Az Országos Színészegyesület a társulatoknak a konzorcionális szerveződési formát javasolta, ami azt jelentette, hogy az intézmény gazdasági ügyeinek intézését a direktor átadja a tagoknak, akik fix gázsi helyett meghatározott százalékból osztóznak a jövedelmen. (Ez legtöbbjüknek kevesebb havi bevételt jelentett, de megadta a lehetőséget arra, hogy a társulat megmaradjon.)

Aradon is színházi konzorcium jött létre, Szendrey művezetőként irányította tovább az intézményt. A sajátos „háborús” évadkezdésről a helyi színházi lap, az *Aradi Élet* október 3-i száma így ír: „(...) A színház kívülről most is olyan rozoga, mint volt, azt a háború sem tudja

jobban megviselni. Belül a székek most is oly lyukasak, mintha srápnél járt volna keresztül. Gonda Laci bátyánk éppen úgy ül a pénztárban, mint annak előtte. Csak a hangulat más, lelkes hazafias. Itt vannak az új tagok. (...) És a többiek? Barics Gyula sebesültkórházban van, Ocskay a harctéren, Cziglay önkéntes Aradon.”

Az évad október 3-án kezdődött, és a megnyitó előrevetítette, milyen lesz az ez évi repertoár. A program ünnepélyes zenekari nyitánnyal kezdődött, amely után a meghívott vendég, Janovics Jenő, a kolozsvári színház direktora mondott lírai hangú prologust: „A fegyverek zajában elhallgatnak a műsák, de a magyar színpad műsája, ha riadt arccal, bátorítást esdő pillantással is, megragadja a maga lobogóját, hogy nemes hivatását, a kishitűek bátorítását, a csüggedők felemelését a művészet örökség, örökön hatásos eszközeivel teljesítse.” Ezt követte a háborúra lelkesítő, (a kritika szerint) a „gyönyörű hazafias tárgyú, hét képből álló alkalmi mű”, Hegedüs Gyula és Faragó József alkotása a *Mindnyájunknak el kell menni*. Ennek cselekménye egy kisfaluban kezdődik, melynek lakói a hirre, hogy „a rác, meg a muszka fejünkre gyújtotta a házat”, önfeláldozó lelkesedéssel vállalják a haza megsegítését. Az egyik Apóka (így szerepel a szereposztásban) lelkesen kiáltja, hogy „éljen a háború”, és indul a városba „mindenét odaadni a királynak, a hazának.” A falu szatócsa, Reich Manó azt mondja: „megyek én is, ha fegyverbe szólít a mi drága, öreg királyunk.” Az

események aztán különböző színhelyeken gyorsan peregnek, többek között halált kiáltanak egy „áruló” szerb pópára, majd egy orosz kémnőre, megmentik a lengyel zsidókat, és sorra nyerik a csatákat (szerb határ, Oroszország, Franciaország), közben a szereplők (Pataki Vilma, Hampel Ilonka, Győző Alfréd) harcra mozgósító magyar dalokat

A darab a mai ember számára paródiának hat, a maga korában azonban naivan és túlzóan ugyan, de háborús idők első hónapjainak közhangulatát tükrözi.

Mert 1914 őszén, Magyarországon a háborút még szinte senki sem ellenezte, a többség a kormányzat sugallatára úgy érezte, hogy – a magyarság körében egyébként meglehetősen népszerűtlen – Ferenc Ferdinánd elleni merénylettel Szerbia olyan mértékben provokálta a Monarchiát, hogy ellene indokolt a katonai fellépés, és az ország területi és politikai egységének megóvása érdekében támogatni kell a kormány háborús erőfeszítéseit. Az 1914. november 25-én kezdődő, két hétig tartó parlamenti ülés alatt ebben a témában formálisan teljes egység jött létre a kormánypárt és a parlamenti ellenzék között. (Politikai megegyezés jött létre a többi háborúba lépő országban is.) A vidék lakossága támogatta a háborút azért is, mert a kormányzat a karácsonyi hazatérés mellett, a harcban résztvevőknek földet is ígért – írja a 2000-ben megjelent *Magyarok krónikája*.

A színházak ugyanakkor nemcsak „hazafias lelkesedésből” játszottak háború- és Monarchia-párti darabokat, hanem azért is, mert azt remélték, hogy ez behozza majd a közönséget a színházba, és biztosítva lesz a megélhetésük. Ez egy darabig így is volt. Érdemes egy kicsit foglalkozni az ilyen jellegű darabokkal, mert híven mutatják, milyen volt a közhangulat és a propaganda száz évvel ezelőtt.

Aradon a megnyitót követően október tizedikén és tizenegyedikén Heltai Jenő *Akik itthon maradtak* című alkalmi darabját játszották, majd a korszak legmutatósabb műve, Pásztor Árpád rendelkezésre írt látványos játéka következett, a *Ferenc József azt üzente*, ezt először szeptember elején Pesten Beöthy László színházában adták elő.

A korra nagyon jellemző alkalmi „háborús revü” keletkezéséről Kellér Andor a *Bal négyes páholy* című, Beöthy László életéről szóló regényében ír. A Király Színház 1914 őszén nagyon rosszul „ment”, ezért az együttes akkori titkára, a direktor „jobb keze”, Lázár Ödön „kínjában” kitalálta ezt a hatásos címet, elment vele a teátrum akkori házi szerzőjéhez, Molnár Ferenchez, hogy írjon darabot a címhez, de ő a nemes feladatot diplomatikusan elutasította. – Szaladj Pásztor Árpádhoz, biztatta a színházi titkárt – ő három nap alatt megcsinálja. A színpadra állításban azonban a színházi hatást kitűnően ismerő író már segített, az ő tervei szerint lobogózták fel nemzeti trikolórral a színházat, és aggatták tele a nézőteret a vármegye címereivel. A főszerepet a közönség kedvence, Törzs Jenő játszotta, és október végéig a mozijegyárakon tartott előadásokon a színház valóban megtelt.

A darab jól tükrözte a háborús közhangulat furcsa ketősségét, amelyben a negyvennyolcas hagyományok és Kossuth szellemi öröksége jól megfér a „koronás gyilkosból” Ferenc Jósikává „szelídült” uralkodó iránti hűséggel. A darab olyan benyomást kelt, mintha az első

világháború a negyvennyolcas függetlenségi harcokat folytatná. Első jelenete a segesvári csatateret idézi, ahol az öreg 48-as honvéd varázsütésre megfiatalodik, és beáll Ferenc József seregébe. (A szerepet Aradon a társulat kitűnő drámai színésze, Kis Miklós a szerephez illő, patetikus stílusban alakította.) A második képben a családjuktól búcsúzólakos hadba vonulókat láthatta a közönség, miközben a Kossuth-nóta szövegét az uralkodót éltető új szöveggel, („*Ferenc József azt üzenete, elfogyott a regimentje...*”), az ötödik jelenet a győzelmet győzelemre halmozó német vezérkar munkájába ad betekintést. A részképek címei ebben a darabban is jellemzőek: *Valami készül; A mozgósítás; Isten veled, szerelem; Most első a haza; A hazáruló méltó büntetése; A vezérkar diadala, hódolat az uralkodónak.*

Október közepén Gábor Andor *Előre* című hat képből álló háborús életképét játszották, 20-án sikerrel mutatták be Sas Ede *Mihály pópa leánya* című drámáját, amely a színlap szerint „*igaz történet a háborúról.*” A cselekmény egy bukovinai faluban játszódik, azzal kezdődik, hogy a pópa (megformálója Várnay), aki a pánszláv eszme híve, istentiszteletra hívja a magyar vitézeket a helyi templomba. A cselédje viszont a magyar oldalon áll, és figyelmezteti a honvédeket, hogy az oroszok löni fogják a templomot. Az eseményeket bonyolítja, hogy a pópa lánya (alakítója Kesztlerné) és a magyar tiszt egymásba szeretnek.

Október 22-én nagyoperett következett, *A vörös ördögök*, a szöveget Méray Adolf és Bély Izidor írta meg „*hét képben a háborús életből.*” Az alcímek itt is sokat mondóak: *A vörös ördögök (mitrovicai tánc); Megfizetem Világosért; Vive le Kaiser; záró kép: Magyarország nem volt, hanem lesz (apoteózis az egész személyzet közreműködésével).* Zenét hozzá az akkor igen divatos, de mára elfelejtett zeneszerző, Gajáry István írt. Az első képben járták a mitrovicai táncot, amely igen sikeres volt, a közönség ezt többször megismételtette.

A március 15-i ünnepségen bemutatott dráma eredeti módon kapcsolódik a nemzeti ünnephez és a háborúhoz, ennek címe *Oroszok Máramarosban*. A történet a „*muszkák*” 1914. szeptemberi máramarosi betöréséről szól, főszereplője Kerekes Márton, aki a lakosság élén indul kivenni az oroszokat. Ez sikerül is, de Kerekes hősi halált hal. A darab végén Máramarossziget polgármestere megrendülve búcsúztatja, őt nevezi az utolsó negyvennyolcas honvédnek. A darab szerzője Arad egykori népszerű színésze, Tompa Kálmán, aki le is jött ide a bemutatóra, és a

mű egyik népszerű alakját, a magyar papot játszotta.

Az évad folyamán műsorra került néhány más mondanivalójú „*harcos*” darab is, az ezekben rejlő emberszeretet, háborúellenességet a kritikus, Farkas Ferenc kihangsúlyozza az ezekről írt bírálatokban.

Ilyen a november közepén színre kerülő *Jönnek a németek* című zenés játék. A történet az 1870-es francia–német harcok idején játszódik. A vígjátékban egymással szemben álló felek kerülnek össze a márki kastélyában: francia grófkisasszonyok és a bevonuló német ulánus tisztek. A történet végére természetesen az „*ellenséges*” fiatalok egymásba szeretnek. A helyi kritikus értékeli a jó darabot és a magas színvonalú előadást, különösen a két főszereplőt, a csodálatos hangú primadonnát, Pa-

taki Vilmát és a bonvivánt, Barics Gyulát dicséri, majd kiemeli, hogy a mű mondanivalója: „*a háború borzalmai és eltorzult értékrendje között is a legnagyobb érték az ember.*” A produkciót a közönség gyakori nyíltszíni tapsal jutalmazta. (*Arad és Vidéke* november. 14.)

Hasonlóan pozitív hangulatú a lengyel–orosz harcok idején játszódó, januárban bemutatott *Fészek a viharban* című dráma, ennek főszereplői „*két melegszívű ember,*” a lengyel grófnő (alakítója Kápolnay Juliska) és az orosz Pavel őrnagy (Kis Miklós) a történet folyamán egymásba szeretnek. A darabban „*a háború minden borzalma a boldogság utáni vágy szimfóniájában csendült ki* – írta az aradi kritikus az előadás után.

A háborús propagandát szolgáló darabok Aradon nem voltak túl népszerűek. (Valószínű, hogy az előadások színvonala sem ütötte meg a fővárosi mértéket.) Itt ezek a három bérletsorozatban mindössze egy-egy alkalommal kerültek színre, egyedül a *Vörös ördögök* című nagyoperett maradt műsoron az évad végéig. A közönség a háború alatt a színházban nem gondolkodni akart, hanem a bajokat felejtetni és szórakozni. Így volt ez máshol is, nem véletlen, hogy a magyar nagyoperettek, a *Csárdáskirálynő*, a *Mágnás Miska*, a *Szibill* az első világháború alatt lett világsiker.

És a színház bizony ma sem Kodály elve alapján működik, amely szerint „*nem (csak) azt kell játszani, ami tetszik a közönségnek, hanem azt (is), aminek tetszenie kellene.*”

Piroska Katalin

Könyvészet

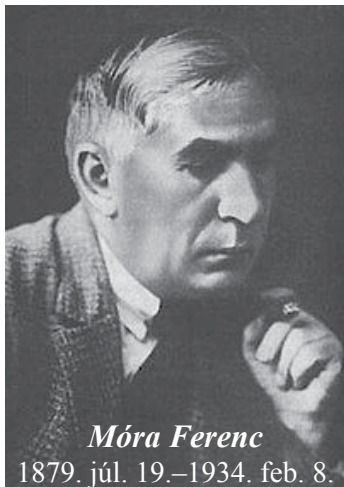
Magyar színháztörténet 1873–1920. Bp., 2001.

Kellér Andor, *Bal négyes páholy*. Unikum könyvek (megjelenési év nélkül)

A magyarok krónikája. Magyar Könyvklub, Bp., 2000

ISKOLAI NÉVADÁS

Móra Ferenc

1879. júl. 19.–1934. feb. 8.

Ez év szeptemberétől új tábla kerül az Arad megyei Zimándúj-falu¹ általános iskolájának falára, amely feltünteti az intézmény nevét is: **MÓRA FERENC**.

Arad megyében a 12 magyar tanítási nyelvű vagy tagozatos általános iskola közül eddig 6 visel személyhez kapcsolódó nevet. Az egyetlen magyar középisko-

la Csiky Gergely nevét vette fel valamivel több mint 20 éve. Zerind község iskolája Tabajdy Károly nevét viseli, a kisiratosi iskola neve Páter Godó Mihály, Ágyán Olosz Lajos neve, Simonyifalván Simonyi Imre neve olvasható a bejárat melletti táblán. Kissenő magyar oktatási intézményének neve Erdőhegyi Általános Iskola, amely elnevezés a városnak a Fehér-Köröstől balra levő rész nevére utal. Az aradi, egykoron 21-es számot viselő (román, magyar és német tagozatos) iskola Aurel Vlaicu nevét vette fel. Nevesítve van a Választó utcai magyar óvoda, a Kincskereső, amely jogilag a Csiky Gergely Főgimnáziumhoz tartozik. Most nem sorolom fel azon iskolák román neveit, amelyekben egy- vagy kéttanítós osztatlan magyar osztályok működnek, csak a helységeket: Mosóczy-telep, Pankota, Gyorok és Nagylak, ez utóbbi egy szlovák személyiség nevét viseli.²

Pszichológusok kimutatták, hogy a tanulók, de a tantestületi tagok is otthonosabban érzik magukat egy nevet vagy elnevezést viselő iskolában, mint egy egy-, két- vagy akár háromjegyű számot viselőben. Magyarországon, ha egy oktatási intézmény nem kapott nevet, az utcáról névlegesítik a tanintézetet (például Kiss Ernő utcai Általános Iskola), vagy akár az óvodát. Bukarestben csak a nagy, hagyományos líceumoknak van nevük, a legtöbb iskola számozott (logikátlanul, véletlenszerűen). Aradon az első nevet felvevő óvoda a Kincskereső volt (addig 20-as Óvoda), de hosszú meggyőző munka kellett a hivatalok felé annak megértésére, hogy egy óvodát is lehet névvel jelölni. Azóta több román óvoda is nevesítve lett.

Ha az Arad megyei magyar iskolák névadói valamilyen módon kötődnek a helységhez, ez nem mondható el Móra Ferencről Zimándújfaluról. De az író szellemisége pótolja ezt, talán nem is kell megindokolni, hogy a pedagógusok, a tanácsosok és nem utolsósorban a szülők miért is döntöttek így.

Móra Ferenc 1879. július 19-én született Kiskunfélegyházán. Földrajz–természettan tanári diplomával csak egy évig tanított. A XX. század elejétől Szegeden él és dolgozik mint újságíró, könyvtáros és muzeológus. Pályáját versírással kezdte (*Az arany-*

szőrű bárány, elbeszélő költemény, Szeged, 1902; *Szegénysoron*, Szeged, 1905). Elbeszéléseiben és regényeiben a parasztság kiszolgáltatottságának egyik legérzékenyebb ábrázolója volt. Szépprózáját kitűnő mesélőkészség jellemzi, és ezért is szeretik manapság is olvasni. 1905-ben ismerkedett meg Szegeden Pósa Lajossal, aki az ifjúsági irodalom felé fordította érdeklődését. 1905-től *Az Én Újságom* című gyermeklapba írt, 1922-ig több mint ezer írása jelent itt meg.

Művei több idegen nyelven is olvashatók.

Legismertebb művei: *Rab ember fia*, *Kincskereső Kisködmön*, *Dióbél királyfi*, *Ének a búzamezőkről*, *Aranykoporsó* (történelmi regény), *Daru-utcatól a Móra Ferenc-utcaiig* (önéletrajzi írás), *Az aranyászó bárány*, *Zengő ábécé*. Tagja volt a Petőfi Társaságnak és a Kisfaludy Társaságnak. Írásai mellett jelentősek az általa vezetett ásatások, tevékenysége során 104 lelőhelyen vezetett ásatást.

1934. február 8-án Szegeden hunyt el.

A gyermekek, a falusi könyvtár olvasói vagy a saját könyvtármánnyal rendelkező újjáimádkozó felnőttek között méltán népszerű a 135 éve született költő, egyszerű szavaival és sok esetben még a mai valós falusi életet tükröző soraival. A tanulókat, az iskola pedagógusait, de a szülőket is kötelezi a név, a név viselőjének szellemisége, erkölcsi hagyatéka.

Csak élni kell vele!

Megjegyzések:

¹**Zimándújfalú** (Zimandu Nou) falu és egyben községközpont Arad megyében, Aradtól 12 km-re északra, a várost Nagyváraddal összekötő országút mentén. Közigazgatási szempontból a tőle 2 km-re délre található Zimándköz (Zimanducz) és a vele északon összenőtt Andrei Șaguna tartozik hozzá. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a község lakossága 4476 fő volt.

A 2011-es népszámlálási adatok szerint a község lakosságából 1536-an vallották magukat magyar nemzetiségűnek, aminek következtében a magyarok aránya 34,3 százalék. A községközpontban és Zimándközön a magyar lakosság még feltehetően megőrizte abszolút többségét. A község lakosságának többsége román nemzetiségű, 1,89 százalékuk pedig romának vallotta magát a legutóbbi népszámláláson.

²**Csiky Gergely** (1842–1891), számos színdarab szerzője, Pankotán született, Aradon volt diák.

Tabajdy Károly (1833–1886), Arad vármegye főispánja, Zerinden született.

Páter Godó Mihály (1913–1996), jezsuita szerzetes, tanár, Kisiratoson született, 16 évet töltött börtönben.

Olosz Lajos (1891–1977), költő, Ágyán született, élete nagy részét Kissenőn töltötte.

Simonyi Imre (1920–1994), József Attila-díjas költő, Simonyifalván született.

Erről a kapcsolatról szokták mondani, hogy mindig ugyanaz és mindig más, sohasem az, és sohasem más. Emberi együttlétünk alapmodellje a szülő és a gyermek közötti kapcsolat, a családi élet mozzanatai, melynek során egyszerre kell egészében és részében is látni, vizsgálni azt, ahogyan az izguló, tapasztalatlan szülőből összeszokó, egymást megértő pár lesz. Ugyanakkor a kicsinyke gyermekből egészséges, szeretőszívű, jóakarátú, ragaszkodó személyiség alakul. Az anya, apa és gyermek által alkotott háromszöget a genetikai, a közvetlen fizikai és szellemi, társadalmi és környezeti átlók szelik át. Ezek olyan nyelvi, képi, zenei, művészeti, jogi, lelki és metakommunikációs képletekkel vannak kiegészítve, amelyek szeretetet, biztonságot, egyensúlyt, kötődést és hitet adnak mindkét félnek. A családi élet az alap, de mellette más közösségek, így az óvodai, iskolai, baráti, egyházi csapatok is erősítik a tudást, de a helyes értékítéletet, s ezáltal az önbizalmat is.

A kultúrközeg minden közösségben benne van, de a szülő rendszerint mégiscsak szülő, és fogja gyermeke kezét a féltés vagy akár a megtartás reményében. Pedig a legjobb nyitott szemmel járni, tanulékonynak, fogékonynak lenni. A megélt élmények, a tapasztalatok mutatják meg szülőnek, gyermeknek egyaránt a jót vagy a rosszat, a kevésbé jót és a még elfogadható rosszat. Bár egyesek szerint **az életben nincs se jó, se rossz, a gondolat teszi azzá.**

Olyanná lesz a mi világunk, amilyen érzéseket, gondolatokat, kapcsolatokat tudunk megcsapolni, s amelyek tovább csobognak bennünk, s megteremtik a segítőkész, kreatív és empirikus hétköznapiakat. Gondoljunk csak a közös családi ünnepekre, nyaralásokra, táborozásokra, iskolai és baráti kirándulásokra, ünnepi előadásokra, imádkozásokra, olvasmányaink élményeire – valamennyi az öröm és a boldogságérzés eredője voltak. Így fejlődhetett harmonikusan a jobb féltekénk, az érzelmi „szív” agyunk, és a bal félteke, a tudatos „ész” agyunk. Ezzel felszínre kerülnek a világképek, életfilozófiánk, a gyermeknevelés „bakancslistája”, amelyek a legfontosabb tennivalók mellett a sorrendeket is jelzik.

Miként sok más dologban is, a szülő–gyermek kapcsolatban is nem másnak, hanem **önmagunknak kell megfelelni**, s így lerázhatjuk a bizonytalanság és a talajvesztés nyomasztását. Ennek a kapcsolatnak egyik arany szabálya, hogy minden a fejben dől el. Tudni kell örövendeni mindkét részről a kis eredményeknek is. Hajlamosak vagyunk elsiklani a kis dolgok felett, pedig a sok kicsiből lesz a csoda. Ha nap mint nap vezetnénk saját magunk számára egy örömlistát vagy boldogság-naplót, oly sok jó tapasztalat jelenne meg ezekben, amelyeket különben hamar elfeledünk. Pedig biztos nagyon sok kis „világító test” születne a kapcsolatok holdudvarában, amelyeket érdemes lenne megtartani vagy akár megismételni. De az is tény, hogy **a jó, a szép és az igaz csak az ellentétek viszonyában élhetők és érthetők meg**, külső és belső tartást kölcsönözve a feleknek.

Az egy- vagy többéves kapcsolat megtanított és még mindig tanít, hogy nem **nagyon jó**, hanem **elég jó** anyának, apának kell lennünk, amely sikerülhet is, ha megfelelő időben és helyen a simogatás, a csendes szó, a türelem, a hallgatás vagy nevetés beférkőzik életünkbe.

Az iskolai eredményesség felét az iskola (sajátos rendszerével), felét pedig az otthonról hozottak adják, s ez is egy „nagy falat” a szülő–gyermek kapcsolatban. A családban alakul ki az anyanyelv ápolása, megőrzésének igénye, de az sem mellékes, hogy kik vannak környezetünkben, kikkel vesszük körbe magunkat és a mieinket.

Amikor ajándékokon törjük fejünket, próbáljunk néha olyan ajándéktárra is gondolni, mint amilyen a jókedv, derű, humor vagy mosoly. Ezekért nem kell fizetni, de velük karban tartjuk életünket, immunrendszerünket, jó kapcsolataink alakulnak ki, talán még a fizikai betegségek egy részét is kiküszöböljük általuk. Ilyen típusú ajándékokkal élhetünk a mának, de – átplántálva gyermekeinkbe, unokáinkba ezek igényét – élünk, élhetünk bennük a jövőben.

Matekovits Mária
ny. tanár

Tartozom ezzel az írással. Tartozom elhunyt barátaim emlékének és magamnak is. Az olvasókra „éppen csak” gondolok, munkám irodalmi (?) értékével sem törődöm különösebben. Megírom, mert apró, kedves emberi értékek, figyelmességek kelnek életre benne. Ráadásul úgy dicsérhetem magam, hogy azt senki sem veheti komolyan, s így az „önfényezésem” nem is lesz visszatetsző.

Különben, a mi Maros-parti szekértáborunkban jól ismert személyekhez kötődik a történet.

Akkor az öndicsérettel kezdem.

Minden vonatkozásban demokratikusan gondolkodó embernek tartom magam. Bizonyíthatóan: rőmiztem már olyan társaságban, amelybe hajléktalan is tartozott, de a többiek sem rendelkeztek az „inaskodásnál” magasabb iskolával. Előfordult az is, hogy rajtam kívül valamennyi partnerem a tudományok doktora volt. Ragaszkodtak hozzám olyan társaságban is, amelyben én voltam az egyetlen keresztény, másokban az egyetlen magyar.

Ilyen vonatkozásban rendelkezem némi karizmával.

Történt, hogy egy összeszokott rómi kompánia „meggondolt” mérnök tagja felugrott az asztaltól, és „a magam részéről befejeztem” csatakiáltással hazaviharzott. Becsületére legyen mondvá, jó tanáccsal látta el hoppon maradt barátait.

– Szóljatok-nak, ő elég marha ahhoz, hogy leüljön veletek játszani.

(A kipontozott részbe az írás szerzőjének a neve kívánczik.)

A meggondolt mérnöknek igaza lett. Leültem velük játszani.

Fájó emlék, az „öreg cserkész”, a lakatos Lénárt Tibi – egyik kovácsoltvas alkotását a minoriták templomában láthatjuk – gyorsan magunkra hagyott bennünket. Azért, hogy a „négyes fogat” újra teljes legyen, karizmam valamennyi atomját mozgósítva visszacsábítottam a meggondolatlanul lelépett „meggondolt” mérnököt. Megbízható tartalékként csatlakozott hozzánk az Ingolstadtból évente kétszer, hónapokra Aradra látogató ismert és népszerű színész: Benkő Gyuri. A rómi, a barátok és a város kedvéért jött.

– Benkő? Üsse meg a mennykő!

Ezzel a mondattal nem én, ő poénkodott.

Feltűnt neki, hogy rőmizés közben a buli állását egy kopott fekete táblára jegyezzük, gyenge minőségű krétát használva. A kréta rosszul fogott, a számok elmosódva jelentek meg. Mindez bőven adott okot a vitára.

Ingolstadtból négy remek, zöld színűre festett táblát és kilónyi puha fehér krétát hozott.

Bár az új táblákon a kréta jól fogott, a számok kitűnően látszottak, a vitára mégis találtunk okot.

Ettől függetlenül remekül szórakoztunk.

Gyuri tragikomédiába illő módon, a rómi asztal mellől indult el a túlvilágot jelentő deszkák felé. A zöld táblákat, kegyeleti okokból, ezután nem szívesen vetjük elő.

Partnerünk, az egykori országos tornászbajnok, az aradi fogtechnikusok tisztességben megöszült kiválósága váratlanul elhagyott bennünket, visszavonult Öt-halomban épült Tusculanumába.

Hét kutyáról és a környék galambjairól kellett gondoskodnia. Lemondott a cigarettáról, de a nyugdíjából így sem tellett „autótartásra” is. Kivált a társaságból.

– Életemben nem ültem villamoson. Motoroztam, autóztam. Az előbbihez már öreg vagyok, az utóbbira nem telik.

Szerencsére Solymoson élő asztalos barátom nem így gondolkodott. Hetente legalább kétszer vonatra ült, így teljes lett a „párti”. Ő is a „felírásnak” volt a híve. Hozott is néhány keretbe foglalt fekete táblát. Elfogadható táblafestéket használt, az eszköz működött. A zöld táblák maradtak a sarokban.

Ne gondolja senki, hogy e sorok írója volt a rómi kompánia lelke, ez a szerep az aradi fogászok atyameszterének, a doyen szerepét viselő, 16 évvel előttem járó partnerünknek jutott. Az egykori Helaszban edződött, hangulatos játékos, jó barát és remek házigazda, Pollák Béla volt az összetartó kapocs. Kacsapecsenyéje, „tréfli” és kóser sóletje olyan volt, mintha igazi kemencében sült volna. Elment ő is, követte őt nagyon meggondolatlanul, a „meggondolt” mérnök barátunk, Czeglédi Jóska is.

A rómi hagyatékok hozzám kerültek. Tőlem a Gazsi Klubba. Rőmizünk, vitatkozunk, táblára írjuk az éppen folyamatban levő buli állását.

Előkerültek a zöld táblák. Benkő – a Színész – hagyatéka.

Egy nagymama sóvárogva nézte a zöld táblát. Nem szólt, de én kapcsoltam.

– Fogd és vidd! Van másik.

– Ketten vannak!

– Vidd ezt is! Itt egy marék finom kréta. Benkő – a Színész – hagyatéka.

A táblára továbbra is számokat írnak. Nem az ördög bibliájához szokott bütykös ujjak, kis gyermek kezek

fogják a krétát.

Gondolta volna ezt Benkő, a Színész?

Gond azért van. Úgy emlékeztem – esküdni mertem volna rá –, hogy asztalos barátom, amikor a táblákat hozta, egy háromlábú állványt is adományozott nekünk. Kiderült, hogy egy összecsucskható szék maradt meg állványként emlékezetemben.

Azok a kis unokák, akik a táblára készülnek írni, mire támasztják majd Benkő Gyuri zöld tábláit? Falra akasztják? Székre állítják?

Asztalos barátomnak nincsenek unokái, de emlékei vannak. Ő még tudja, milyen volt régen egy elemi iskolában a fekete tábla.

– Mondd meg a nagymamának, lesz állvány is a zöld táblákhoz!

Réhon József

Gizella szelleme

„Ha a gyermekkor emlékei annyira elbűvölnek, az nem azért van, mert ezek pusztán emlékképek... A bűvölet bizonyíték magikus rejtelmükből és azoknak a korai reményeknek a felidőzéséből ered, melyekben akkor a végtelen boldogság időszakában éltünk.” (Jean Paul)

Az augusztus végi hangulat mindig nyugtalansággal töltött el. A nap, mint fáradt madár repült, s a fény is az őszi verőfény volt. Olyan ez az őszi verőfény, mint a nap búcsútól könnyes pillantása a nyártól. Vége a nyárnak. Ez a tudat olyan nyomasztó tud lenni. Eszembe jut sok régi emlék, amik idővel megszépülnek. Az iskola-kezdés szomorú hangulata mindig elfog, valósággal elhatalmasodik rajtam, s a bennem lappangó kisiskolás, aki reszkető térdekkel indult a hatalmas iskolaépület felé, újjáéled.

Mindig szerettem volna ebbe a nagy épületbe bemenni, és ott tanulni. Szüleim, nagyszüleim csak úgy emlegették: Gizella. Én nem tudtam hová tenni ezt a nevet, s egy ideig magyarázat nélkül is maradt képzeletemben ez a fogalom. Megyünk a Gizellába, mondták gyakran, amikor arról kérdeztek az utcán megállított ismerősök, hogy hová is tartunk. Mint valami mesebeli királykisasszonyról elnevezett iskola lenne. Sohasem képzeltem el másként ezt a Gizellát, mint a népmesék királykisasszonyát. Persze ez a kép nem tette szebbé az iskola intézményét. Mi a kis udvaron, egy a főépülettől különálló épületben tanultunk. Valamikor az igazgató lakása volt. Mára, illetve akkoriban osztályteremmé alakították át. Volt egy kis udvarunk, egyik oldalán tűzfalal határolva, egy „kiskert” mindenféle őskori gazzal és nálunknál magasabb virággal, ami a szünetekben elfeledtette velünk azt, hogy hol vagyunk. A kertbe tilos volt bemenni, de nem kaptunk verést, ha ott játszottunk. A nagy iskolaépület ijesztő volt. Vörös téglái és sárga ablakszemei Don Quijote szélmalmaival juttatták eszembe, melyek néha óriásokká változtak az emberi elmében. Mint Kafka Kastélya. Nem tudtam, mi van

odabenn. A tanárok ott gyülekeztek, aztán rejtélyesen előjöttek házias tanító néni köpenyben, amelyben már nem voltak olyan hivatalosak. Aztán el akarták velünk hitetni, hogy valami nagyon szép dolgot fognak nekünk tanítani. Még most is érzem azt a görcsösséget és bánatot, amivel megjelentünk az évnytón, meg másnap a tankönyvkiosztáson. Amikor be kellett szolgáltatni a tankönyveket, valahogy lelkesebbek voltunk. Amikor megkaptuk, végiglapoztuk, főleg ha új volt. Megnéztük a képeket, és akkor tényleg érdekesnek tűnt. Már alig vártuk, hogy elérkezzünk a tanulás során eddig vagy addig a leckéig, mert ott egy érdekes kép volt. Volt eset, amikor ezek a váradalmak csalódást okoztak.

Volt egy lejárata az osztályunknak a pincébe. Olykor óra közben is megjelentek a kék munkaruhás diákok, akik alászálltak a pincébe a lignitért. Vitték a Kastélyba. Hogy ott mit csináltak vele, nem tudtam elképzelni. Talán Gizella kisasszony fázik. Alászálltak a Hádészbe, a sötét alvilágba ezek a bátor praktikások. Oda, ahol egyetlen égő világított a sötét széntömbök között. A diákok csoszogása elhalkult, ahogy egyre mélyebbre mentek. Nemsokára megjelentek egy kosár szénnel. Szünetben mi is lemerészkedtünk a pincébe. Nézzük meg, mi van lent. A bátrabbak előre mentek. Néha egy-egy patkányt vagy egeret is lehetett látni. Mások a furcsa széndarabokban őslénykövületeket, sárkányokat vagy efféle szörnyeket véltek felfedezni, és ennek a rémbarlangnak a szomszédságában tanultuk meg a racionális gondolkodást. A kritikán és józan éssen alapuló tudományt. Néha pedig a cserépkályha melegét vettük körbe. A tűz látványa mindig fellelkesített bennünket. Egy nagy ládában álltak a széntömbök,

melyeket a parázsra dobott a takarító néni. Idős néni volt, mintha az iskolával egyidős lett volna, afféle időntúli korban volt, amikor az ember már nem öregszik tovább. Neki is volt egy kuckója, ahol főzött, vagy pihent. Aztán a lehullott gesztenyefák leveléből halmokat sepert össze, hogy majd meggyűjtsa. Délutánosok voltunk. Egymásra dobáltuk a sárga, aranybarna, piros leveleket, melynek színekavalkádja leírhatatlan volt. Ott birkóztunk a levélhalmokban, sikítottunk, kiabáltunk, mint a gyerekek. A levelek őszi illata sokáig belopta magát az egyenruhánkba. Zsebeink tele voltak kavicsokkal, porral, levéllel, és így mentünk tanulni. Egyikünk szavalta a „bandukol az őszi nap, lassan meg-megállva” kezdetű verset, s az őszi még melankolikusabb lett.

A tankönyvek még kemény kartonjával csaptuk egymást fejbe, s a fatolttartók csörögve landoltak a parketten. Ezek a nyári vakációban szinte kivétel nélkül átalakultak csónakká, csak egy árbocot kellett bele szelgelni. Valahogy így kezdődött.

Ma már nyoma sincs ennek. Az épület romos, öreg. Ráncos, inkább halott archoz hasonlít. Vörös téglái megfakultak, s már nem az élet pírja virít róluk, hanem valami görcsös élniakarás, tenniakarás. Miért? – kérdezem. Aztán közelebb megyek ehhez a ráncos archoz, a kiüresedett Kastélyhoz. A téglákon még mindig olvashatók az egykori diákok nevei. Évszámok, nevek. Szinte minden téglán találni egy nevet, monogramot, mellette egy régi évszámot, egy szilánknyi történelmet. A Kastély még mindig félelmetes. Csend van. A gesztenyefák még emlékeznek rám. Tudom. Érzem, amikor nekitámaszkodom valamelyiknek. Igen, ez volt a

kapufánk. Szótlanul állnak. Leveleiket sem hullatják már. Sokkal hamarabb elfonnyadnak még a lombokon, az iskolakezdés előtt. Tudják, hamarosan elnyeli őket a Hádész, lekerülnek az őslények és sárkányok közé. Vagy talán már ebben a megtiszteltetésben sem reménykedhetnek, hogy holtukban is Gizella kisasszonyt szolgálják, hiszen éltekben bennük gyönyörködhetett? Nincsenek már kék ruhás praktikások, kíváncsi felfedezők. A „kiskert” is még őrzi titkainkat. Mindig itt születtek a nagy tervek, a nagy titkok, melyeket nem volt szabad elárulni, mert komoly eskü kötelezett. Az orgonabokrok is fáradtan bólogatnak. Kevesen maradtak ők is. Élettelen, magára hagyatott hely lett a Kastély. A mesebeli királykisasszonyt sehogy sem találtam itt újra, ennyi év után. Talán megöregedett. Vagy eltűnt? Hiszen mi éltettük. Ő volt a Kastély szelleme, lelke, aki életet adott ennek az épületnek. A levelek menetrendszerűen megsárgulnak. Valahogy így tanultuk. Arany-sárga, barna, piros, aztán lehullnak. De vajon lesz-e, aki összeseperje, úgy, halmokba? Ma már abban sem vagyok biztos, hogy azért seperte össze az iskola öreg takarító nénije, hogy meggyűjtsa. Lehet, hogy a kis kuckója ablakából figyelt bennünket, ahogy hancúrozunk. Mosolygott talán, hogy örömet tudott nekünk szerezni. Igen. Ő biztos tudta, hol van Gizella szelleme.

Horváth Csaba

Idézőjel

Az ember nem csak avval vétkezik, amit elkövet, hanem vétkezik azzal is, amit nem követ el, mert figyelmetlen vagy közömbös.

(Márai Sándor)

Mivel mindenki a maga módján látja a világot, a maga módján éli meg nehézségeit és a sikereit. Tanítani annyi, mint megmutatni a lehetőséget. Tanulni annyi, mint élni a lehetőséggel.

(Paulo Coelho)

Sokat kell tanulnia az embernek ahhoz, hogy megtudhassa, milyen keveset is tud.

(Széchenyi István)

Móra-Sági Annamária

VARÁZSDOBOZ

Mit is csinálhat az ember, ha felébred hajnalok hajnalán és még messze van a reggel? Hát először is elhessenti a rossz gondolatokat, és megpróbálja az álmot visszacsalogatni. Meglehet, hogy vannak általános álomcsalogató technikák, de az is lehet, hogy mindenki maga magának dolgozza ki azokat. Én mindenesetre hosszú beszélgetéseket folytatok ismerősökkel vagy ismeretlenekkel, esedékes, de meg nem írt hosszú, bonyolult leveleket fogalmazok, vagy utazok térben és időben. Ez utóbbi a legizgalmasabb.

Térben különböző helyszínek fordulnak elő. Elutazom például olyan helyekre, ahol már jártam, amelyeket nagyon szeretek, ahol barátaim élnek, és jólesik találkozni velük, a várossal. Máskor meg teljesen ismeretlen helyekre „megyek”, ahová már régen vágytam. Legutóbb Párizsban jártam, és megtaláltam a város szívében azt a házacskát, amit nekem terveztek a XX. század elején, és egy hatalmas ablakokkal rendelkező műtermet is, ahol rengeteg volt a fény. Ha elég jól csinálom, sikerül visszaaludni, sőt tovább álmodni a történetet. No, itt azonban adódhatnak bonyodalmak, összekeverednek a dolgok, de ez minden valamirevaló álomban elő szokott fordulni. Például legutóbb Nagyváradon jártam álomban ismerős-idegeneknél, olyan látnivalókat néztünk meg, amelyek nincsenek is a városban. Elindultam meglátogatni váradi barátaimat, de ezt Kolozsváron tettem, természetesen nem találtam sem az utcát, sem a házat, és Kolozsvár is inkább Nagyszebenre hasonlított, de mint mondtam, ezek semmiségek egy álomban.

Az időben utazás messze felülmúlja mindezt, csak a fantázia szabhat határokat. Nem is kell eseményeket felidézni, elég, ha egy részletre gondolunk, és belőle bármilyen történet kialakulhat. A minap eszembe jutott az az asztal, amely kint a szőlőben, Kovaszincon állt a tornácon. Szó szerint régi bútor volt a háznál, „aki” valamikor szebb napokat láthatott. Erről tanúskodik ovális alakja és szép profilú szegélye. Színe zöldes barna volt, felülete tükörsimára lehetett csiszolva valamikor, de mára már eléggé ütött-kopottá vált, de nem ócska lett, csak olyan, mint aki tisztességben öregedett meg. Egyetlen merényletet követtek el ellene, amikor ide kikerült, lefűrészelték egyharmadát, hogy elférjen a tornácon. Így viszont úgy támaszkodott a tornác oldalához, mintha belőle nőtt volna ki, akár egy nagy taplógomba. Ennél az asztalnál reggeliztünk, ebédeltünk

és vacsoráztunk naplemente után, amikor a szemközti dombokon tompábbak lettek a színek, és ahol menetrendszerűen hazavonultak a juhok, a kecskék, a tehenek a legelőről változatos csengettyű- és kolompszó mellett.

Ezután visszavonultunk, lefekvéshez készülődtünk, még néztük az ablakból az utolsó fényeket, majd leeresztettük a rolót, meggyújtottuk a petróleumlámpát, és a fel-fellobbanó lángocska azonnal arannyal vonta be a szobát. Elalvás előtt nagyanyám mesélt régmúlt időkről, régi családtagokról, akik életre keltek. Látni véltem a kis Tergulicza gyerek sírástól maszatos arcát, amikor harmadszor is hazaszökött a belényesi papneveldebből, dédapám nagy bajuszát és felesége, Mézsáros Viktória acélszürke szemét, a szoros kontyából kigöndörödő tincseit. Szóval olyan volt a szoba, mint egy színházi páholy, mint egy varázsdoboz, főleg akkor, amikor nagymama énekelt. Ezt gyakran és szívesen tette. Sokféle dal volt repertoáron, de persze ennyi év távlatából már csak néhányra emlékszem, egyesekre csak dallamfoszlányok formájában. Viszonyom eléggé változatos volt ezekhez a dalokhoz. Kissé idegen volt számomra az a régi sláger, ami úgy kezdődött, hogy „A Wampeticsben voltam vacsorázni, hallgattam a katonazenét...” Természetesen fogalmam sem volt, hogy ki az a Wampetics, de idegenségében mégis izgatónak volt. Persze, azóta tudom, hogy a Gundel rendkívül elegáns elődje volt. Máskor meg sírásig tudtam azonosulni a menyasszonnyal, aki nem akar hozzámenni a gazdag legényhez egy érzelmős nótában, amiből már csak a refrént tudom: „...Édesanyám nekem az kell, az a rongyos régi...” Énekelt ún. szenténekeket is, amelyeket kellő áhítattal hallgattam, és ő is így adta elő (Szűzanya Mária, népek vigasza..., Kármel ősi, szent hegyén, csillag támad égi fény...). Két I. világháborús katonadal volt a kedvencem, amelyeknek néhány képét fel is fedeztem a környezetemben. Pl. a Szél viszi messze a felleget, mögöttük lángol az ég... kezdetű dal lángoló egét a viharok alkalmával a sárga és a lila összes árnyalatában felvillanó égbolton véltem felfedezni. A Hegyeken túl, a kéklő hegyeken túl-ból kéklő hegyek nem igen voltak a Hegyalján, de amikor esett az eső, a szemben levő dombok párásak voltak (pipált a hegy), egy kis fantáziával kéznek lehetett látni.

Ebben a varázsdobozban aludtam el esténként, és ennyi minden került elő belőle, amikor kinyitottam egy öreg asztal ürügyén.

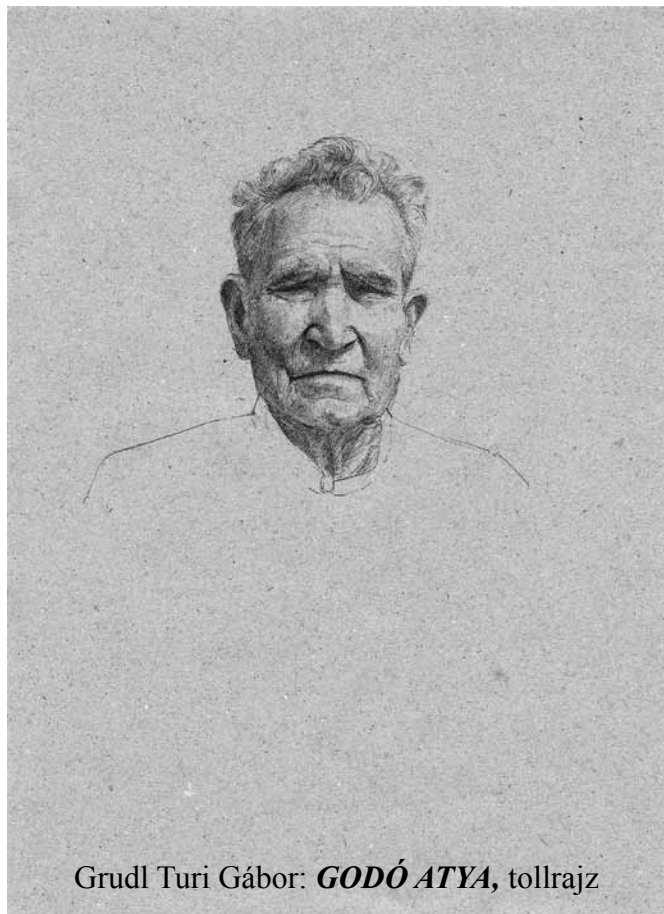
Godó atya lelkiséghét

Godó atyáról hamarabb hallottam, mint Kisiratosról. Unitárius tizenévesként igen felháborított szatmári barátnőm levele: *Úgy döntöttem, kilépek az unitárius egyházból, és felveszem a római katolikus vallást.* Szakítani a felvilágosult unitarizmussal, mely 1568-ban a világon először itt, Erdélyben vívott ki vallásszabadságot?! Lecserélni egy ósdinak vélt hitre, amit őseink épphogy sallangmentesítettek?! Felháborodottságomnak azonnal hangot adtam, és magától értetődő indiszkrécióval magyarázatot követeltem. *Van itt egy atya, Godó Mihály, hatására a nővérem feltett szándéka, hogy nemcsak katolikus, hanem apáca is legyen.* A válasza rövid volt, határozott. Megingathatatlan bizalom érződött szavaiból egy ember iránt, aki rögtön felkeltette a kíváncsiságomat. Micsoda öreg az, akiért valósággal bolondulnak a fiatalok, sereglenek hozzá, már-már szenvedélyesen? Lehet valami a kisugárzásában, ami hívó erővel hat környezetére. Hogy végül a nővérem mégsem sikerült beilleszkednie a konviktusba, nem Godó atya hibája volt. Hisz ő olyan példát mutatott, ami egyházon belül is ritkaságnak számított.

Formabontó, szabad szellem volt, ezt évekkel később tapasztalhattam magam is. Barátnőm Godó atya emlékére abban a szatmári templomban ment férjhez, ahol az atya szolgált. Az egyházi esküvő a nagy példakép hatására, aki addigra már nyugdíjba vonult, meglepően szabad volt, fiatalos színezetű, interaktív, ha lehet ezzel a szóval élni. A papra nem is emlékszem, az ő szerepe eltörpült – az esküvő a fiatal párról szólt. Mindketten beszédet mondtak az oltárnál, szavaikat egymáshoz, a családjukhoz intézve. Majd testvéreik mondtak búcsúbeszédet. A beszéd nem is a legtalálóbb kifejezés, hiszen mind-mind nagyon személyes, bensőséges ki nyilatkoztatás volt. Hallgatóból tanúvá avattak: jelen voltam, benne voltam, nem kirekesztett kívülálló, hanem az eskütételük, fogadalmuk szentségének megpecsételője.

Ki gondolta volna, hogy Katka barátnőm lelki vezetőjének, a keményfából faragott jezsuita szerzetesnek, Godó Mihály atyának szülőfalujába terel az élet, aki a kommunista rezsimbeli meghurcoltatások dacára is haláláig őrizte jó kedélyét, és hogy gyermekeim a nevét, emlékét őrző iskolába járhatnak. Hogy lesz alkalmam megismerni öccsét, Godó András bácsit, akitől közvetlenül hallok az emberről, aki mindig csak a jót szolgált – gyerekkoráról, humoráról, lelki erejéről.

Jung írta, hogy praxisában legkevesebb volt a katolikus felekezetű páciens. A gyónás rítusa az, vélte, ami

Grudl Turi Gábor: **GODÓ ATYA**, tollrajz

pótolja, helyettesíti a pszichológust, pszichiátert. Szerinte attól, hogy a hívek megnyílhatnak, gondjaikról, bajaikról lelki vezetőjüknek beszélhetnek, tehermentesednek. Tehát ez lehet az oka annak, hogy a mi erdővidéki protestáns falunkban bizony megesett már, hogy valaki önkezével vetett véget az életének. (Ugyanakkor, ha a gyónás általi feloldozás nem is lehetséges, a *lelkésznek* bátran kiönthetné lelkét az ember, ideális esetben.) Azt tapasztalom ugyanakkor, hogy a katolikus felekezetű Kisiratoson még feltűnőbb az öngyilkosságok száma. Ez a fiatalok körében sem ismeretlen *kiútkeresés* aggodalomra ad okot, megoldáskeresésre int.

Bár Godó atya nevét a helyi iskola felvette, szülőként mégis azt látom, hogy szellemiségét kevésbé követi, a lelkiségre – egyelőre – nincs nagy hangsúly fektetve. Látom a pedagógusok küszködését is, hisz már-már kétségbeesetten próbálnak megfékezni egy-egy *kezelhetetlen esetet*, vagy megoldani néhány kilátástalannak tűnő szituációt, aminek a vége a lemondó legyintés: *Az otthoni hét év!*

Az estig dolgozó szülő, unokáját nevelő nagyszülő vagy a külföldi vendégmunkába vesztett anya hiányá-

ban az egyedülálló családfenntartó pedig a tanártól várna a megváltást, a nevelőtől reméli a nevelést, hisz ő maga látástól vakulásig dolgozik, este legfeljebb egy türelmetlen pofonnal igazít a fáradtsága vagy fogyaté-kosságai miatt szófogadatlan gyereken.

Valami támpont kellene ezeknek a kiskorúaknak, a jó megtapasztalása, ami életükben szövétnek lehetne.

Godó atya példás pedagógiai alkatáról, a gyermeki lélek majdnem ösztönös orvoslójáról a szárhegyi Ervin atyától hallottam. *Godónak különös adottsága volt a gyermekek nyelvén beszélni. Egy pillanat alatt lebilincselte őket, különösebb erőfeszítés nélkül hatott rájuk.* Ritka ember volt a bátorsága okán is. Szatmáron ki merte mondani, még a hatvanas évek nagy szigorában, hogy nem békegalamb, amit a kommunisták eregetnek, hanem vércse! A nyolcévnyi földalatti magánzárka sem törte meg. *Csak Mihály király kancellárja és Godó úszták meg anélkül, hogy megbolondultak volna,* mesél tovább a barát. *Nap mint nap nevetett egy fél órát, hogy*

az örök azt hitték, megbolondult, miközben ez technika volt, amivel tudatosan frissen tartotta elméjét.

Amikor a Kossuth Rádió egyik műsorában arról értesültem, hogy Erdélyben, Marosvásárhelyen is munkálkodik három jezsuita szerzetes, arra gondoltam, tőlük segítséget remélhetünk. Szöcs László előljáró támogatja a Godó atya lelkeségét elképzelését, és ígéri, jövőre számíthatunk rájuk. A Páter Godó Atya Általános Iskola égisze alatt évről évre visszatérően megtartott lelki gyakorlati hét bevezetése a nyári vakáció alatt gyerekek, pedagógusok és érdeklődő szülők számára, amit a közösség, iskola és templom egyaránt felkarol, biztos fogódzót nyújtana.

Vajda Noémi

Brittich Erzsébet linómetszetei

SZENT GIZELLA

ARAD-GÁJ, SZENT GIZELLA
PIRÉBÁNYAI TEMPLOM

A RÁCFERTÁLYBÓL SERENGETIBE

(I. rész)

Elöljáróban röviden arról, hogyan juthatott el egy tősgyökeres aradi, pontosabban rácfertályi a tanzániai szafarira.

Erdélyi Ildikó, a kölni Alma Mater Alapítvány elnöke nem mindennapi ajándékot kapott a fiától kerek születésnapjára: két személyre szóló tíznapos szafarit Tanzánia nemzeti parkjaiba. Angolul jól beszélő fiával, Dr. Keilinger Zoltánnal és kedves feleségével, Dr. Keilinger Andreával együtt, akik ügyesen megtervezték az egészet, előre jól meghatározott útvonalon, lefoglalt szálláshelyekkel, a Leopard Tours szervezésében. Ildikó pedig nekem kínálta fel életem nagy lehetőségét, eljutni az afrikai vadonba. Még élnek bennem gyermekkorom kedvenc olvasmányai közül Brehm: *Az állatok világa* nagyvadakról szóló részei vagy Kittenberger Kálmán *Vadászkalandok Afrikában* című könyvének feledhetetlen kalandjai; mindig is szerettem volna egyszer oda eljutni, de ennek a vágyamnak bizony kevés valóságalapja volt. Egész mostanig!

Nem tudom nekik eléggé megköszönni, olyan feledhetetlen élményekben volt részem.

Megpróbáltam naponta rövid jegyzeteket készíteni, hogy semmi se merüljön feledésbe a nagy kalandból, s ezeket most szívesen megosztom a *Szövétnék* olvasóival is, hátha sokan még nem jutottak el a dzsungelbe.

Szerző cigarettaszünetben, teljes „felszerelésben”

ZSIBVÁSÁR ARUSHÁBAN

Hosszú és fárasztó utazás után (három repülőt is váltottunk!) június 19-én késő este megérkeztünk Kilimandzsáró városka repülőtérére, majd onnan háromnegyed órai autókázás után első napi szálláshelyünkre, az Arusha külterületén lévő Arumeru River Lodge-ba.

Másnap reggeli után dzsippel (Zoltánék – Ildikó fia

és menyje – külön négyünknek bérelték sofőrrel együtt) bementünk a félóránnyira levő Arusha városba. Arusháról érdemes tudni, hogy régebben Tanganyika fővárosa volt. Tanganyika 1964-ben egyesült Zanzibárral, és lett belőle Tanzánia, most már Dar es Salaam fővárossal. Megnéztük a nemzeti múzeumát és a szabadpiacát, ami tulajdonképpen egy elég nagy kiterjedésű színes bazár, millió kézműves műtűrral (magyarul bővlival). Vanak itt mindenféle csecsebecsék: gyöngyök, füzérek, nyakláncok, karkötők, fából faragott maszkok, evőeszközök, lándzsák, pólók, kalapok, nyakbavalók, sálak, szoknyák, festmények stb. Nem nyerte meg a tetszésünket különösebben semmi (meg aztán elég borsos árat is kértek értük), ezért vásárlás nélkül próbáltunk megszabadulni a portékájukat erősen kínáló árusoktól.

Az idő egyelőre borongós, reggel és este kevesebb mint 20, nappal 24 °C-fok körüli, sajnos a nem olyan messze magasodó Kilimandzsárót nem láttuk még, mert ködben-felhőben volt.

Holnap reggeli után indulunk tulajdonképpen első szafarinkra, Tarangirébe, ahova délben érkezünk, és ebédet követően megyünk az első nagyvadakat megtekinteni. A következő napokban sorra kerül a Serengeti és a Manyara park, a Ngorongoro kráter és más látnivalókra is.

Nagyon jól érezzük magunkat, az ellátás remek, reméljük, a továbbiakban is minden kifogástalan lesz.

A TARANGIREI NEMZETI PARKBAN

Kiadós autókázás után 20-án megérkeztünk a Maramboi Campben levő szállásunkra, du. dzsippel ismerkedtünk röviden a Tarangirei Nemzeti Park gazdag állatvilágával, rengeteg, eddig csak állatkertből ismert fajt láttunk és fotóztunk: zebrák tömege, csíkos gnúk, Thomson-gazellák, impalák, varacskosdisznók, színes madarak, majd „csemegeként” elefántok, zsiráfok, struccok a szavannán, körülöttük több száz éves baobabok (majomkenyérfa). Csodálatos élmény volt, és ez még csak a kezdet! Ma és holnap sátrakban alszunk, melyekben van villany és hideg-meleg víz, fürdőszoba benne, az ágyakon moszkítóháló. Persze palackozott vizet iszunk csak, és azt használjuk fogmosáshoz is. Még otthon megkaptuk a szükséges oltásokat, naponta gyógyszert szedünk a malária ellen, de nem is volt semmi baj utunk alatt. Az ellátás is kifogástalan.

Ott tartottam, hogy másfél napig a Tarangirei Nemzeti Parkban időztünk reggeltől késő délutánig. Fan-

Nekimenjek, ne menjek?

tasztikus állatvilága van, sikerült távcső-, illetve lencsevégre vennünk egy egész sereg egzotikus állatot. „Pózolt” nekünk zsiráfok serege, gnúkat, impalákat, varacskosdisznókat láttunk, a szavannán rengeteg zebra vonult, lefotóztunk belőlük jó párat, miközben fürödtek, ittak. A nap szenzációját a vadelefántok jelentették, meglepően sokkal találkoztunk, az egyik helyen kis várakozás után megnézhattuk, hogyan pancsolnak, fürdenek, mosakodnak. A legnagyobb bika nagyokat trombitált (biztos a tiszteletünkre).

Késő délután flamingólesre indultunk. Maszáj kísé-
rőnk van lándzsával, mert kígyókat láttak a tábor körül. Sajnos fotóközelségre alig tudtunk érni az ingoványos, lápos talaj miatt, de messzelátóval jól kivehettük a millió rózsaszínű madarat, amint a hatalmas tarangirei tóban falták a piros rákocskákat, amitől a színüket is kapják.

Este, amikor vacsora után nyugvóhelyünkre mentünk, kísé-
rőnk (mivel az állatoknak szabad bejárásuk van a sátrak közé, sötétedés után csak kísé-
rővel biztonságos téblábolni) zseblámpájával lábunk előtt a földre világított: mozdulatlan fekete skorpiót láttunk. Döglött lenne? Nem, mert amikor botjával megpiszkálta, elisz-
kolt...

TALÁLKOZÁS AZ ÁLLATOK KIRÁLYÁVAL

Ma korán reggel a Manyara Nemzeti Parkot vettük célba. Dacoltunk a hűvös, esős idővel (persze a felnyit-
ható tetejű dzsipben azért nem áztunk), s hamarosan beértünk az esőerdőbe. Rengeteg akácia (akácfa) kö-
zött értékes mahagóni- és tamarinfákat láttunk, más fák-
on kék majmok szórakoztak, majd megjelent a pá-
viánok egész csapata. Az akácerdőben zsiráfok ették
ügyesen a hosszú tüskék közül a leveleket. A tó egyik
mellékágában vízilovakat láttunk szárazon és vízben,
körülöttük gólyák, hátrébb marabuk csipegettek. A tó
egy másik részében hatalmas tömeg pelikánt láttunk,

mögöttük messze a szárazon sorban cammogtak a hatalmas kafferbivalyok. A nap szenzációját mégis a
sofőrünk-idegenvezetőnk szolgáltatta. Miközben a tó
másik részén ismét flamingók millióit láthattuk (ezúttal
már egy kicsit közelebből), jött az igazi meglepetés.
Tisztes távolban, egy fa alatt hatalmas hímoroszlán szí-
esztázott, tőle fél kilométernyire több nőstényoroszlán
és kicsinyei fogyasztottak egy nagy darab vörös (véres)
húsdarabból. Ritka szerencsénk volt, hogy ezt élőben
láthattuk. Hazafelé újabb elefántokat láttunk testkö-
zelben, egy csapatnyi az egymástól kb. 8 méterre levő
dzsip és a mi járgányunk között vonult át az erdőbe!
Hideget ettünk ebédre csomagból egy hőforrás mel-
lett, s innen a sok kilométerre levő új szálláshelyünkre
mentünk, a Karibu Country Lodge-ba.

*A hatalmas hímoroszlán
megjelöli az útjába került dzsipet*

Ha szerencsénk lesz, ma este még focimeccset is né-
zünk (sajnos eddig keveset láttunk itt a világbajnokság-
ból, de bőségesen kárpótolnak az őserdő vagy szavan-
na csodái).

ÚTBAN SERENGETIBE

Ismét 8-kor indultunk, átmentünk a Ngorongorói
Természetvédelmi Területre, borús, hűvös időben. Teg-
nap este még be is gyűjtöttünk a szobánkban lévő kan-
dallóba, persze jobbra csak a hangulat kedvéért, mert
azért annyira hideg nem volt!

Napfelkelte a Serengeti szavannán

Szóval beértünk nagy ködben az őserdőbe, kilométereket tettünk meg így. Ha jól értettem, itt most téli időszak van éppen, a színpompás virágoknak már nyomuk sem volt, elvirágoztak. A nedves környezetben buja növényzet alakult ki, a magas fákról spanyol moha (szakálluzmó?) csüngött alá. Elhagyva az esőerdőt, alant megpillantottuk a ngorongorói krátert. De ide majd holnapután látogatunk el. Serengetibe igyekeztünk (a Serengeti Sopa Lodge-ban lévő szállásunkig kb. 200 km-t tettünk meg).

Mintegy varázsütésre kiderült, meleg lett a sok-sok kilométeren át tartó kopár fennsíkon, sárguló fű, száraz fák, cserjék, kevés állattal. Tüskés ágkerítéssel védett maszáj házakkal (falukkal?) találkoztunk utunk mentén, először láttam juhokat, eddig csak púpos, gebe marhákat és kecskéket láttunk. Az egyik maszáj két tevért őrzött. A Serengeti Nemzeti Parkban (mert ebéd után is egy 2 órás autós kirándulást tettünk a Balalajka becenevű, németül tűrhetően beszélő maszáj sofőrrel és egyben idegenvezetőnkkel) ismét nagyon sok állatot láttunk és fotóztunk, ma először találkoztunk víziantiloppal, láttunk hiénát, csíkos mangusztát, topit, búbos bankát a sok elefánt, zebra, zsiráf, impala, gazella, varacskosdisznó mellett. Egy folyó partján a sziklákon nyolc víziló sütkérezett a napon, nem zavartatva magukat a vízbe igyekvő elefántoktól, vagy a közelükben autózó szafarisoktól sem. Távsótávokban pedig egy pihenő oroszlánt pillantottunk meg, de nem lehetett sajnos lefotózni.

A NAGYRAGADOZÓK NAGY NAPJA

Szerdán hajnali vadlesre indultunk még sötétben. Hamarosan festői napfelkeltében gyönyörködhattunk a Serengeti (maszájul végtelen földet jelent) Nemzeti Parkban, amely mintegy 15 000 négyzetkilométeren terül el. Előbújtak az állatok, egy kisebb elefántcsorda reggelizett az út mellett, egy türelmetlenebb bika megunt a fücsomókkal való pepecselést, letört egy vastag faágat, rátette hatalmas patáját, majd egy jókora fagalylyat letört és lökte be levelestül a szervezetébe. Különben a ritkás faligetekben mindenütt törött és lerágott fák jelzik a feltűnően sok vadelefánt áthaladását.

Vízilovak indultak alvóhelyükről a folyó felé, egy sakál kerülgetett egy impalacsoportot. Megkergettünk autónkkal egy kóbor hiénát, három topi békésen legelt az út mentén, víziantilopok vegyültek az impalák és páviánok közé. Odébb nyolc zsiráf legelte ügyesen az

akácfák leveleit a hosszú és szúrós tüskék közül, egyikük öt méterre tőlünk pózolt a fotósoknak. Odébb egy négytagú zsiráfcsaládra figyeltünk fel, a két kicsi nem volt több egy-két hetesnél.

A nap első nagy sikere: nőstényoroszlán napozik messzebb a fűben, a végeláthatatlan „prérin“ struccok tűnnek fel. Mindenfelé zebrák és gnúk ezrei legelnek együtt. És végre szenzáció! Tapasztalt vezetőnk sas-szeme a környezetbe beolvadó igazi „csemegét” vesz észre, és hívja fel rá figyelmünket. Egy távolabbi fa vastag ágai között leopárdot pillantunk meg. Több dzsip közönsége figyel az ágak között lecsüngő lábú és farkú ritka látványt. Percek múlva elefántcsapat ér-

kezik a fa alá, de a nagymacska csak a fejét felemelve nyugtazza érzéküket. A fa magasabb ágain gyöngytyúk rikácsolva figyelmeztetnek a veszélyre. Talán 40-50 méterrel odébb egy másik fa legmagasabb ágán egy gauklának nevezett hatalmas, piros csőrű sasféle fürkészte a végtelent. Pár kilométer megtétele után egy fa ágai között újabb leopárd fekszik. Ritka szerencse egy nap ennyi nagyragadozót látni!

Csíkos a láthatár! Zebrák ezrei mindenfelé, közöttük ugyanannyi csíkos gnú. Néhány kilométer után újabb szenzáció: egy vastag fa árnyékos tövében jókora, a nagy hasáról ítélve jóllakott nőstényoroszlán heverészt. Nem zavartatta magát érkezésünktől, nyugodtan fotózhattuk kedvünkre, bár nem volt öt méternél távolabb a dzsipunktól! Úgy látszik, ez volt a nagymacska nagy napja, mert pár kilométerrel odébb a magas fűben újabb ragadozó, oroszlán vagy gepárd lapult, nem tudtuk eldönteni.

A poros úton sárga színű kaméleon igyekszik észrevétlenül eloldalogni, de lencsevégre kerül.

Ez sem volt mindennapi látvány.

A szabadban egy asztalokkal berendezett helyen

ebédeltünk csomagból, színpompás madarak kol-
dultak ételért, mellettük
macska nagyságú pocok-
félék rácsálták az akáciák
leveleit. Különben előbb és
később is sok madarat lát-
tunk, fürjfélék, gólyák, is-
meretlen kék, zöld, sárga és
piros madarak csicseregtek
utunk során, egy mélabús
marabu sétált az út menti
fűben, persze vízközelben.

Hazafelé még egy újdön-
ság: a folyócska kiszélese-
dő öblében, félig vízben,
félig a parton hatalmas kro-
kodil sütkérezett a meleg
napon. Nem sokkal később
egy másik öbölszerűségben
legalább kéttucat víziló pihen, széles hátuk óriási tek-
nősbékák páncéljához hasonló látványt nyújt, amint
kiemelkednek a vízből. Hab a tortán: már közel a szál-
láshelyünkhöz, egy harmadik leopárdot láttunk „lőgni“

Mindenféle zebra- és gnúcsordák

egy fán! (Lehet, hogy vezetőnk „fülest” kapott adóve-
vőn társaitól, mert nyílegyenesen vezetett oda bennün-
ket.)

Nem számítottunk egy nap ennyi sikerre, alig bírjuk
megemészteni a sok újat és érdekfeszítőt!

Lészay Béla

Gondolatok a Fainál

Pályakezdő tanárként a határsávtól karnyújtásnyira
sóvárogra néztem azt a három jegenyét, amely már a
„túlsó” oldalt, a dombegyházi szántókat jelezte.

Az 1960-as évek első felében jártunk, és én addig
még nem tettem a lábam Magyarország földjére. Oly-
kor a cirkáló határőrök is megállítottak és igazoltattak.
Mikor megemlítettem, hogy a faluban a munkahelyem,
és naponta erre járok, a vállukat vonogatták. – Ez a dol-
gunk – mondogatták.

Azóta mániám a határ-téma. Meddig az eddig? Hol
van az itt, és hol van az ott?

Európa szerencsésebb felében Schengen óta ez már
nem téma.

Az átjárás szabad, legfeljebb a feliratokból látni,
hogy az utas már a szomszédban jár.

De itt?

Berlinbe is leginkább a Fal mítosza vonzott. Az, ami
már huszonöt éve nincs, ami leomlott, lebontották, és
ami az egyik nyomatékos szégyene volt a 20. század
második felének. Már, ha egyáltalán lehet ilyen formán

minősíteni azt a sok anomáliát, amellyel a múlt század
megkeserítette az európai emberek életét.

A kettévágott települések története semmihez se fog-
ható. Az első világháború után Nagylak került hasonló
helyzetbe. De említhetném Sátorlajaujhely példáját is,
hogy ne menjünk túl messzire.

Berlin viszont mindez volt gigászi méretekben. És
abban is különbözött tucatnyi más, a térképasztalon a
győztes hatalmak kénye-kedve szerint taszigált tele-
püléstől, hogy nyugati fele oázis volt az egykori NDK
területén. Nyugati határain túl ismét a kelet-német kor-
mánypárt és alappillére, a Stasi töltötte be a mindenha-
tó atyaúristen szerepét.

Allok a metropolis egyik jelképénél, a Brandenburgi
Kapunál. Hátam mögött a keleti városrész „Andrássy
útja”, a hosszú Unter den Linden (Hársak alatt). Átbú-
jok a kapun, és fellépek a járdára. Ha visszaforgatnánk
az idő kerekét, mondjuk negyedszázaddal, akkor már a
nyugati övezet biztonságát érezném a talpam alatt. El-
játszom a gondolattal: hányan adták volna fél életüket

ezért az aszfaltért. Lelki szemeim előtt hirtelen elvonulnak azok az aradiak, akiket személyesen vagy csak látásból, hírből ismertem, és akik – életüket kockára téve – éjszaka átúszták Jugoszlávia felé a Dunát, vagy átosontak a zöld határon, hogy eljussanak Nyugatra. Talán éppen Berlinbe.

Micsoda érzés lehetett?!

Most csupán egy rajzos tábla hirdeti, hogy a kapu mögötti rész járdája már West-Berlin területének számított. Az úttest, az még semleges terület. A kapu mögött húzódott a Fal. A Fal, amely 1961 és 1989 között elvágtá egymástól a családokat, rokonságot.

A Fal keleti oldalán masszív irodaépületek, hivatalok. Átellenben a keleti rész talán legelegánsabb szállodája. Az Unter den Linden valóban kirakat volt. Itt helyezték el az NDK diplomáciai rendeltetésű épületeit, a minisztériumokat. A Magyar Nagykövetség is itt rendezkedett be, még a Kádár-rezsim idején. A nyílegyenes és igen széles főutca legvégén pedig a másik „kirakat”, az Alexanderplatz a világórával és az égbe nyúló tévétoronnyal, no meg a vörös díszteglás városházával. És egy felhőkarcolónak is beillő, ám jellegtelen hotellel.

– Abban szálltunk meg a férjemmel a 16. emeleten. Ugyancsak meresztettük a szemünket, hátha átlátunk a túlsó oldalra. De csak a Reichstag épületét ismertem fel, meg egy nagy ligetet, az talán a Tiergarten (Állatkert) volt – emlékezik kelet-berlini útjára egyik ismerősöm. – A tv antenna kilátójába már nem lifteztünk fel, pedig onnan talán messzebbre lehetett volna ellátni.

Igen, mások fantáziáját is megmozgatta a Falon túli világ. Berlinnek a nagyobbik része.

A hatalmas téren ezen a napon teljében a „népi banzáj.” Derűs, tavaszi szél lengedez a Múzeumok Szigete felől. Itt minden asztal foglalt, nagy a keletje a sörnek és a szintelen német kolbásznak, a rögtönzött színpadon szól a zene. Vásár- és ünnepnapokon a hetvenes-nyolcvanas években is ugyanígy szórakozhattak a mostani fiatalok szülei is, s bizonyára az egész várost kettészelő falon túl, egy másik téren vagy parkban ugyancsak vedelték a sört a nyugatiak. Ám Falon innen és túl között mégis nagyobb volt a „távolság”, mintha 500 km-re laktak volna egymástól.

Igen, tudom. Könyvtárnyi irodalma van már a két Berlinnek, a két Németországnak. De azért csak leírom, amit barátaimnak szoktam mondani, amikor ol-

Negyedszázada a Brandenburi Kapun innen és túl két „világot” jelentett

vasmányélményeik kizárólagosságát emlegetik. Egy dolog olvasni, merőben más átélni, megtapasztalni. És semmihez se hasonlítható érzés, ha szülőd, gyermeked, kedves rokonod, barátod lakott a falon túl egy merőben más világban. Ráadásul évtizedekig nem láthattad.

Sokáig vitrinemben őriztem egy faldarabot. Barátaim hozták, akik alig néhány hónappal a történelmi falbontás után jártak Berlinben, és ezzel a betontöredékkel leptek meg. Bizonyára nem is sejtették, mekkora örömet szereztek vele. (Mindmáig ereklyeként őrzöm, akár az aradi Szabadság-szobor egyik eredeti csavarját.)

A Der Maur, azaz a Fal történetével kapcsolatban a közmédiákban legtöbbet emlegetett hely az ún. Checkpoint Charlie. Ez volt a diplomaták kapuja.

Az egyébként hosszú és jellegtelen Friedrichstrasse közepe táján egy homokzsákokkal körülrakott, bakterházhoz hasonló épület mellett léphettek át a kivételes protokollvendégek az egyik övezetből a másikba. Az egyik övezetben egy szovjet, a másikon egy amerikai katona hatalmas portréja néz(ett) farkasszemet egymással. És egy angol, német és orosz nyelvű figyelmeztető tábla: „Ön most elhagyja Berlin amerikai szektorát.”

A Check Point Charlie manapság idegenforgalmi nevezetesség. Manapság is szinte mindenki ellátogat ide, aki a Nagy-Berlinben jár. A „vámház” mellett két amerikai uniformist viselő katona áll, és potom 2 euróért bárki megörökítheti magát az „örszemekkel” a világ egykor egyik legjobban védett határátkelőhelyén.

Mostanság jókedvű japánok, rátarti hollandok, zajos olaszok és kíváncsi kelet-európai turisták várnak türel-

A Checkpoint Charlie átkelő ma turisztikai zárandokhely

mesen a sorukra, hogy megmutassák otthon: ilyen volt a vasfüggönyön innen és túl.

És hogy valóban milyen volt, arról alapos ismereteket szerezhet a látogató a szabadtéri Fal Múzeumban, amelyet itt nyitottak meg, a Nagy Frigyes választófejedelmének nevét viselő bulvár átkelőhelyén.

Az egész Berlint elkerítő, 155 km hosszúságú (!) 3,5 méter magas betonfalat úgy építették meg, hogy arra felkapaszkodni a lehetetlenséggel volt határos. A keleti részen megközelíteni se igen lehetett a halálövezettől, amelyben elektromos vészjelző, szögesdrót és éjjelnappal kutyákkal járőröző katonák riasztották el a közeledőt.

Mégis több tízezeren megkísérelték. Akadt szerencsés vagy igen ügyes közöttük. De a számtalan áldozat neve és portréja mementóként hirdeti ebben a múzeumban a hidegháború német (és nem német) mártírjait. A legkreatívabb képzeletet is meghaladják az átjutási kísérletek. Többségük kudarccal végződött.

És aki kíváncsi arra, hogyan is festett ez a Fal a terepen, az kibusozhat a külvárosba, ahol egy 300 m szakaszon meghagyták emlékeztetőnek.

Cseppet sem csodálkozom, hogy lehetünk vagy százan ezen az áprilisi hűvös délelőttön, akik itt sétálnak, az egykori halálövezetben, a „bizalmatlansági zónában”, ahol még a katonák-

nak is elektromos vészjelző szabta meg, hogy meddig cirkálhatnak.

Megint csak arra gondolok, milyen lehetett egy keleti vagy akár nyugati magas épületből távcsővel átpillantani a túlsó oldalra. Tudtak-e valahogy kommunikálni a túlsó övezetben lévőekkel? Ha időm lett volna, felkerestem volna egy röpké közvélemény-kutatásra a fal közeli ingatlanok lakóit. Bár aligha mondhattak volna érdemlegeset, hiszen például a keleti övezetbe eső Bernauer utca egyik bérházában az ablakok nyugati zónára néztek. Előbb bedeszkáztatták az ablakokat, majd kiürítették az épületet.

A repülőtéren egy kelet-berlini állampolgárral házasságot kötő idős magyar hölgy mesélte: annyira meg voltak félemlítve, hogy az ilyenfajta leselkedésre is csak a leg-

merészebbek vállalkoztak. Mert minden esélyük megvolt arra, hogy másnap már a rettegett Stasi emberei kopogtassanak lakásuk ajtaján.

Nos, ma mindez már történelem. Az egykori keleti övezetben talán több a panelház, a blokknak nevezett betonsziló, még hatalmasabb az építkezés, hogy behozzák a lemaradást. De az egykori nyugati övezetre is a szüntelen fejlesztés a jellemző. Igaz, hogy az utóbbi tíz-tizenöt évben a szükségépítkezést felváltotta a világ nagy metropolisaira jellemző fantáziadús beton- és üvegépítmények sokasága. Berlinben talán a Potsda-

A mementóként meghagyott falszakasz

mer Platz a legjellemzőbb példa a ködszurkáló, merész vonalú penge-tornyokra.

A háború alapjaiban megváltoztatta e hatalmas főváros képét. Berlin ma úgy szép, úgy vonzó, hogy alapjaiban is modern. Európa egyetlen fővárosában se láttam annyi fát, parkot, zöldövezetet, mint itt, a Spree folyó és a fővárost behálózó mester-séges csatornák mentén.

A tömegközlekedés átgondoltsá-gát és precizitását tanítani kellene. A 6 milliós metropolis minden pont-ja szinte bárholnan 30-40 perc alatt megközelíthető. A busz a megállóban „leereszkedik” a járda szintjére, hogy mindenki könnyen fel tudjon lépni rá.

A Kurfürstendamm, berliniesen „Ku-’Damm” elegáns üzletei felvo-nultatják a világ szinte minden diva-tos márkáját. Itt van egyébként a 22 emeletes Európa Center bevásárlóközpont és üzletház, tetején a Mer-cedes cég emblémájával. És Európa legnagyobb-nak mondott áruháza, a hatemeletes KaDeWe. De figye-lemre méltó egy félkör alakú, magas ház, belsejében a Komödie Színház, amit egy zseniális szentannai szüle-tésű építész, Kaufmann Oszkár tervezett.

Milyen keveset tudunk erről a kiváló tervező-mér-nőkről, megyénk szülöttéről! Berlinben nem kevesebb, mint hét színház gondolata az ő rajzasztalán öltött tes-tet. Budapesten, ahol egyetemi tanulmányait végezte, a Madách Színház és az Erkel Színház tervezése fűződik a nevéhez.

És akkor vissza a Fal témához! A Nyugati övezet-

A békeidők emléke: Berlin legnagyobb székesegyháza

ben a Brandenburgi kapu közelében áll a felújított Bundestag. Berlin elestének utolsó epizódját az egész világ megismerte a szovjet háborús filmekből. Ami-
kor a szovjet katona kitűzi a vörös zászlót az egykori Reichstagra, a náci Németország egyik szimbólumára. Azóta az eseményt megörökítő film hiteleségét is meg-kérdőjelezték a szakemberek. Mondják, manipulált, propagandisztikus célzatú felvétel volt, a valóságban nem így történt.

Az épület új rendeltetése dacára is turisztikai célpont. A háborúban tönkretett épített kupola helyén emelt hatalmas üvegfélgömböt ezrek keresik fel. Belsejé-
ben egy spirál alakban kiképzett emelkedőn haladva megcsodáljuk Nagy-Berlin panorámáját. A világhírű Humboldt egyetemtől az 1936-os olimpia stadionjáig.

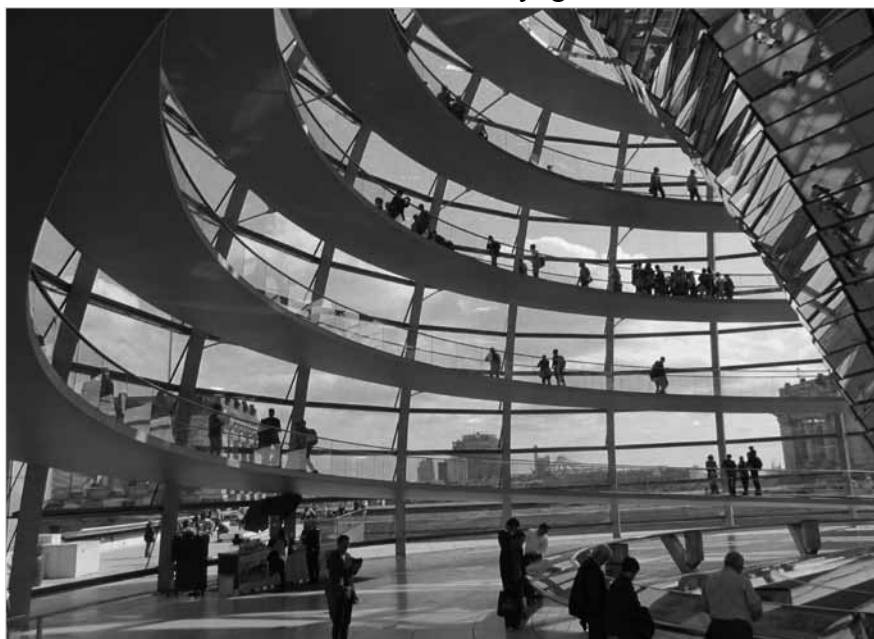
Lábunk alatt a pezsgő kulturális és üzleti életet élő metropolis.

A rangját visszanyert egységes főváros.

Berlin romjaiból és porából fönixmadár-ként újjászülvetve meglepi, talán el is káp-ráztatja, és remélhetőleg elgondolkoztatja napjaink látogató-ját.

Amit emberi kéz tönkretett, azt em-beri kéznek kell új-jáépíteni!

Puskel Péter

Nagy-Berlin panorámája a Reichstag üvegkupolájából

Bizarr reklámok a múlt századból

A 19. században még úgy szólt a közmondás, hogy „jó bornak nem szükséges cégér.” Jókai Mór az *És mégis mozog a Föld* című regényében Tseresnyés uram, a csizmadia mester így népszerűsíti az általa gyártott lábbeliket: „Ha szükséged van a dolgomra, vigyed, mert nem tudsz ellenni nélküle. Ha nincs szükséged, nem is ajánlom, mert bolond ember, aki haszontalan dolgot szerez be magának.”

A 20. század elejére, a kapitalista szabadverseny idején, mikor „ember embernek farkasa” lett (ahogy ezt Marx „elvtárs” fogalmazta), már rájöttek arra, hogy bizony a jó árucikket is reklámozni kell, sőt a rosszat is, minél rosszabb, annál inkább.

„Merkantil világba élünk az bizonyos, a kereskedelmi életünk motorja a reklám, amely automobil talpakon száguld előre, maga után hagyva a bűzt, a reklámnak a benzinnél is penetránsabb, kellemetlen illatát” – írja az *Arad és Vidékében* a tárcaíró 1910. július 28-án.

Pedig a 100 évvel ezelőtti reklámok gyerekcipőben jártak a maiakhoz képest. De nézzük, mi váltotta ki az m. t. szignójú újságíró ellenszenvét a reklámok iránt, holott az újság minden egyes száma több oldalas hirdetést tartalmazott.

„A napokban egyik aradi temetkezési intézet kirkata előtt haladtam el. Szép veretű, csillogó érc-koporsók állottak festői glédában, egész barátságos hívogatóssal állították meg a járókelőket. Még egy ilyen halálvár is az életre figyelmeztet bennünket, és siettet kiváltani keblünkbeli a szociális kesergést, hogy magunkfajta ember még holtan sem helyezkedhetik el ilyen cifra, úri lakosztályba. A kirakat üvegén azonban ott díszelgett egy fénykép. Sápadt arcú nő, talán valami szépséges fiatal leány lehunytt szempillákkal, koszorúval a fején feküdt a díszes, modern kivitelű szép koporsóban. A legszebb koporsóban, amit csak egy koporsógyártó cég szállíthat. Hát, hiszen jól van, ez is üzlet, éppen úgy, mint a csemegekereskedés. Ajánlják a gyártmányukat, de ne ilyen, hogy úgy mondjuk szemléltető formában. Egy ilyen kirakatba tett képpel azt sugallná a kereskedő: méltóztassék csak ezt megvásároltatni, éppen ilyen szép halott lesz. Az ördög vigye el az ilyen reklámot, hiszen az efelőtti felháborodásában az embernek elmegy a kedve a haláltól.”

A folytatásban a cikk írója elég gunyorosan fogalmazza meg, hogy miért van szükség a reklámra: „mit csinálnának az üresfejű politikusok, a leleményes bankgründulok, az üzletüket mellényzsebben hordó kereskedők, leánykufárok és népiünnepély rendezők, házasságközvetítők, hangjukat elvesztett tenoristák, ha nem nyargalászhathának a reklámnak kipróbált, s egyszer célhoz jutó paripáján.”

1938-ból olvastam hirdetést ilyen szöveggel is: „Szőnyegeink olyan puhák, mint az újszülött bőre” (azon is járkálunk??)

Volt, amikor „erotikusra” vették a hangot: „Olyan gyengéden kezeljük, mint fiatal férj a feleségét” (...).

Vagy agresszívan fenyegetőre: „Az Ön idegrendszere oda van. Ön már csak emberroncs, valószínűleg hamarosan vége is lesz. Meg akar menekülni? Csak egy módja van rá, ha...”

Manapság aztán ott tartunk, hogy a neves cégek külön reklám-pszichológusokat alkalmaznak a vásárlási kedv növelése érdekében, és elárasztanak minket a reklámok, nemcsak az üzletekben, bevásárlási központokban, de mindenütt: házfalakon, lámpaoszlopokon, autókon, a postáladába bedobott szórólapok özönén akarják elhitetni velünk, hogyha az általuk ajánlott terméket, árucikket vagy éppen pártot, politikust választjuk, akkor a világ legboldogabb emberei leszünk. A kereskedelmi csatornákon egy filmet sem nézhetünk végig úgy, hogy többször meg ne szakítanak a hosszú reklámok, az állami csatornák tőlük csak abban különböznek, hogy ott legalább mindez a filmek előtt vagy után következik. Elviselhetetlen, hogy mindaz, amit hirdetnek, olyan szép és tökéletes, hogy már nem lehet igaz. Sokszor felháborodottan teszem fel a kérdést magamban: Hogy lehetne mindettől megszabadulni???

A múlt században Kosztolányi az egyik novellájában arról ír, hogy „mikor torkig lett a sok becsületen-séggel”, barátja, Esti Kornél társaságában elrepült a „becsületes városba,” amely kívülről épp olyan, mint az, amelyben lakott, „csak belülről egészen más”, az itt élő emberek mindig igazat mondanak. Érdeemes idézni a „becsületes” városban olvasható reklámokból:

Az áruházban a cipőrészleg előtt ez a hirdetés áll: „Lábrontó cipők. Tyúkszem, tályog szavatolva. Több

vevőnk lábát amputálták.” A ruhákat így reklámozták: „*Drága és rossz ruhák. Tessék alkudni, mert becsapjuk.*” A vendéglő így népszerűsítette magát: „*Ehetetlen ételek, ihatatlan italok. Rosszabb, mint otthon.*” Egy könyvesbolt kirakatában az újdonságok színes papírszalaggal átkötve verték maguknak a hírt: „*Olvashatatlan szemét... Az agyalágyult öreg író utolsó műve, mely eddig egy példányban sem kelt el... Hörgő Ervin legémelyítőbb, legmodorosabb versei.*” A *Bérenc* című újság az első oldalán kövér betűkkel ezt közli a nyilvánossággal, állandó futófej gyanánt:

„*Ennek az újságnak minden egyes betűjét megfizetik. Valamennyi kormánytól egyformán függ, sohasem írja meg véleményét, csak akkor, ha szennyes haszonlesése követeli.*”

A parlament előtti téren több ezernyi főből álló tömegnek így szózkodt a politikus:

„*Elég, ha egy pillantást vettek szűk homlokomra, állati kapzsiságtól eltorzult arcomra, s azonnal láthatjátok, kivel van dolgotok. Semmiféle mesteriséghez, tudományhoz nem értek, a világon semmire se vagyok alkalmas, legföljebb arra, hogy (...) vezesselek benneteket a cél felé. Hogy mi ez a cél, azt is elárulom. Egy-kettő meg akarok gazdagodni, pénzt harácsolni, hogy minél több legyen nekem, s minél kevesebb nektek.*”

A bank fényhirdetése: „*Lopunk, csalunk, rabolunk.*”

Az író megragadja ez az őszinteség, és elhatározza, hogy letelepszik ebben a városban, de az itteni polgármester eltanácsolja, ahelyett hogy örvendene egy újabb városlakónak. Mikor az író ezt sehogy sem képes megérteni, akkor a városvezető indoklása a következő:

„*Az, hogy ön ezt nem érti, arra vall, hogy ostoba tökfilkó. Megmagyarázom, miért nem örvendek. Nem örvendek először azért, mert háborgat, és azt se tudom magáról, hogy kicsoda-micsoda. Nem örvendek másodszor, mert közügyben zaklat, holott én csak egyéni panamáimmal foglalkozom. Nem örvendek harmadszor, mert azt hazudja, hogy örvend, amiből azt következtetem, hogy képmutató fráter, nem méltó arra, hogy közénk jöjjön.*”

Az író még abban az órában hazatért: „*Azóta itten éldegélek. Sok minden rokonszenvesebb volt ottan. De be kell vallanom, hogy itten mégiscsak jobb. Mert ha az ottani és itteni emberek körülbelül egyformák, az itteniek javára sok mindent föl lehet hozni. Többek közt azt, hogy ezek itten néha legalább színesen, kellemesen hazudnak egymásnak.*”

Mindennel kiegészünk, kényelmesek, megalkuvóak vagyunk – sugározza ez az ironikus befejezés.
De vajon jól van ez így?

Piroska István

Wimpassing

hó és sárcipő

a legjobb és a legolcsóbb

5 millió ember használ

PYRAN cipőpasztát

Igyál

Kathreiner-féle

Knepp maláta kávét

Gyermekeknek különösen ízlik,
nagyszerűen fejlődnek

Sz. Benedek István

ÁLLATI TÖRTÉNETEK*

- Igaz, hogy a feleséged visszaalakult békává?
- Igaz!
- Most mit teszel?
- Megtanulok brekegni.
- És azután?
- Azután beszéllek a golyával.

- Miért nem lépsz egyszerre, mind a két lábaddal? – kérdi a veréb.

- Miért nem veszed el? – kérdi a tevefiút az anyja.
- Nem elég szép? Nem elég gazdag? Nem elég erős a rúgása?
- Púpos!

- Most megmutatom nektek, hogyan gyártják az eunuchot! – bögte a krokodil, és a fürdőzők felé indult.

- Kígyót-békát kiabált rá, azoktól megijedt.

- Én szeretem magocskát – vallja be a galamb a búzaszemnek.

A kis csacsi megbukik a vizsgán, mert amikor megkérdezik, hogy mi az ábécé első betűje, azt feleli: *i*. Csak utána jön az *a*! (*iá*)

- Kérsz a kutyából?
- Nem ebből, abból kérek!

- Harap a kutyája?
- Ahhoz még túl messze van!

– Tejből lesz a tehéntúró, bikából a tehéntfúró.

Bizonytalanság: a százlábúak valamelyik labdarúgó-meccsén valamelyik százlábú, valamelyik lábával be-
lerúgott valamelyik bírót valamelyik fenekébe.

Mindketten szerették a tejbegrízt. Együtt fogyasztot-
ták el, és együtt mosogatták el az edényeket. A szegény
mosónő és az alaszakai *grizzly* viszonyából így született
mosómedve.

BESZÉDHIKÁS TÖRTÉNETEK*

Gonosz vagyok, és csak nehezen állom meg, hogy ne hahotázzam mások balfogásain. Komoly rutinra tettem szert ezen a téren, hála anyanyelvemnek, ami segít hibázni, szóban és írásban egyaránt, méghozzá élvezettel.

BESZÉDHIKÁS TÖRTÉNETEK AZ ÁLLATOKRÓL

- Érzem, ott egy kis seggér!
- Lesz még férfi a hangyaboyból? – kérdi egy hangya boy a hangyabolyból.
- A vakond letűrjegyet kért.
- Lassan járt, tovább félsz! – biztatta a bárány magát, amikor észrevette a farkast.
- Hagyj békán! – kérlelte a kiscica az apját.
- Télen elcsúszhatsz a zebrán, mert csíkosz.
- Számumra a szél dünne a legveszélyesebbnek – magyarázta a tevehajcsár.
- A kis oroszán megharap, a nagy oroszán *meg*harap.

FOGLALKOZÁSBELI

A gyászhuszárok számára rendkívül fontosak a sírközlő eszközök.

A palotaszörség pánikba esett, mert az egyik látogató-nál borotvát találtak.

Az illatszerüzlet vevője megerőszigolta a kiszolgálónőt.

Álmának asztalterítőjét horkolásokkal díszítette.

A fűszerkesztő úr segített a boglyarakásban.

A WC-s néni a mellékhelyiség szagértője, karba tett kezekkel várakozik, és sz..ba tett kezekkel dolgozik.

– Zúzmária! – kiáltott fel az eszkimópap az iglu-templomban.

– A kalapács szegszuálisan közeledett a deszkához.

– Maga gyengekelméjű! – vetette oda a vevő a textil-
árusnak.

– A dinnyeárusnak nemcsak lélek-, lékeljelenléte is
kell, hogy legyen.

– Az egyek szerelmére, hozza már azt a levest! – kö-
nyörgött a vendég.

– Ritka, mint a fehér olló! – jegyezte meg a szabó.

– Kapcsolatunknak nincsen étterme – mondta a sza-
kács.

– Ecsedezem! – könyörgött a festő a modellnek.

Látja, hogy egy ember megáll, és átcsorog a kerítés-
nél.

– Én csak kiemelkedő személyiségeknek varrok
nadrágot – dicsekedett a szabó.

*Részlet Sz. Benedek István *A lovagi torta* című könyvéből, ami a
Nem a ruha eszi az embert (Jelen, Arad, 2014) második kötete.

Foci a javából

Totógyilkos eredmények, izgalmak, drámák és a papírfarmát felborító (szándékosan nem írom, hogy kis-) csapatok tekintetében a futball olyan sűrítményét kapta az idei világbajnokságon a néző, hogy kell egy kis idő, amíg megemésztí a látottakat. Közel egy hónap után talán már tiszta fejjel tudja felidézni az angol–olasz meccs eleganciáját, a görögök utolsó utáni percben kiharcolt továbbjutását a csoportból, a Costa Rica-iak odaadását, vagy a kolumbiai (gólkirályi címet elhódító) Rodriguez remekművét Uruguay ellen. Hogy a házigazdák megsemmisítő vereségét az elődöntőben ne is említsük! – ilyet száz évben csak egyszer lát (ha lát...) az ember, és nem csoda, ha úgy fogják emlegetni, mint az évszázad meccsét, a magyarok 1953-as londoni 6–3-ját Anglia ellen (amelynek budapesti visszavágója is 7–1-gyel zárult Puskásék javára, de az mégsem keltett olyan szenzációt, mint a brazilok idei, a futballvilágot a sarkaiból kiforgató veresége a németek ellen).

Ha már ennyire előreszaladtam – tudom, hogy méltatlan párhuzamot vonni a mai magyar és a brazil labdarúgás között, de annyiban talán mégis helyénvaló az összehasonlítás, hogy a dél-amerikaiaknak (játékosoknak, szurkolóknak, vezetőknek – mindenkinek) egy hónap alatt a nyakukba szakadt az, amit a magyaroknak évtizedek alatt, apránként, lépésről lépésre „leépítkezve” kellett elszenvedniük, elviselniük, elfogadniuk. Egyszerre élték át Bernt, Marseille-t és Irapuatót. Játékuk már nem etalon, bárki, aki eljut egy világbajnoksáig, egyenlő eséllyel veheti fel velük a versenyt, nem kell tartani tőlük, egyáltalán, a brazil foci elveszítette azt, amittől brazil: a finom passzokat, az átlépős vagy esernyőcseleket. A szamba-foci képviselői nem ismerik már e „táncleépéseket”. Ez tán annak is a következménye, hogy a Scolari-csapat játékosainak zöme Európában keresi a kenyerét, többségük ráadásul olyan bajnokságokban, csapatokban, amelyekben leginkább csak az eredmény számít, s nem a stílus. Találó az az internetes bejegyzés (ha jól emlékszem, a Chile ellen csak tizenegyesekkel kivívott továbbjutás után került fel a közösségi hálóra), miszerint a brazil csapat legnagyobb hiányzója a horvátok elleni nyitómeccs japán bírója volt. Emlékezetes ugyanis, hogy a sporttárs enyhén „tolta” a hazaiakat az önbizalmat adó pozitív rajt felé... A hollandok elleni bronzmeccs kilátástalansága pedig azt mutatta, hogy nem véletlen kisiklás volt a Németországtól kapott hét gól, hanem egy dicső korszak döbbenetes lezárása. Egy brazil tudná megmondani, hogy mi megrázóbb számukra: a „selecao” idei felsülése, vagy az 1950-es vb-döntő

Arcukra van írva, mit éreznek a brazilok

elvesztése? (64 éve is Brazíliában rendezték a seregszemlét, és ezek után nem biztos, hogy még egyszer szívesen látnák vendégül a világ legjobbjaait.)

Úgy tartotta volna az illem, hogy ne a házigazdával, hanem a vendéggel, a nyolcadik vb-döntőjén (egyik ország válogatottja sem játszott még ennyit), 1954, 1974 és 1990 után negyedik aranyérmét elnyerő Németország csapatával kezdjem a 20. világbajnokság felidézését. Mentségemre szolgáljon, hogy a brazilok elég okot szolgáltatnak az etikett áthágására...

Még a megrögzött ellendrukkereknek is el kell ismeriük, hogy a legkiegyensúlyozottabb csapat emelhetné a magasba a Világkupát. A hét meccsből hatot megnyerő és egy döntetlent számláló, 18 gólt lövő és csak négyet kapó társaság méltó a legjobbnak kijáró titulusra. Ráadásul ezt úgy érte el a Nationalelf, hogy az eddig a németekre jellemző darálós, az ellenfelet fizikailag és szellemileg felörlő stílus helyett már-már latin temperamentummal, rövidpasszos játékkal, gyors ritmusváltásokkal rámostak be négyet a portugáloknak és hetet a braziloknak – hogy csak két momentumot emeljünk ki az örökkévalóságnak szánt munkából. A kommentátorok nem győzték mondani: „most Löw, most Löw!”

Bár az örökranglistát továbbra is Brazília vezeti öt világbajnoki győzelemmel, azért a németek így is megdöntöttek néhány rekordot. Például ők az első európai csapat, amelyik az amerikai kontinensen diadalmaszkodott, emellett az „öreg róka” Miroslav Klose éppen a hazaiak ellen szerezte meg pályafutása 16. vb-gólját, átadva a múltnak a brazil Ronaldo addigi csúcsát.

Magyarázható tudományos alapossággal megszervezett felkészüléssel a német siker, de én inkább azt hiszem, az elmúlt másfél évtized eredményei előrevetítették a győzelmet. Hogy csak a 2000-es évek elejéig men-

jünk vissza: 2010-ben és 2006-ban világbajnoki bronz-, 2002-ben ezüstérmes volt a német gárda, 2012-ben Európa-bajnoki harmadik, 2008-ban Eb-második helyet ért el. Igazából „semmit sem nyert”, de azért ide nekünk azt az eredménylajstromot!

Argentína csak a döntőben kapott ki (addig minden meccsén felülmúlta ellenfelét, ha ideszámoljuk a hollandokkal vívott tizenegyespárbajt is), ezért Messiéknek – mondhatnánk leegyszerűsítve – be kellett érniük a második hellyel. De még az elkötelezett holland-drukkereknek is be kell látniuk, hogy a Cruyff- és Rep-generáció, vagy a Van Basten-, Gullit-, Rijkaard-nemzedék, de még a Seedorf, Bergkamp vagy Davids nevével fémjelzett garnitúrának is csak árnyékában lépegető „Oranjét” sem illethette meg több ezen a világbajnokságon a harmadik helynél. Nem érdemel döntőt az, aki az egyenes kieséses szakasz egymást követő két meccsén képtelen az ellenfél kapujába találni, még akkor sem, ha a Costa Ricával vívott negyeddöntőben alighanem az égiek óvták a karibi kaput. Három ezüst- és egy bronzérem után is várni kell még arra, hogy a narancssárga aranyárába forduljon...

Az első négy közé tehát azok jutottak, akikre amúgy is a legtöbben fogadtak volna. Mégis, ez a világbajnokság megmutatta, hogy nem csak a pénz, a csillogás, a háttér és a marketingérték diktál a futballban. Amikor nem a legjobbakat felvásárló klubcsapatok versengenek egymással, hanem a nemzeti csapatok, akkor nem feltétlenül a játékosok összértéke, a közvetítési díjakból való részesedés, a több bérletes néző alapján előre kiszámítható eredmények születnek. A tudásbeli vagy anyagiakban mérhető lemaradást pótolja a lelkesedés, a bizonyításvágy, a küzdeni akarás saját maguk és a haza dicsőségéért (ez alól talán a ghánaiak képeztek kivételt, akik többet foglalkoztak a prémiummal, mint

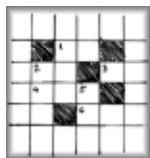
a labdával, és akik után külön repülőgéppel küldték a hárommillió dollárt, hogy hajlandóak legyenek pályára lépni). Másként nehezen lenne elképzelhető, hogy egy világbajnokságon mindjárt az első meccsén „kitömjék” a címvédő Spanyolországot, a „semmiből” jövő Costa Rica legyőzze Uruguay-t és Olaszországot, hogy aztán megfeleljen (neki, nem az ellenfélnek) az angolok elleni „iksz”, vagy, hogy az elődöntőben Németország 18 perc alatt ötöt rúgjon Brazíliának. Lehet, hogy közhelyes, de mégis úgy tartom: győzött a futball, és bár az időeltolódás miatt a kelet-közép-európai tévénező esténként több kávé, mint sört fogyasztott meccs közben, s az elalvást lehetetlenné tevő pózokat keresett a kanapén a közepkezdésre várva, reggel pedig karikás szemekkel kezdett a munkának, vagy keresett társat az éjjel látottak megbeszélésére – jó volt.

Jó volt hol edzőnek, hol játékosnak lenni, azonosulni a holland drukkerrel, szurkolni a mexikói vagy a Costa Rica-i hősöknek, biztatni Algériát vagy a Zuniga Neymarral szembeni (pontosabban hátba-) támadásaig szimpatikus Kolumbiát, kerekre nyílt szemmel nézni a brazilok Németország általi leigázását, és képzeletben a helyszíni tudósító szerepébe élni magunkat.

Négy év múlva Oroszországban rendezik a világbajnokságot. Ott hozzánk képest jóval korábban kezdődnek majd a meccsek. Meglátjuk, más tekintetben is különb lesz-e az a vb az ideinél.

Pataky Lehel Zsolt

ÉLET VAGY HALÁL

165 éve, 1849. július 31-én (?), a Fehéregyháza és Segesvár közti völgyben vívott csatában esett el Petőfi Sándor magyar költő, forradalmár, nemzeti hős, a magyar költészet legismertebb és legkiemelkedőbb alakja, aki nem csak tollal, de karddal is küzdött a magyar szabadságért. Rövid élete alatt közel ezer verset írt, ebből kb. 850 maradt ránk.

Az 1848/49-es magyar szabadságharc lánglelkű költőjére emlékezve az **Élet vagy halál** című verse utolsó szakaszának a harmadik és negyedik sorát idézzük folytatólagosan a vízszintes 2., függőleges 1., 5. és 15. szám alatt.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	É	↓
10	11		12				13				
14		15		16		17			18		
19			20		21			22			
23		K		24	Z		25			26	
27	28		29			30			31		
32		33			34			35			
36				37			38		39		
40			41			42		43		44	
45					46		47		48		
E						49				50	

VÍZSZINTES: 1. Római egy 10. Kiejtett mássalhangzó 12. Csüng 13. Vissza: régiesen verte 14. Kevert vér! 16. Veszedelem, csapás, katasztrófa 18. A latin nomen nescio (nevét nem tudom) kifejezés rövidítése, amit bármely személy neve helyett írhatunk 19. Más növényekre kapaszkodó, fás szárú (trópusi) növény 21. A teljes magyar ábécé 32. betűje 22. Végek nélkül kevés! 23. Személyes névmás 26. Matematikában a harmadik ismeretlen 27. Hangtalanul esel! 29. Titán 30. Mohamedán, török szempontból: nem mohamedán, hitetlen személy 32. Zúzógyomor 34. A Jupiter 10. holdja 35. Fordítva: függőleges testhelyzetbe helyezkedik 36. Talajművelő eszköz 37. A szokásosnál kisebb 39. Az izmot a csonthoz rögzítő rostos képződmény 40. Magyarországi város a Duna–Tisza közén 42. ... muri – Móricz-színmű 44. Kálium 45. Indiai filmszínész, a Gettómilliomos c. filmben nyújtott alakításával lett világhírű (Madhur) 47. Kambodzsai, norvégiai és belga gépkocsik nemzetközi jelzése.

FÜGGŐLEGES: 2. A C-dúr hangsor harmadik hangja 3. Gúla egynemű betűi 4. Ittrium, oxigén és vanádium vegyjele 6. Azonos a vízszintes 26. számmal 7. Színesfém 8. Erbium 9. Kevert nedv! 11. Női becenév 17. A kötelességteljesítést megkövetelő, a hibákat, hanyagságot megbüntető 20. Népi(es) dal, dallam 22. Egyenlő (ékh.) 24. Fél deci! 25. Párosan vigye! 28. A legnagyobb orosz kőolajipari magántársaság 31. Idegen férfi becenév 33. Város és község a szerbiai Vajdaságban 34. Fordítva: a Ludolf-féle szám 37. Érett (szemes) terményt levág, betakarít 38. Végtelen orkán! 41. Azon a helyen 43. Kéz- vagy fejmozdulattal, szemhunyorítással jelt ad valakinek 46. Kínai hossz mérték (kb. 570 méter) 48. Skandináv férfinév 49. Római ötven 50. Azonos a függőleges 49. számmal.

Lészay Béla

A Szövétnék legutóbbi számában megjelent **Éljen és égjen sokáig!** című rejtvényünk helyes megfejtése:

Őrnagyi rangig meg ne álljon a most százados Szövétnék!

TANÁRI EMLÉKTABLÓ

Az elmúlt hónapokban is eltávoztak olyan egykori aradi tanárok, akik nevüket nem csak osztálynaplóba, hanem kollegáik, tanítványaik és több aradi magyar ember emlékezetébe is beírták.

SZLAHOTKA ISTVÁN

(1930–2014)

Amikor egy tanár már negyed százada nyugdíjas, csak a meglett korúak, azaz a negyvenen felüliek emlékeznek rá. Ilyenkor, ha egy újsághírré, egy telefonhívásra figyelünk, emlékek elevenednek meg – többen visszaemlékeznek: engem, minket is tanított.

Szlahotka István nehéz iskolai, társadalmi időszakokat fogott ki. Bár református volt, a Temesvári Piarista Gimnáziumban érettségizett utolsó egyházi diákként, két hónappal az oktatási intézmények államosítása előtt. De olyan osztályban, ahol Salló Ervin, későbbi fizika szakos egyetemi tanár, vagy Túri László kanonok is tanult. Matematika–fizika szakos tanári oklevelet szerzett, de közben csaknem profi módon evezett, tagja volt a román válogatottnak, több országos bajnokság aranyérme. Talán élete egyik legnagyobb fájdalma volt, hogy, szubjektív okokból, kimaradt a helsinki olimpián részt vevő román válogatottból.

Tanított a volt Zárda utódiskolájában, a 4-es Középsiskolában, majd a Ioan Slavici Líceum magyar osztályaiban, ezután a 3-as számú Középsiskolában, a mai Csiky Gergely Főgimnázium jogelődjében. Ez utóbbi iskolában egy évtizeden át aligazgató volt s egyben tagozatvezető, hiszen végig román igazgatás volt ebben az időszakban. Az iskola neve, a szakok állandóan változtak, Szlahotka István nehezen viselte a vezetés terheit. Nem volt szónok, se asztalveregető, jó fizika-, s ha kellett, matematikatanár volt.

Szakértelmét becsülve csalták, csalogatták neves román iskolákba is, de igazán a magyar oktatásban érezte jól magát, ezen osztályok családias hangulatait kedvelte.

Utoljára a 2011-es véndiák-találkozón járt a volt Zárdában (Pedában) betegen, de egykori tanítványai, a hetvenes éveikben járó „lányok” nagy szeretettel vették körül. Remélhetőleg ez az emlék maradt meg benne Aradról, tanítványiról, az őt fogadó fiatalabb tanártársairól.

NÁHLIK EDIT

(1950–2014)

Kolozsváron született 1950. november 23-án, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar–angol szakán végzett, 1978 és 1989 között Aradon, majd a rendszerváltás után a Budapest melletti Dabason tanított. Férje, Náhlik László ugyancsak angol szakos tanár volt 12 évig Aradon, 57 évesen, 2008-ban hunyt el Budapesten. Mindketten az aradi magyar művelődési és közélet aktív részesei voltak, diákjaik szerették őket. Dabasra való áttelepülésük veszteség volt a város magyar nyelvű oktatásának, de mi sem bizonyítja jobban itteni tevékenységüket, mint az, hogy nagyon sok aradi búcsúzott írásos üzenetben Náhlik Edittől.

Nyugodjanak békében!

Matekovits Mihály

Idézőjel

A fény harcossá tudja, hogy Isten a magányt használja arra, hogy megtanítsa az együttélésre. A háborút használja arra, hogy megmutassa a béke értelmét. A tétlenség unalmát pedig arra, hogy ráébredjen a kaland fontosságára. Isten a csöndet használja arra, hogy megtanítsa a szavak felelősségére. A fáradságot használja arra, hogy megértse az ébredés értelmét. A betegséget pedig arra, hogy ráébredjen az egészség fontosságára. Isten a tüzet használja arra, hogy a vízről tanítsa. A földet használja arra, hogy megértjük a levegő értékét. És a halált arra, hogy megmutassa az élet fontosságát.

(Paulo Coelho)

„Képzelt riport” a Szövétnek szerkesztőjével

– Nincs szükség nagy változtatásokra!

Ezt a Szövétnek új szerkesztője, Juhász Béla jelentette ki. Tanúim nincsenek, hinniük kell nekem.

Egy új vezető, aki nem akar fenekestül felforgatni semmit! Az „ágyakat” sem akarja áthelyezni, a „leányokat” sem akarja kicserélni. Fehér holló!

– A szellemiség maradjon, tartsd meg a munkatársakat is – amúgy sem találsz ingyen dolgozó „buzgómócsingokat”.

– Hogy lehetsz ennyire közönséges?

– Én lehetek. Én is „buzgó” vagyok, a „mócsing” vele jár. Az előfizetők körét lehetne bővíteni, a terjesztést illene gyorsítani. Újabb pénzforrások is jól jönnének.

– Egyelőre hálámat és köszönetemet fejezem ki valamennyi támogatóknak és mindenkinek, aki a terjesztésben közreműködik.

– Akkor mondd köszönetet a munkatársaknak és az olvasóknak is, akik írják, akik megvásárolják a Szövétneket.

– Mondanék, de nem jutok töled szóhoz.

– Marhaságokat mondok? Baj, ha biztatlak? Gondold csak el, ha minden magyar iskolában működő tanító és tanár vásárolná és olvasná a Szövétneket, netán terjesztené is... És miért ne: ha írna is a lapba... Azok, akik tudnak. Vagy biztatnák a tollforgató diákokat...

– Csak ne rohanj le! Mindent a maga idejében. Ne legyél annyira erőszakos!

– Nem vagyok erőszakos. Magam sem tudom, juthatunk-e négyről az ötre? Úgy értem, elérhetnénk újra az 500-as példányszámot?

– Szavak helyett küldjél inkább írást.

– Kérésed megtisztel. Jó napom van, amikor a Szövétnekben megjelenik a nevem. Kapsz írást. Szólok néhány barátomnak is, „dobják” meg egy kis pénzzel a lapot.

Ne feledjük:

„A Szövétnek nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumban nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk köszöneten kívül más elismerést.”

Réhon József

**KERESSÉK,
OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNÉKET!**

LAPZÁRTA

A következő, októberi számunk lapzárta **szeptember 25.**; a megjelenést **október 20-ra** tervezzük.

Köszönjük

Budai Tibor (San Francisco, A. E. Á.)
nagylelkű támogatását.

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XVIII. évfolyam, 4. (101.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: +40/740-955132
+40/257-281140

E-mail:

belami@belamisport.ro

ISSN 1454 282 X

Szerkesztette:

Juhász Béla

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra:

Lészay Béla

Tördelés, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: Szalagtűzés a Csiky
Gergely Főgimnázium zászlajára a
nyolcadikosok ballagásán
(Bortos Júlia felvétele)

A belső borítókön:

Bacsilla Sándor, Bortos Júlia, Csomós Roland, Ilona János és Rostás Szandra felvételei.

A terjesztésben együttműködnek:
Csanádi János, Erdélyi Ildikó, Kori Edina,
Piroska István, Vágási Márta, Vajda Noémi

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Tulipán és a Jelen könyvesboltban, valamint egyházainknál.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

Ballagnak a negyedikesek

Készen a köszöntésre

Díjátadás

Díjátadás az elméleti osztályoknál

Díjátadás

ÉVZÁRÓ a Csiky Gergely Főgimnáziumban

Évzáró a Tóth Árpád teremben

A szaklíceumi osztályok évzáróján

Bacsilla Sándor, Bortos Júlia, Ilona János,
Rostás Szandra felvételei

Ők búcsúznak idén a kollégiumtól

JÉKELY ZOLTÁN

SZÉP NYÁRI ZENEKAR

*A hegytetőn hiún rikolt a páva,
az éjszakától félti köntösét;
az álom hűs ében-oázisába
cammognak már fáradt felhő-tevék.
Üvegcsimbalmos tücskök muzsikálnak
– van a világon még szebb zenekar? –
Most kellene megállnia a nyárnak,
mielőtt még az álom eltakar.
Most kellene megállnia a nyárnak,
s torpanna bár meg az egész világ!
Kertiünkre illat-mézet trombitálnak
kórusban a pilledt petúniák.
Tücsök, cigánykám! fújjad, sose szüntesd
gyermekkorunk nyáresti dalát,
kísérd vele pusztuló életünket,
s majd sírunkon is ezt fújjad tovább!
Lankadt szűzek, pilledt petúniák,
fújjátok ránk illatos harsonátok!
Akkor úgysem fújhatjátok reánk,
amikor majd sírunkon trombitáltok.*